

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

GENDER AKCIONI PLAN OPĆINE ŽEPČE

Žepče, lipanj 2012.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Sadržaj

Sadržaj	2
1. Uvod	4
2. Metodologija	5
3. Gender –senzitivna situaciona analiza	6
3.1. Profil općine.....	6
3.1.1. Geografski i prirodni resursi i upravljanje prostorom	6
3.1.2. Demografske karakteristike i kretanja	7
3.1.3. Obrazovanje, sport i kultura	16
3.1.4. Zdravstvo i socijalna zaštita	24
3.1.5. Dostupnost fizičke infrastrukture, urbanizam i zaštita okoliša	27
3.1.6. Stanovanje.....	30
3.1.7. Sigurnost.....	32
3.2. Analiza pravnog i regulatornog okvira i razvojnih politika	33
3.2.1. Analiza regulatornog okvira definiranog od strane općine	33
3.2.2. Analiza razvojnih politika općine	34
3.2.3. Veza sa razvojnim politikama viših razina vlasti i analiza njihovog utjecaja	34
3.3. Kulturološke vrijednosti, društveni stavovi i percepcije u lokalnoj zajednici.....	35
3.4. Ekonomija.....	42
3.4.1. Pregled stanja i kretanja u lokalnoj ekonomiji i tržištu rada i dostupnost i kontrola resursa.....	42
4.2. Analiza ključnih aktera –zainteresiranih strana u sferi ekonomije (stakeholder analiza)	79

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

4.3.SWOT analiza pozicije žena u sferi tržišta rada ekonomije,i dostupnosti i kontrole resursa.....	85
3.5. Politika i civilno društvo.....	87
3.5.1. Pregled stanja u sferama politike i funkcioniranja civilnog društva.....	87
3.5.2. Analiza ključnih aktera (zainteresiranih strana) u sferi politike i civilnog društva (stakeholder analiza)	104
3.6. Analiza općinskog proračuna.....	110
3.6.1. Budžet općine Žepče – ROB situaciona analiza	111
4. Lokalni gender akcioni plan	114
4.1.Definiranje i opis ključnih pitanja/problema.....	114
4.1.1 Ključna pitanja u području ekonomije.....	114
4.1.2 Obrazloženje odabira projekata/mjere/aktivnosti.....	120
4.1.3.Obrazloženje rezultata i utjecaja projekata	121
4.2.1. Ključna pitanja u području politike.....	121
4.2.2. Obrazloženje odabira projekata/mjere/aktivnosti.....	127
4.2.3. Obrazloženje rezultata i utjecaja projekta	127
4.3.5. Vremenski plan implementacije	128
4.3.6. Financijski plan.....	128
4.3.7. Organizacijska struktura za implementiranje akcionog plana	129
4.3.8. Monitoring i evaluacija	130
5. PRILOZI.....	131
5.1. Prilog 1.....	133
5.2. Prilog 2.....	141

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

1.Uvod

Gender akcioni plan (GAP) općine Žepče je strateško-planski dokument općine koji svojom implementacijom treba da potiče budući rast i razvoj zajednice te unaprijedi ravnopravnost spolova u zajednici. Trogodišnji Gender akcioni plan je izrađen kao okvir za poticanje lokalnih snaga, ali i kao odgovor na izazove budućeg razvoja općine i sveukupnog života u njoj, posmatrano sa gender aspekta.

Kao takav, Gender akcioni plan je usuglašen sa odgovarajućim strateškim dokumentima i politikama koje se odnose na tematiku rodne ravnopravnosti i lokalnog razvoja, i to prije svega sa Zakonom o ravnopravnosti spolova Bosne i Hercegovine, Gender akcionim planom Bosne i Hercegovine, Strategijom razvoja općine Žepče, kao i sa drugim strategijama na državnoj, entitetskoj i kantonalnoj razini.

Gender akcioni plan općine Žepče izrađen je od strane Gender radne grupe općine Žepče, radnog tijela koje je imenovao načelnik općine, a uz punu participaciju predstavnica i predstavnika javnog, privatnog i nevladinog sektora. Strukturalno promatrajući, akcioni plan inkorporira gender senzitivnu socio-ekonomsku analizu ove lokalne zajednice, kao i set prioriternih mjera i projekata koje je neophodno poduzeti da se otklone ili barem smanje problemi i nejednakosti uočene kroz gender senzitivnu situacionu analizu. Također, ovaj dokument u budućnosti može predstavljati osnovu za izradu drugih planova i programa u pojedinim sektorima, prilagođavanje postojećih planskih dokumenata te kreiranje podloge za praćenje napretka i ohrabrivanje suradnje i dogovora u planiranju između različitih razina vlasti i društveno-ekonomskih partnera.

Prilikom izrade Gender akcionog plana općine Žepče posebno se vodilo računa o sferama ekonomije i politike, obzirom da se osnaživanjem u ove dvije oblasti mogu postići katalitički efekti i u svim drugim oblastima života na lokalnom nivou. Adekvatna pažnja je posvećena i osiguravanju vertikalne usklađenosti Akcionog plana sa strategijama i planovima na drugim razinama.

Ravnopravnost spolova nije isključivo pitanje socijalne pravde, nego predstavlja jednu od ključnih komponenti za društveni i ekonomski razvoj jedne zemlje, ali i smanjenje siromaštva i poboljšanje kvaliteta života svih građana i građanki jednog društva. Uvođenje principa ravnopravnosti spolova u razvojne politike, strategije, projekte i programe je od krucijalnog značaja, a posebno na lokalnoj razini, jer je lokalna razina vlasti najneposrednija i najbliža građanima i građankama.

Preduvjet kvalitetne i pravovremene implementacije Gender akcionog plana jeste prepoznavanje njegovog značaja od strane sveukupne lokalne zajednice i viših razina vlasti, ali i uspostava Akcionim planom predviđenih mehanizama za njegovu implementaciju, izvještavanje, ažuriranje i sveukupnu operacionalizaciju, a što je zadatak koji Općini, ali i svim drugim akterima u lokalnoj zajednici, predstoji u narednom periodu.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Tehnička i stručna pomoć Općinskoj Gender radnoj grupi pružena je u okviru Programa “Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine”, zajedničke inicijative Gender Centra Federacije Bosne i Hercegovine i Nizozemske organizacije za razvoj (SNV), a koja se provodi uz finansijsku podršku UN WOMEN Fonda za ravnopravnost spolova. Program ima za cilj političko i ekonomsko osnaživanje žena u najmanje pet općina u Federaciji Bosne i Hercegovine.

2. Metodologija

Općina Žepče se angažirala u procesu izrade Gender akcionog plana, kao jedna od pionirskih općina u Bosni i Hercegovini, vođena uvjerenjem da uvođenje principa ravnopravnosti žena i muškaraca u sve oblasti društvenog života i rada, u javnoj i privatnoj sferi, predstavlja neophodan preduvjet za ubrzani društveni i ekonomski razvoj lokalne zajednice. Proces izrade Gender akcionog plana je započet potpisivanjem Ugovora o partnerstvu između Općine Žepče, Gender Centra Federacije Bosne i Hercegovine i Nizozemske organizacije za razvoj (SNV) u rujnu 2011. godine.

Proces izrade Gender akcionog plana općine Žepče operativno je vođen je od strane općinske Gender radne grupe (GRG), kroz čiji je heterogeni sastav osigurano sudjelovanje predstavnica i predstavnika javnog, privatnog i nevladinog sektora.

Gender akcioni plan općine je u potpunosti usklađen sa relevantnim zakonskim okvirom koji uređuje oblast ravnopravnosti spolova, gdje je općinska uprava nositelj procesa izrade i buduće implementacije, a uz maksimalno uključivanje i svih drugih aktera života u lokalnoj zajednici. Nadalje, Gender akcioni plan je u potpunosti usuglašen sa vodećim principima koncepta rodne ravnopravnosti koje promoviraju Evropska unija i druge relevantne međunarodne organizacije i institucije.

Polazna točka za izradu gender akcionog plana općine bila je analiza postojećih strateških dokumenata i razine njihove realizacije te stupanj razvijenosti ljudskih resursa neophodnih za njihovu izradu i implementaciju. Nakon toga se pristupilo izradi Gender senzitivne situacione analize, koja je rađena na osnovu Vodiča za gender senzitivnu analizurazvijenog kroz program Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine (LGFBIH). Vodič je razvijen na osnovu postojećih alata i praksi za analiziranje položaja žena i muškaraca u političkom i ekonomskom životu zajednice, ali i u svim drugim sferama života na lokalnoj razini (obrazovanje, zdravstvena zaštita, socijalna zaštita, itd.).

Analiza je urađena na osnovu relevantnih kvantitativnih i kvalitativnih podataka iz primarnih i sekundarnih izvora. Ključni alati koji su korišteni u procesu prikupljanja podataka su ankete, fokus grupe, polustrukturirani intervjui sa ključnim akterima te observacija. Analiza je zasnovana i na

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

podacima koji su dobiveni iz općinskih službi, javnih poduzeća, institucija i ustanova, organizacija iz nevladinog sektora, mjesnih zajednica i ostalih relevantnih aktera kako bi se različitim pristupima omogućilo sveobuhvatno sagledavanje tematike i dao dodatni kredibilitet procesu.

Akcioni plan je također rađen na osnovu preporuka koje je dizajnirao LGFBiH program, a koje sugeriraju sagledavanje kritičnih problema zajednice u sferi politike i ekonomije, s aspekta gendera, te dizajniranje adekvatnih programa, projekata i mjera za njihovo otklanjanje ili reduciranje. Akcioni plan se odnosi na trogodišnji period i pokušava biti realno koncipiran, na osnovu realnih finansijskih mogućnosti za njegovu implementaciju.

U cjelini, dokumenat ima za cilj da na jedan sistematičan način prikaže socio-ekonomsku situaciju u lokalnoj zajednici, da pruži informacije o statusu žena i muškaraca, njihovim potrebama i problemima, a sve s ciljem formuliranja seta prioriternih programa, projekata i mjera, čijom realizacijom bi se unaprijedila rodna ravnopravnost i ubrzao sveukupni razvoj lokalne zajednice.

3. Gender –senzitivna situaciona analiza

3.1. Profil općine

3.1.1. Geografski i prirodni resursi i upravljanje prostorom

Općina Žepče je smještena u centralnom dijelu Bosne i Hercegovine i Ze–Do kantona, na površini od 282,29 km². Cijelo područje je vezano uz rijeku Bosnu, koja ga dijeli na dva dijela. Dolina rijeke Bosne je najkraća veza pravcem sjever-jug. Istim pravcem danas prolazi magistralna cesta M-17 (E73) Šamac-Sarajevo-Ploče, a u skorije vrijeme će prolaziti i trasa europskog prometnog koridora Vc, čija izgradnja je u tijeku.

Općina Žepče je teritorija srednjih i niskih planinskih grebena i brda prosječne visine između 500 i 1.000 metara, a samo manji dijelovi reljefa prelaze 1.000 metara nadmorske visine.

Općina Žepče je bogata prirodnim resursima. Prvenstveno su to brojna izvorišta pitke vode i brojni izvori mineralnih voda. Osnovu hidrografske mreže čini tok rijeke Bosne s brojnim pritokama. Izvorišta mineralne vode su nedovoljno istražena i potpuno neiskorištena.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Povoljan geografski položaj, odgovarajuća nadmorska visina, kvalitetno i nezagađeno tlo, razlog su mogućnosti uspješnog uzgoja mnogih voćnih, ratarskih i povrtlarskih kultura. Uspješno se uzgajaju jabuka, šljiva, kruška, malina, jagoda, borovnica, te pšenica, kukuruz, krumpir, kornišoni i sl. U staklenicima se uzgajaju rajčica, salata, luk, krastavci, paprika. Postoje uvjeti za razvoj seoskog turizma, i ostalih oblika ruralnog turizma (lov, ribolov, planinarenje i sl.).

Prostorni plan za općinu Žepče urađen je za period 2007.-2027.godina. Ranijim Prostornim planom općine Žepče do 2000. god. samo je grad Žepče imao utvrđeno urbano područje. Za sva ostala naselja, kao i za centre gravitacionog područja, bilo je utvrđeno građevinsko zemljište van urbanog područja. Prostorni i urbanistički plan nije posebno prilagođen potrebama muškaraca i žena.

Generalno, planiranje razvoja prostora, kao ograničenog resursa kojim treba vrlo racionalno i pažljivo upravljati, je da se prostornim razvojem osigura i omogući održiv i skladan prostorni razvoj, putem jačanja ekonomske i socijalne kohezije. Na taj način održivom prostornom razvoju se pristupa integralno: razvoj obuhvata društvenu, ekonomsku i okolišnu dimenziju.

Potrebno je uskladiti odnose između potreba s jedne strane i prirodnih izvora i uvjeta s druge strane, a što će se postići adekvatnom organizacijom prostora u skladu sa prirodnim uvjetima, društvenim prioritetima i dugoročnim interesima.

Prostorno uređenje je stalni proces uređivanja i izgradnje materijalnog okvira u kojem treba ne samo sadašnjim nego i budućim generacijama stanovništva, omogućiti ostvarivanje boljih uvjeta za život i razvoj.

3.1.2. Demografske karakteristike i kretanja

Ciljevi demografskog razvoja općine Žepče:

- Ubrzati demografski i socijalni razvoj stanovništva Općine u odnosu na prosjek Županije/Kantona i Federacije BiH;
- Aktivnom demografskom politikom podsticati rast i zadržavanje stanovništva na području Općine;
- Stvoriti zdravo i obrazovano stanovništvo, stalno ulažući u zdravlje i obrazovanje, tako da stanovnik-čovjek postaje temeljni faktor i akter razvoja društva;
- Obnoviti ruralna područja i stvarati uvjete za njihovu demografsku revitalizaciju;

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Broj stanovnika u općini Žepče nije se znatno mijenjao u posljednjih pet godina, dok se zamjetna razlika i porast broja stanovnika primjećuje jedino u periodu od 1991. - 2006.god.

Ovo je posljedica migracija stanovništva izazvanih ratom, ali i činjenice da je 1991. proveden posljednji službeni popis stanovništva, dok je za sve ostale godine u periodu 2006.–2010. broj stanovništva zasnovan na procjeni.

Prema projekciji stanovništva u Prostornom planu općine Žepče za period od 2007- 2027. godine prisutan je trend porasta broja stanovništva. Prilikom izrade projekcije stanovništva uzete su u obzir vitalne karakteristike stanovništva, strukture prema osnovnim kontingentima, reproduktivne sposobnosti, kao i očekivane demografske tranzicije. Projekcija pokazuje da će općina Žepče do 2027. godine imati 39.355 stanovnika. Prosječna gustoća naseljenosti Općine će biti 139,4 stanovnika/km².

Na temelju ove projekcije napravljena je i projekcija broja domaćinstava, po kojoj će općina Žepče imati 11.634 domaćinstva prosječne veličine 3,4 člana. Grad Žepče će imati 2.103 domaćinstva prosječne veličine 3,2 člana.

Općina Žepče ima velike razlike u gustini naseljenosti. U 2006. godini dominiraju naselja sa prosječnom gustom naseljenosti od 55 do 99 stan/km² i od 100 do 149 stan/ km².

Općina Žepče obuhvata 47 mjesnih zajednica, od kojih je 1 urbana a 46 ruralnih.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE
Tabela 1. Prikaz bračnosti populacije po dobnim skupinama u općini Žepče

Bračnost populacije:

Dobna skupina:	Muškarci		Žene	
	U braku %	Samci %	U braku %	Samci %
18 – 25	0	10,6	2,6	10,6
26 – 35	12,1	6	15,7	5,3
36 – 45	22,8	3	28,1	2,6 0,9%(vanbr. zajed.)
46 – 55	21,3	0	16,7	2,6 1,8% (vanbr. zajed)
56 – 65	15,2	3% (razveden) 1,5% (udovac)	6,2	2,7 0,9%(razvedena)
65 >	3	1,5% (udovac)	0,8	1,7 0,8% (udovica)

*Izvor: * Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“*

Prema anketi provedenoj na 180 ispitanika, od kojih je 114 ženskih i 66 muških osoba, dobili smo sljedeće rezultate:

Od ukupnog broja anketiranih muškaraca 74,4% je u braku. U dobnoj skupini od 18 do 25 godina nijedan ispitanik nije u braku, što pokazuje da mladi ne stupaju rano u brak. Glavni uzrok tome je loša ekonomska situacija i otežano pronalaženje zaposlenja, zbog čega se mladi teško odlučuju na brak. Također, značajan broj mlade populacije nakon završetka srednje škole upisuje fakultet, što opet odgađa stupanje u bračnu zajednicu. Od muškaraca se očekuje da osiguraju uvjete za život buduće obitelji, a to podrazumijeva dobro plaćen i siguran posao, što zahtijeva posvećenost profesionalnom napredovanju, i samim tim odgađa stupanje u brak. Prema anketi 19,6% ispitanika su samci, 3% je razvedenih i 3% su udovci. Od svih muških ispitanika niti jedan ne živi u vanbračnoj zajednici.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

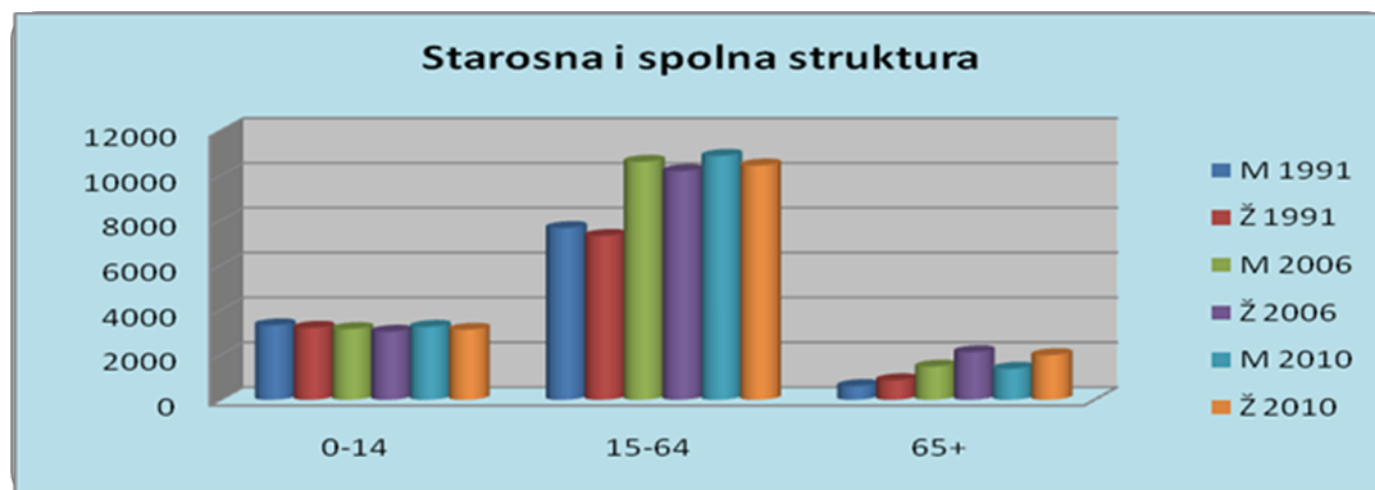
Od ukupnog broja anketiranih žena 70,1% je u braku. Najmanji postotak, 2,6% je u najmlađoj dobnoj skupini od 18 – 25 godina, 25,5% žena su same, 2,7% živi u vanbračnoj zajednici, 0,9% je razvedeno i 0,8% je udovica. Najveći postotak žena koje su samci je, kao i kod muškaraca, u najmlađoj dobnoj skupini, i iznosi 10,6%.

3.1.2.1. Analiza promjene ukupnog broja stanovnika i strukture stanovništva (starosna, spolna)

Općina Žepče, prema posljednjim podacima ima 31 056 stanovnika. Od tog broja u gradu živi oko 4 800 stanovnika, a ostalo stanovništvo je nastanjeno u brojnim okolnim naseljima. Prosječna naseljenost općine iznosi 110 stanovnika/km². Od ukupnog broja stanovnika, 15 554 je žena i 15 502 muškaraca, odnosno 50,1% čine žene, a 49,9% muškarci.

U periodu od 2006. do 2011. godine postotak žena u ukupnom broju stanovnika je veći za 0,1%, dok je 1991. godine u ukupnom broju stanovnika bio veći postotak muških i to 50,4%.

Graf 1. Grafički prikaz starosne i spolne strukture broja stanovnika u općini Žepče za 1991., 2006. i 2010. godinu

Izvor: * Strategija razvoja općine Žepče 2011.-2018.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Prema grafu 1. broj muških u odnosu na ženske u dobi od 0 – 14 godina, je konstantno veći od 1991. – 2010. godine. Ovaj podatak nam govori da se u tom periodu rodilo više muške djece i to od 0,8 do 1 %. U dobi od 15 – 64 godine konstantno je veći broj muških osoba za 0,9% do 1,17 %. Zanimljivo je da je broj žena iznad 65 godina znatno veći od broja muškaraca za čak 8,7% do 9% i takvo je stanje konstantno od 1991. godine. Taj podatak nam pokazuje da je životni vijek žena u prosjeku duži od životnog vijeka muškaraca.

Broj muških i ženskih osoba i prema starosnoj i prema spolnoj strukturi nema značajnih oscilacija u periodu od 1991. - 2010.godine.

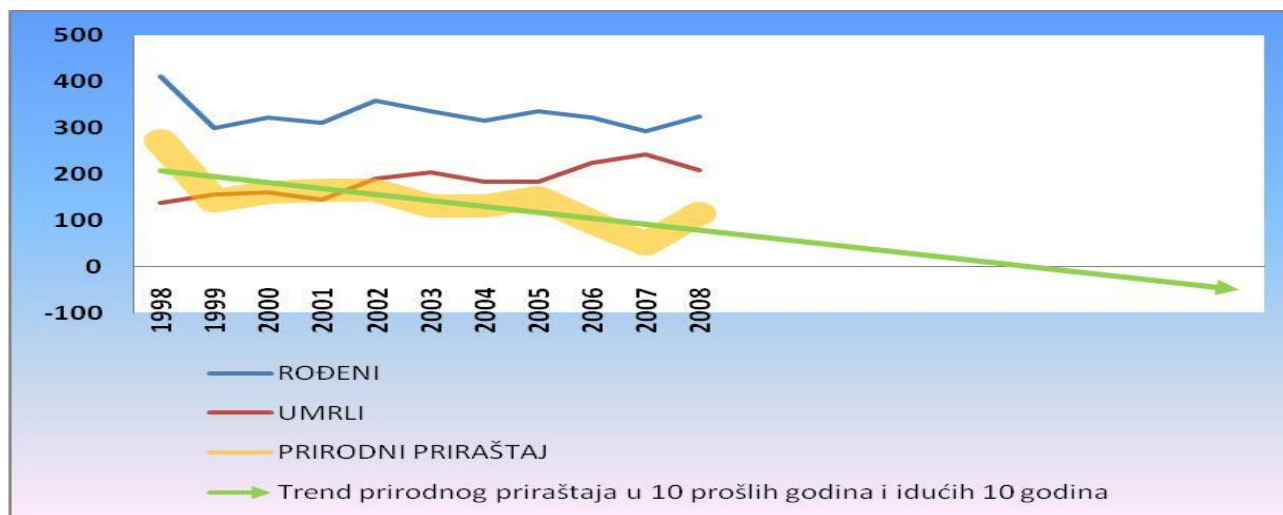
3.1.2.2. Prirodni priraštaj stanovništva

Ukupan broj rođenih u 2010. godini je 275, od čega je 127 ženske i 148 muške djece. Prirodni priraštaj za 2006.godinu je iznosio 98, za 2007.god. 50, za 2008.god. 116 i za 2009.god. 115.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 2. Grafički prikaz broja rođenih, umrlih i prirodni priraštaj (1998.-2008.), te projekcija prirodnog priraštaja u idućih 10 godina (2009.-2019.)
za općinu Žepče

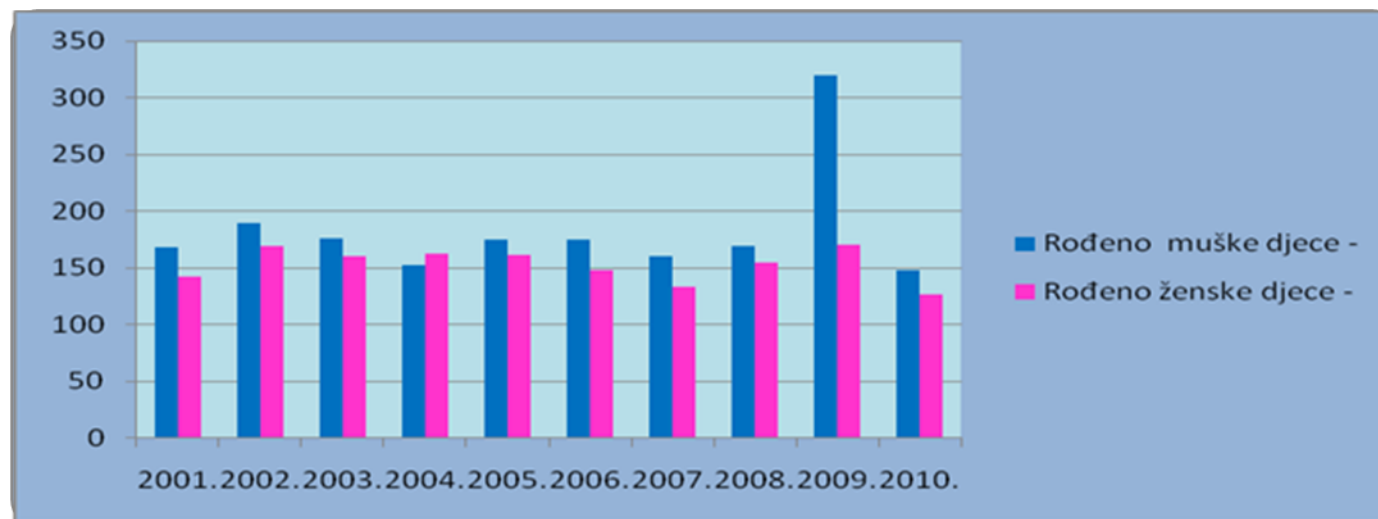
Izvor: * Strategija razvoja općine Žepče 2011.-2018.

Graf 2. prikazuje prirodna kretanja stanovništva, prirodni priraštaj u općini Žepče, te projekciju koja prikazuje što će se dogoditi s ukupnim brojem stanovništva ako trend kretanja broja stanovnika nastavi ovim slijedom u idućih 10 godina. Iz grafa je vidljivo da će se uskoro broj umrlih i broj rođenih izjednačiti, što dovodi do pada prirodnog priraštaja, i pada ukupnog broja stanovnika, te jasno pokazuje kako je u budućnosti iznimno bitno poduzeti određene demografske mjere za održanje trenutnog i povećanog broja stanovnika općine Žepče.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 3. Grafički prikaz broja rođene muške i ženske djece u općini Žepče za period od 2001.-2010.godine

*Izvor: *Federalni zavod za statistiku (Demografska statistika 2010.)*

U periodu od 2001.–2010. godine broj rođene muške djece je konstantno veći od broja rođene ženske djece (Graf 3). U 2009. godini je zabilježena najveća razlika u broju rođene muške i rođene ženske djece, gdje je rođeno 320 muške i 171 ženske djece, odnosno gotovo dvostruko više.

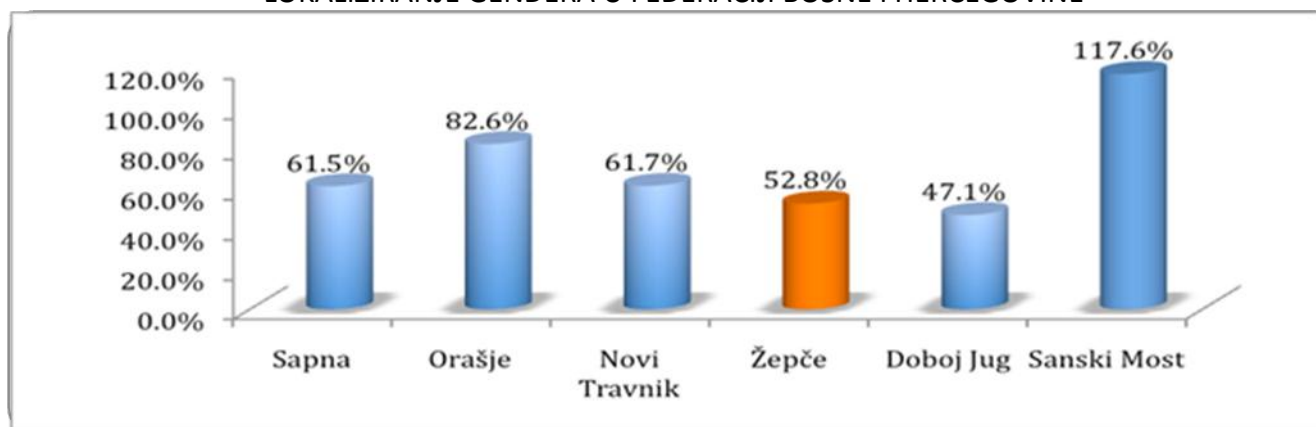
Prema službenim podacima Centra za pružanje usluga građanima općine Žepče, u protekloj 2010. godini broj rođenih u odnosu na broj umrlih bio je znatno veći. Rođeno je 275 djece, a umrlo 188 građana.

Međutim, zanimljiv je podatak da je od ovog ukupnog broja malih Žepčaka, samo 55 djece rođeno i upisano u Žepču, jer se najveći broj djece sa općine Žepče rađa u kantonalnoj bolnici u Zenici, pa se upis djece u matične evidencije vrši u Općini Zenica (244 djece upisano u 2010. godini). Iako je broj rođene djece u 2010. godini nešto manji u odnosu na ranije godine, u Žepču je natalitet gotovo duplo veći od mortaliteta.

Graf 4. Indeks starenja stanovništva

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

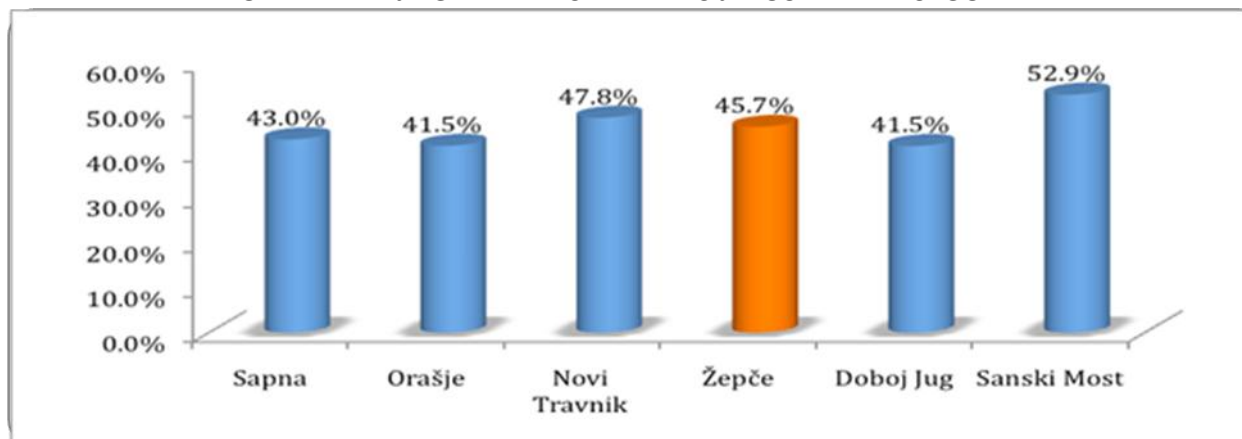
*Izvor: * Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“*

Indeks starenja od 52,8% ukazuje da na svakih 100 stanovnika starosne dobi od 0-14 godina dolazi 52 stanovnika starijih od 65 godina. Indeks starenja u općini Žepče od 52,8% je među najnižima u poređenju s općinama koje sudjeluju u projektu „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“. Isto tako indeks starenja populacije općine Žepče je značajno niži od prosječnog indeksa starenja u FBiH (71,5%) i prosječnog indeksa starenja na području BiH (86,4%).

Graf 5. Indeks ovisnosti stanovništva

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

*Izvor: * Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“*

Indeks ovisnosti nam pruža informaciju koliko svaka osoba koja je u radnoj dobi treba izdržavati ekonomski neaktivnih osoba. Općina Žepče ima indeks zavisnosti od 45,7%.

U BiH, a time i u općini Žepče, je primjetan trend poremećaja dobne strukture stanovništva. O tome svjedoči podatak da se udio stanovnika u dobnoj skupini 0–14 godina u ukupnom stanovništvu smanjuje dok je stanovnika starijih od 65 godina sve više. Kada ovom broju dodamo one stanovnike koji nisu zaposleni i ne traže posao dolazimo do ukupnog broja ekonomski ovisnih stanovnika.

3.1.2.3. Analiza međunarodnih i internih migracija stanovništva

Nema službenih podataka o migracijama stanovništva na području općine Žepče. Podaci o broju stanovnika koji je napustio općinu, i broju stanovnika koji se doselio u općinu se ne evidentiraju ni u jednoj od općinskih službi.

Podaci za 2009. i 2010. godinu o ukupnom broju stanovnika koji je napustio općinu i broju stanovnika koji se doselio u općinu su preuzeti od Centra za društvena istraživanja Bosne i Hercegovine. To su podaci za 2009. i 2010. o ukupnom broju stanovnika koji je napustio i koji je doselio

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

u općinu Žepče. Prema tim podacima u 2009. godini općinu Žepče je napustilo 208 stanovnika, a doselilo se 124 stanovnika. U 2010. godini općinu Žepče su napustila 193 stanovnika, a doselila su se 134 stanovnika. Iz ovih podatka možemo vidjeti da je broj osoba koje odlaze iz općine znatno veći od broja osoba koje su se doselile u općinu. Općenito je broj osoba koje odlaze veći od broja osoba koje se doseljavaju u općinu. Podatke o broju stanovnika koji je napustio i koji se doselio u općinu, prema spolu, općina Žepče ne posjeduje.

Interne migracije stanovništva u općini Žepče su manje izražene. To su uglavnom migracije mladih bračnih parova koji se iz ruralnih područja sele u grad, bilo radi zaposlenja ili zbog osamostaljenja. U nekim slučajevima su to starije osobe, koje kada dođu u mirovinu odlaze na selo, gdje mogu boraviti u prirodi, uzgajati povrće i voće, a i zbog troškova života koji su na selu manji.

Međunarodne migracije stanovništva su u poslijeratnom periodu bile dosta izražene, a zemlje u koje se stanovništvo najviše selilo su prvenstveno Hrvatska, Njemačka, Austrija, Švicarska, Srbija, Slovenija te jedan manji dio u SAD, Kanadu i Australiju.

Privremene međunarodne migracije su dosta zastupljene u općini Žepče. One se odnose na osobe koje odlaze povremeno u strane zemlje, većinom zemlje zapadne Evrope, radi posla. To su uglavnom muške osobe, dok je žena dosta manje. Uglavnom muževi odlaze raditi, dok žene ostaju brinuti o djeci. Ovakve migracije su rezultat loše ekonomske situacije i nemogućnosti pronalazke zaposlenja, zbog koje su osobe primorane potražiti zaposlenje u nekoj od stranih država.

3.1.3. Obrazovanje, sport i kultura

Odgoj i obrazovanje predškolske djece je jedna od prioritetnih društvenih djelatnosti, koja osigurava zdrav psihički i fizički razvoj djece. Predškolsko obrazovanje u općini Žepče preuzele su na sebe Dječiji vrtić „Don Ivica Čondrić“ Žepče (od 1996. god.) i Privatna ustanova za predškolski odgoj i obrazovanje "**MUMI**" **Žepče (od 2011. god.)**

U Dječiji vrtić „Don Ivica Čondrić“ u 2011.godini upisano je 69 djece, od čega je 40 muških i 29 ženskih. Broj djece koji se upiše u vrtić je konstantan, a broj muške djece u odnosu na žensku djecu je neznatno veći, što je posljedica same činjenice da se u prosjeku rodi više muške djece.

U sklopu vrtića nalazi se i „Mala škola“ koja je sa radom počela 2007.godine. U 2011. godini „Malu školu“ je pohađalo 32 djece, od čega je 12 muških i 20 ženskih. Od ukupnog broja djece koja su upisana u vrtić, osmero djece je s posebnim potrebama, dok je u „Maloj školi“ dvoje djece s posebnim potrebama. Dječiji vrtić upošljava 6 visokoobrazovanih osoba koje rade s djecom. Sve osobe koje rade s djecom su žene.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Kroz godinu broj djece redovito fluktuirao i to zbog mogućnosti ispisa i upisa djece tijekom cijele godine. Također, najveće oscilacije se vide od ožujka do lipnja, i to od 2007. godine, kad je vrtić uveo i „Malu školu“ gdje se samo na nekoliko mjeseci upisuju djeca predškolskog uzrasta. Općenito, primjetan je trend blagog opadanja broja djece koja pohađaju vrtić. Razlozi neuključenosti djece u organizirani oblik predškolskog odgoja i obrazovanja su loši socio-ekonomski uvjeti obitelji, udaljenost predškolske ustanove od mjesta prebivališta i nedovoljna osviještenost roditelja o značaju predškolskog odgoja. U vrtić se najčešće upisuju djeca čija oba roditelja rade, a nemaju kod koga ostaviti djecu na čuvanje dok su na poslu.

Općina Žepče je nadležna za osnovno i srednje školstvo na svome području. Sve škole upisane su u Registar osnovnih škola i srednjih škola koji se vodi u Službi za opću upravu i društvene djelatnosti općine Žepče.

Ukupan broj osnovnih škola u općini Žepče je pet, četiri redovne i jedna paralelna, sa petnaest područnih škola, dok Osnovna glazbena škola ima osam područnih škola. Na području Općine djeluju tri srednje škole. Od ukupnog broja nastavnog osoblja u školama postotak zaposlenih žena je 68,4%.

U osnovnim i srednjim školama općine Žepče je 5 327 učenika, od čega je 2 758 muški i 2 569 ženski. Gotovo 90% učenika nastavlja obrazovanje nakon osnovne škole.

U Općoj gimnaziji KŠC „Don Bosco“ broj ženskih učenika je znatno veći u odnosu na broj muških učenika i to od 74% do 81,4%, dok je u Tehničko-obrtničkoj školi KŠC „Don Bosco“ muških učenika znatno više nego ženskih i to od 72,1% do 81,3%. Broj muške djece u tehničko-obrtničkoj školi je veći jer je to škola s pretežno „muškim“ zanimanjima za koja se djevojčice rijetko odlučuju. Isto tako, djevojčice više upisuju gimnaziju i ekonomsku školu zbog veće mogućnosti odabira fakulteta nakon srednjoškolskog obrazovanja.

U Srednjoj mješovitoj školi broj ženskih učenika je veći u odnosu na broj muških učenika i to od 50,5% do 55,3%, izuzev za 2010. godinu gdje je zabilježen veći broj muških učenika nego ženskih, i to 54,94% u korist muškaraca.

U osnovnim školama broj ženske djece je u odnosu na broj muške djece konstantno veći od 2006. do 2010. godine, u prosjeku 3-4%, osim u OŠ „Abdulah Ilhamija“ Željezno Polje gdje je veći broj muške djece do 2%.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Broj učenika koji su napustili školovanje prije njegovog okončanja je znatno veći u srednjoškolskom nego u osnovnoškolskom obrazovanju. Razlika u broju učenika koji napuste školovanje s obzirom na spol se mijenja kroz period od 2006. do 2010. godine bez nekog pravila vezanog za spol djeteta.

Ne postoji sistemsko i kontinuirano praćenje podataka o broju djece koja ne pohađaju osnovnu školu, niti se navode razlozi koji na to utječu. Škole nemaju podataka o postojanju djece prosječnog psiho-fizičkog razvoja koja su školski obveznici, a ne pohađaju nastavu.

Mogućnost zapošljavanja nakon završene srednje škole je ograničena, i mladi vrlo teško pronalaze posao.

Općina Žepče ne dodjeljuje stipendije za osnovno i srednjoškolsko obrazovanje, već samo za visokoškolsko obrazovanje. Među stipendistima je više muškaraca nego žena. Postotak muških koji dobiju stipendiju je od 59,5% do 70,3%.

Organizirani prijevoz u školu i iz škole je za učenike osnovnih i srednjih škola, koja žive izvan grada, tj. u okolnim selima. Učenici osnovnih škola imaju besplatan prijevoz u školu. Srednjoškolci plaćaju prijevoz mjesečno. Cijena prijevoza ovisi o udaljenosti mjesta življenja i iznosi 45 KM za 4 km udaljenosti.

Obrazovanje pri vjerskim zajednicama se provodi za djecu katoličke i islamske vjeroispovijesti. Vjeronauk se uči u školama i van škole pri vjerskim zajednicama. Vjeronauk pohađaju dječaci i djevojčice bez razlike.

Što se tiče podataka o ostvarenom stupnju obrazovanja stanovništva u općini Žepče, oni se temelje na anketi provedenoj na 180 ispitanika, od kojih je 114 žena i 66 muškaraca.

Tabela 2. Prikaz stupnja obrazovanosti stanovništva općine Žepče

Ostvaren stupanj obrazovanja:	M	Ž
manje od 8 razreda osnovne škole	0%	8,7%

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

završena osnovna škola	4,5%	11,4%
završena srednja škola	60,6%	52,6%
završena viša	16,7%	14%
završen fakultet i više	18,2%	13,1%

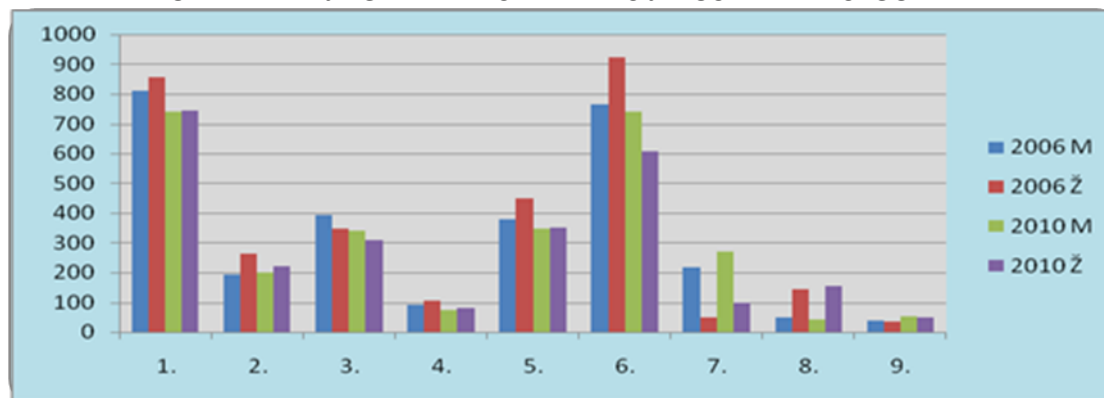
*Izvor: * Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“*

Prema rezultatima ankete možemo vidjeti da je stupanj obrazovanosti muškaraca u odnosu na žene znatno veći. Najveća razlika je u podacima o broju osoba s manje od osam razreda osnovne škole, gdje u anketi nije zabilježen niti jedan muškarac s manje od osam razreda, dok je čak 8,7% žena s manje od osam razreda osnovne škole. Žene s manje od osam razreda osnovne škole su uglavnom starije životne dobi, iz ruralnih područja, što je posljedica činjenice da se, u ne tako davnoj prošlosti, obrazovanju muške djece pridavala veća važnost. Danas se situacija mijenja, što dokazuje značajan postotak visokoobrazovanih žena.

Graf 6. Grafički prikaz broja učenika podijeljeno po spolu za 2006. i 2010.godinu za škole u općini Žepče

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Izvor: *OŠ „Žepče“, OŠ „Alija Nametak“ Begov Han (Centralna škola), OŠ „Abdulvehab Ilhamija“ Željezno Polje (Centralna škola), OŠ „Novi Šeher“, OŠ „Fra Grga Martić“ Ozimica, SMŠ „Žepče“, KŠC „Don Bosco“ Tehničko-obrtnička škola, KŠC „Don Bosco“ Opća gimnazija, Dječiji Vrtić „Don Ivica Čondrić“.

Graf 6.

1. OŠ „Žepče“
2. OŠ „Alija Nametak“ Begov Han (Centralna škola)
3. OŠ „Abdulvehab Ilhamija“ Željezno Polje (Centralna škola)
4. OŠ „Novi Šeher“
5. OŠ „Fra Grga Martić“ Ozimica
6. SMŠ „Žepče“
7. KŠC „Don Bosco“ Tehničko-obrtnička škola
8. KŠC „Don Bosco“ Opća gimnazija
9. Dječiji Vrtić „Don Ivica Čondrić“

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Iz grafa 6 se uočava razlika u broju muške i ženske djece u vrtiću i školama u općini Žepče. Najveće razlike u broju muških i ženskih učenika su u SMŠ „Žepče“, KŠC „Don Bosco“ Tehničko-obrtničkoj školi i KŠC „Don Bosco“ Općoj gimnaziji. Ova razlika je očekivana s obzirom da se dječaci više upisuju u tehničko-obrtničke škole, dok djevojčice više u gimnaziju, ekonomsku i tekstilnu školu odnosno zanimanja frizer, kuhar i sl.

Podatke o pismenosti, odnosno nepismenosti nemamo. Prema gruboj procjeni, nepismenost u općini Žepče je vrlo niska, čak neznatna. Vezana je za ruralna područja i isključivo za osobe starije životne dobi, te osobe koje zbog zdravstvenih razloga nisu bile u stanju pohađati školu.

Sport i kultura

Na području Općine djeluje 10 kulturnih udruga i 13 sportskih klubova i udruženja.

Najveći broj kulturnih događanja odvija se u dvije ustanove u kulturi, JU „Dom kulture“ Žepče i JU „Opća biblioteka“ Žepče. Tradicionalno se obilježavaju različita kulturna događanja. Djelatnost nevladinih udruga izražava se kroz amaterske kulturno-umjetničke aktivnosti, tradicionalne smotre folklora, s ciljem očuvanja tradicije Hrvata i Bošnjaka u općini Žepče.

Na području općine Žepče djeluje ukupno osam KUD-ova: HKUD „Ognjišta“ Lug-Brankovići; HKUD „Naši korijeni“ Bistrica, Žepče; HKUD „Gromovnik“ N.Šeher; HKUD „Naša baština“ Globarica; KUD „Slovo o Žepču“ Žepče; KUD „Ilhamija“ Željezno Polje; KUD „Osova“ Osova i KUD „Mladost Ozimice“ Ozimica. Od osam KUD-a samo dva imaju za predsjednice žene.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Tabela 3. Prikaz broja muških i ženskih članova u sportskim klubovima i udruženjima

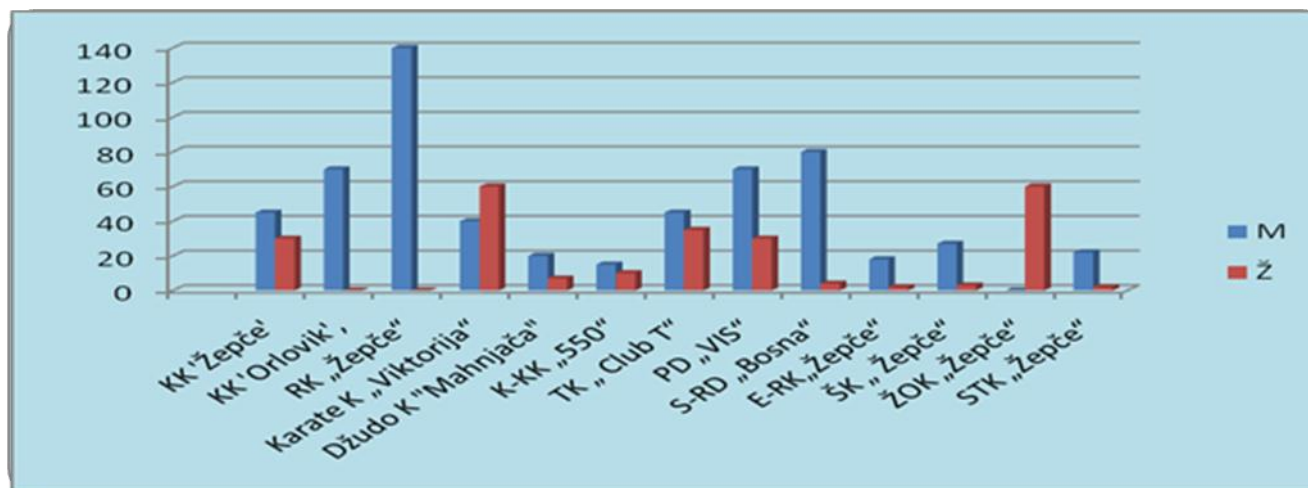
RB.	Naziv kluba	God. osnivanja	Broj čl.	M	Ž
1.	Košarkaški klub „Žepče“	1971.	75	45	30
2.	Košarkaški klub „Orlovik“,	2004.	70	70	0
3.	Rukometni klub „Žepče“	2008.	140	140	0
4.	Karate klub „Viktorija“	1995.	100	40	60
5.	Džudo klub „Mahnjača“	1973.	27	20	7
6.	Kajak – kanu klub „550“	2008.	25	15	10
7.	Teniski klub „Club T“	2004.	80	45	35
8.	Planinarsko društvo „VIS“	1999.	100	70	30
9.	Sportsko – ribolovno društvo „Bosna“	2000.	84	80	4
10.	Eko–rafting klub „Žepče“	2008.	20	18	2
11.	Šahovski klub „Žepče“	2004.	30	27	3
12.	Ženski odbojkaški klub „Žepče“	2009.	60	0	60
13.	Stolnoteniski klub „Žepče“	2009.	24	22	2

Izvor: * Strategija razvoja općine Žepče 2011.-2018; Sportski klubovi i udruženja općine Žepče

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 7. Grafički prikaz broja muških i ženskih članova sportskih klubova i udruženja

Izvor: * Strategija razvoja općine Žepče 2011.-2018; Sportski klubovi i udruženja općine Žepče

Od 13 sportskih klubova samo je jedan ženski, i to Ženski odbojkaški klub „Žepče“. Klub je osnovan 2009. godine i na početku je brojao 70 članica, dok sada broji 60 članica. Osnivanje ženskog kluba odbojke imalo je prvenstveno za cilj da se što veći broj ženske djece i djevojaka skloni s ulice. Formiranjem isključivo ženskog kluba, željelo se pokloniti više brige i pažnje ženskoj populaciji, koja je favoriziranjem muškog sporta zapostavljena.

Broj djevojaka u ostalim sportskim klubovima je manji od broja muškaraca. Tako naprimjer, u Karate klubu „Viktorija“, od 31 člana koje je klub do sada osposobio kao majstore karatea, od prvog do trećeg dana, je 6 djevojaka i 25 mladića. Međutim u posljednje vrijeme broj djevojaka u Karate klubu „Viktorija“ je nadmašio broj dječaka tako da je trenutno u klubu 60 djevojaka i 40 dječaka. U ostalim sportskim klubovima, u većini slučajeva je više muških nego ženskih članova, dok su neki klubovi isključivo za mušku populaciju, kao KK „Orlovik“ i RK „Žepče“

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Krajem 2007.godine osnovane su Žepačke mažoretkinje, koje broje 80 članica, djevojaka i djevojčica raznih uzrasta. U općini Žepče trenutno postoji samo jedno aktivno neformalno udruženje žena, točnije djevojaka/djevojčica starijeg školskog uzrasta, pod nazivom „Košnica“. Udruženje broji 12 djevojaka-srednjoškolki. Inicijator formiranja ovog udruženja je Središte za mladež “Putokazi” Žepče u suradnji sa udruženjima „Kult“ i „BH Expert“ iz Sarajeva.

Spomenici i kulturne znamenitosti

Od kulturnih vrijednosti u općini Žepče značajno je spomenuti Zavičajnu zbirku Opće biblioteke Žepče, i Galeriju „Ljerke Njerš“, svjetski poznate i priznate slikarice i kiparice, rodom iz Žepča. Svjetsku slavu je doživjela izlažući diljem Europe, pa čak i SAD-u. Živi i radi u Zagrebu. Za svoj rad je nagrađena nagradom grada Zagreba, odlikovana redom Danice Hrvatske s likom Marka Marulića za doprinos u kulturi, te je primila brojne nagrade i priznanja.

3.1.4. Zdravstvo i socijalna zaštita

Strateški ciljevi razvoja zdravstvene zaštite općine Žepče su očuvanje i unapređenje zdravlja stanovništva, osiguranja kvalitetnih zdravstvenih usluga, edukacija kadrova i stvaranje partnerskih odnosa između zdravstvenog sektora i građana. U planskom periodu primarna i specijalistička zdravstvena zaštita treba da bude podjednako osigurana za sve stanovnike općine Žepče.

Dom zdravlja sa stacionarom Žepče pruža usluge primarne zdravstvene zaštite, specijalističko-konzultativne i sekundarne zdravstvene zaštite, te provodi zdravstvenu zaštitu i u područnim ambulantama: Begov Han, Željezno Polje, Ozimica i Globalica. Obavljanje konzultativno – specijalističkih zdravstvenih usluga iz opće kirurgije, neurologije, ORL, dermatologije, interne medicine, oftalmologije, radiodijagnostike i ultrazvučne dijagnostike povjereno je Kantonalnoj bolnici Zenica.

Dom zdravlja sa stacionarom Žepče angažira rad specijalista ginekologa i pedijatra. U Stacionaru radi Služba hitne medicinske pomoći 24 sata dnevno, a za stacionarno zbrinjavanje bolesnika osigurano je 9 kreveta. Satelitski centar za dijalizu u općini Žepče je otvoren 2009. godine za potrebe 46 pacijenta sa područja općina Žepče i Zavidovići.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Broj ustanova primarne zdravstvene zaštite na području općine Žepče: 1 dom zdravlja; 3 područne ambulante; 3 tima obiteljske medicine; 1 hitna pomoć; 1 javna ljekarna; 5 privatnih ljekarni i 3 Savjetovališta koja rade na unapređenju zdravstvene zaštite kroz prevenciju i edukaciju. U Domu zdravlja sa stacionarom u Žepču uposlano je 107 osoba, od čega su 33 muškarca i 74 žene.

Broj stanovnika po liječniku u 2008. god. je iznosio 1636,26 , dok je u 2011. god 1826,82 stanovnika po liječniku.

Zdravstveno osiguranje, prema posljednjim podacima za 2011.g, u općini Žepče ostvaruje 24.219 osiguranika, dok se procjenjuje da je taj broj puno veći obzirom da ima onih koji nisu osiguranja koriste zdravstvenu zaštitu. Podatak za pokrivenost stanovništva općine zdravstvenim osiguranjem prema spolu općina Žepče nema zbog tehničkih ograničenja informatičkog sustava Zavoda zdravstvenog osiguranja Ze-do kantona.

Podatke o životnom vijeku muškaraca i žena općina Žepče nema. Međutim smatramo da se oni manje više, poklapaju s podacima o životnom vijeku muškaraca i žena u BiH i da nema značajnih odstupanja. Prema tim podacima iz 2011. god. životni vijek žena je iznosio 73,6, dok je kod muškaraca 68,1. Prije 12 godina je prosječna životna dob žena u BiH bila 69,2 godine, dok su muškarci u prosjeku umirali sa 63,3 godine. Očito je kako se u ovom ne tako velikom razdoblju životni vijek žena u BiH povećao za 4,4, a muškaraca za 4,8 godina.

Pregled stanja prenatalne i postnatalne zdravstvene zaštite

Dom zdravlja u Žepču, o pregledu stanja prenatalne i postnatalne zaštite, nema podatke podijeljeno po spolu.

Broj novorođenčadi u 2006.god. je 179, u 2007.god. je 215, u 2008.god. je 193, u 2009.god. je 48 i u 2010.god. je 39. Podatke o smrtnosti beba kao i porodilja pri porođaju nemamo.

Broj umrle djece u dobi do 1 godine je: u 2007. god. je 1 muško dijete, i u 2009.god. 2 muške i 1 žensko dijete. U 2006., 2008. i u 2010.god nije bilo smrtnih slučajeva djece u dobi do 1 godine. Smrtni slučajeva djece u dobi do 5 godina u periodu od 2006.- 2010.god. nije bilo. Broj umrlih porodilja nije poznat. Obavezne vakcine primaju sva djeca do 5 godina starosti, bez razlike po spolu.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Socijalna zaštita

Do 2007. godine, kada je počela s radom JU Centar za socijalni rad Žepče (CSR), socijalna zaštita je bila u nadležnosti općinske Službe za socijalnu zaštitu. Osnivanjem CSR-a, planiranje, provedba i izvještavanje prelaze u nadležnost CSR-a. U budžetu općine kontinuirano se osiguravaju sredstva za redovne i dodatne oblike socijalne zaštite (stalna novčana pomoć, jednokratna pomoć ishrani, pomoć u plaćanju invalidskih komisija za socijalno ugrožene, dženaze – sahrane, te za nabavku ogrijeva korisnicima stalne socijalne pomoći.) U segmentu koji se odnosi na dodjelu jednokratnih novčanih pomoći, uz CRS i općina je zadržala dio nadležnosti, pri čemu se o dodjeli odlučuje na individualnoj osnovi (ne postoji odluka općinskih organa o subvencioniranju npr. komunalnih troškova za osobe slabijeg imovnog stanja). Procedura za dodjelu ovog oblika pomoći od strane Općine je značajno jednostavnija, nego u slučajevima kada se ta pomoć dodjeljuje preko CRS-a (potrebna dokumentacija za uvođenje u pravo putem CRS-a je znatno obimnija). Da bi se umanjio rizik od eventualnog dupliciranja pomoći, Općina i CRS redovito razmjenjuju informacije.

U odnosu na ukupan općinski proračun, Općina izdvaja značajna sredstva za socijalnu zaštitu. Sredstva koja se dodjeljuju direktno korisnicima kroz zakonsko pravo stalnih i privremenih socijalnih pomoći se povećavaju svake godine za određeni iznos, zbog sve većeg broja zahtjeva građana koji se nalaze u stanju socijalne potrebe. Imajući u vidu raspoložive pokazatelje o potrebama i broju korisnika, u naredne tri godine je potrebno i dalje postepeno povećavati izdvajanja za socijalnu zaštitu.

Žene i muškarci imaju jednak pristup socijalnoj zaštiti, ali žene koje su i inače ranjivija kategorija više su korisnici pomoći Centra za socijalni rad. U ukupnom broju korisnika pomoći žene čine 57%.

Stalna novčana pomoć koja se isplaćuje putem Centra za socijalni rad u Žepču, dvostruko više se dodjeljuje ženama (u 2010. godini stalnu novčanu pomoć primile su 23 muške i 52 ženske osobe). Novčana naknada za pomoć i njegu druge osobe se također više dodjeljuje ženskim osobama, gdje je u 2010. godini 192 muških i 358 ženskih osoba dobilo ovakvu vrstu novčane naknade. Glavni razlog zbog kojeg su većinom žene korisnice ovakve vrste pomoći je taj da u većini slučajeva žene preuzimaju brigu i njegu o drugim osobama, jer im je lakše skrbiti o bolesnim i nemoćnim osobama nego što je to muškarcima. Što se tiče smještaja u ustanove socijalne zaštite situacija je obrnuta- dvostruko je veći broj muških korisnika. Primjerice u 2010. godini je bilo 23 muških i 9 ženskih korisnika. Dječiji dodatak se dodjeljuje podjednako muškoj i ženskoj djeci. U 2010. godini je bilo 530 muških i 501 ženskih korisnika.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Prema podacima JU Centra za socijalni rad Žepče 12 djece s teškoćama u razvoju je uključeno u rad Dnevnog centra „Ruka u ruci“ u Maglaju, dok je određeni broj djece uključen u druge ustanove. Određen broj djece s teškoćama u razvoju uključen je u proces obrazovanja u redovnim školama po prilagođenom planu i programu, a tek manji broj djece sa težim kombiniranim smetnjama nije uključen ni u jedan oblik odgojno-obrazovnog rada. Razlozi tomu su loše materijalno stanje obitelji djece, udaljenost ustanove od mjesta stanovanja, postojanje arhitektonskih barijera i dr.

Pri planiranju i provedbi politike socijalne zaštite u općini Žepče, mora se uzeti u obzir specifična situacija žena i muškaraca na tržištu rada i u društvu uopće, te njihove društvene obveze. Tako bi se i ženama i muškarcima garantirao, formalno i stvarno, jednak pristup pravima na socijalnu zaštitu i uživanje u tim pravima.

U Žepču djeluje Centar za pravnu pomoć ženama. Centar je osnovan sa željom da se pomogne ženama u ostvarenju i zaštiti osnovnih ljudskih prava, a posebno ženskih prava. Misija centra je promocija i unapređenje ženskih ljudskih prava putem podizanja svijesti o istima, osnaživanje žena i zagovarački procesi za provedbu Zakona o ravnopravnosti spolova.

U protekloj 2011.godini, 8 žena se obratilo Centru za pravnu pomoć ženama u općini Žepče. Te žene su bile žrtve nasilja u obitelji. Žrtve nasilja su u većini slučajeva udate žene koje nasilje trpe od svojih bračnih partnera. Vrlo često su to teški oblici nasilja s fizičkim povredama. U dva slučaja je donesena presuda općinskog suda u korist žena. Ovaj centar prestao je s radom početkom 2012.godine, zbog nedostatka financijskih sredstava. Žene iz općine Žepče će se moći obratiti za pomoć u Zavod za besplatnu pravnu pomoć u Zenici.

3.1.5. Dostupnost fizičke infrastrukture, urbanizam i zaštita okoliša

Komunalna infrastruktura

Planirani sistem naselja u općini Žepče treba da bude opredjeljujući faktor za razvoj buduće mreže lokalnih i nekategoriziranih cesta. Ukupna dužina putne infrastrukture u općini Žepče je 202,10 km. Od toga je asfaltirano 113,35 km, a makadamskih puteva je 88,75 km. Sva mjesta su međusobno komunikacijski povezana sa gradskim središtem.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Vodoopskrba gradskog i dijela prigradskog naselja općine Žepče su riješena gradskim vodovodom. Na gradski vodovod u Žepču je priključeno 2170 domaćinstava i 250 poslovnih subjekata. Stanje vodovodne gradske mreže izuzetno je loše, zbog starosti (70 godina) i dotrajalosti.

Što se tiče opskrbe pitkom vodom ostalih dijelova općine, jedan dio mjesnih zajednica općine je kvalitetno riješio pitanje vodoopskrbe i uveo sistem naplaćivanja vode s ugrađenim mjernim instrumentima i kontrolom praćenja kvaliteta vode, dok su drugi dijelovi riješili svoju vodoopskrbu internim vodovodima sa zahvaćanjem više izvora u bazene kapaciteta 5m³ i više, te služe za opskrbu vodom jednog do više domaćinstava.

Najčešći problemi u vodoopskrbi su nedovoljna količina vode (pogotovo u ljetnim mjesecima), loša kvaliteta vode, dotrajalost postojećih vodovoda, privatni bunari koji nezadovoljavaju potrebe domaćinstva, neplaćanja potrošene vode od jednog broja potrošača vode, nepostojenje organizirane kontrole i evidencije stanja potrošnje vode na području općine Žepče. Poseban problem je kod odvođenja otpadnih voda u prigradskim i gusto naseljenim seoskim naseljima. Rješenje je u proširenju postojeće kolektorske mreže.

Općina Žepče ima značajnih problema sa divljim odlagalištima otpada. Postoji preko 100 mikro odlagališta. Godišnje se proizvede oko 5.500 tona otpada. Nema uređenog sustava organiziranog recikliranja otpada.

Općina Žepče ima izrađen akcioni plan zaštite okoliša. Tijekom procesa izrade, u 2011. godini, provedena je anketa među stanovništvom općine Žepče s ciljem da se dođe do mišljenja građana o stanju okoliša na području općine Žepče. Anketom je obuhvaćeno 470 ispitanika, od čega 52% žena i 48% muškaraca. Svoje nezadovoljstvo stanjem okoliša izrazilo je 59% građana. Najveći negativan utjecaj na zdravlje čovjeka ima zagađanje od otpada (37%), zagađanje zraka (20%) i zagađanje površinskih voda (18%).

Općina Žepče iz općinskog proračuna izdvaja značajna sredstva za uređenje okoliša na cijelom području. U 2011. godini Razvojna agencija Žepče provela je radno intenzivni projekt koji je financiran iz sredstava Fonda otvoreno društvo BiH i općine Žepče. Projekt je privremeno zaposlio 36 nezaposlenih osoba od čega 3 žene, a odnosio se na uređenje i čišćenje okoliša u urbanom području općine Žepče.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Telekomunikacijska infrastruktura

Na području općine Žepče djeluju dva operatera u fiksnoj telefoniji, BH Telekom Sarajevo na području Begov Hana, Željeznog Polja i Donje Golubinke i HT Mostar na ostalom području općine Žepče. Ukupan broj fiksnih priključaka na BH Telekom je oko 2.000, a na HT oko 5.700 priključaka. Na području koje pokriva BH Telekom dvije telefonske centrale podržavaju ISDN, a ne podržavaju ADSL. Kada je u pitanju HT Mostar, digitalne telefonske centrale uglavnom podržavaju i ISDN i ADSL. Trenutno je na ISDN priključeno oko 82 korisnika, a na ADSL oko 825, dok je 2006. na ADSL bilo priključeno samo 20 korisnika. Kada je u pitanju mobilna telefonija na području općine Žepče su prisutni signali sva tri BH operatera: HT Eronet, BH Mobile i M-tel. Podaci o broju korisnika po spolu nisu dostupni.

Poslovna infrastruktura

Prema podacima iz 2011.godine na području Općine djeluje 574 gospodarskih subjekata. Mala i srednja poduzeća čine 45% od ukupnog broja, slijede samostalne trgovinske radnje s 22%, samostalne zanatske radnje s 20%, i samostalne ugostiteljske radnje, oko 13%. Na području Općine Žepče postoji šest poslovnih zona i obuhvaćaju površinu oko 30 ha.

Podatci o broju poduzetnika u pojedinim zonama, nisu dostupni, kao ni broj žena poduzetnica u tim zonama. Općenito možemo reći da su žene vlasnice malog broja mikro, makro i srednjih poduzeća. U 2008.god. u vlasništvu žena je bilo 13,6% mikro, 10% malih, 11,1% srednjih poduzeća. U 2009.godini u vlasništvu žena je bilo 13,3% mikro, i 11,5% malih poduzeća, dok je u 2010.god. u vlasništvu žena bilo 13,2% mikro i 13,2% malih poduzeća. U 2009. i 2010.godini nije zabilježena ni jedna žena vlasnica u srednjim i velikim poduzećima. Žene u ovim poduzećima uposlene su uglavnom u administrativno-tehničkim, računovodstvenim i pomoćnim poslovima.

Kao potporne institucije osnovane su poduzetničke zone, Lokalna razvojna agencija (RAŽ), Poslovni inkubator i Agroinkubator u Žepču.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

3.1.6. Stanovanje

Prema demografskoj projekciji i projekciji broja domaćinstava (Prostorni plan općine Žepče 2007.-2027.) potrebno je planirati obim stanogradnje koji će optimalno pratiti potrebe za stanovima kako bi se do 2027. godine osigurala pretpostavka da se svakom domaćinstvu osigura stan, a svakom stanaru 20,0 m² korisnog stambenog prostora. U općini Žepče stanogradnja postoji, ali se odvija sporadično. U zadnjih nekoliko godina izgrađeno je nekoliko stambenih kolektivnih zgrada „blokova“ u gradu Žepče.

U sadašnjoj ekonomskoj situaciji stvarne potrebe za stanovima u općini Žepče se ne mogu točno procijeniti, bez adekvatnih pokazatelja. Tešku ekonomsku situaciju još više otežava pitanje vlasništva nad građevinskim zemljištem i komplikovano administriranje za pribavljanje dozvola potrebnih za građenje zgrada. Prema projekciji domaćinstava u planskom periodu očekuje se potreba za oko 2 560 novih stanova, što znači da bi po pretpostavci trebalo godišnje graditi oko 100 stanova.

Ova dinamika može biti i brža što govori da će se u općini Žepče stvoriti tržište za građenje i prodaju stanova u kolektivnom tipu gradnje. Izgradnju planiranog stambenog fonda treba usmjeriti u skladu sa razmještajem stanovništva, odnosno spram planiranog sustava centralnih naselja. U tom smislu adekvatna prostorna distribucija novih stanova zahtjevala bi usmjeravanje oko 40% ukupnih potreba u općinski centar Žepče, a 50% u centralna naselja prvenstveno rangirana u Inivo centraliteta. Ovim Prostornim planom predviđa se znatno proširenje užeg urbanog područja grada Žepča.

Broj stanova koji je u vlasništvu žena je veoma mali. Razlog tomu je ustaljena praksa da se nasljedstvo uglavnom prenosi na sina odnosno muškog potomka, a u manjem broju slučajeva na ženu.

Broj individualnih stanova (u kućama) u vlasništvu žena je sljedeći:

U 1991. iznosi 50 ili 1,19%, u 2006.god. 70 ili 1,14%, u 2007.god. 80 ili 1,31%, u 2008.god 90 ili 1,47%, u 2009.god. 95 ili 1,55% i u 2010.god. 150 ili 2,46%.

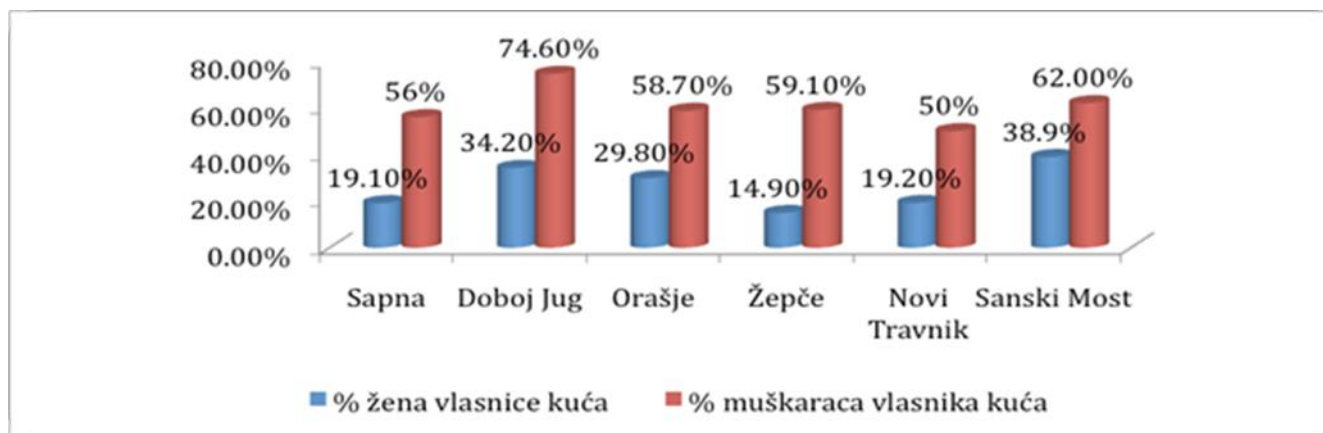
LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Broj stanova u objektima kolektivnog stanovanja u vlasništvu žena je sljedeći:

U 1991. god iznosi 146 ili 31%, u 2006. god 134 ili 30%, u 2007.god. 146 ili 30,73%, u 2008.god 149 ili 31,17%, u 2009.god. 149 ili 31,17%, i u 2010.god. 161 ili 30,84%

Potvrda gore izrečenoj tvrdnji su i rezultati provedene ankete. Od ukupno 114 anketiranih žena, samo 6,14% njih je vlasnica stana, a 14,91% je vlasnica kuće, dok 78,95% žena nema u svome vlasništvu ni kuću ni stan. Istovremeno, prema rezultatima anketnog istraživanja postotak muškaraca vlasnika kuća u općini Žepče je 59.1%.

Graf 8. Vlasništvo nad kućama u općini Žepče

Izvor: *Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“, Služba za graditeljstvo općine Žepče

U poređenju sa drugim općinama, općina Žepče ima najmanji postotak vlasnica kuća.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

U općini Žepče je sva imovina u velikoj većini slučajeva na muškim osobama, što je posljedica tradicionalanog nasljeđivanja, po kojoj muška djeca većinom nasljeđuju imovinu kao što su stan, kuća ili vikendica. Ženska djeca su nasljednici jedino u slučaju da roditelji nemaju muške djece.

3.1.7. Sigurnost

Analiza svih sigurnosnih parametara, koja je provedena u 2011.godini, nam pokazuje tendenciju blagog porasta broja krivičnih djela, u odnosu na 2010.godinu, ali i smanjenja broja prometnih nezgoda, kao i narušavanja javnog reda i mira. Informacije o stanju sigurnosti se baziraju na statističkim pokazateljima i sveukupnim aktivnostima, saznanjima i izvještajima Policijske uprave Žepče. Ukupan broj krivičnih djela u 2010.godini je 164. Broj krivičnih djela nije se značajno mijenjao u periodu od 2008.–2011. godine. Najveći udio zauzimaju imovinski delikti, čak 53,8%. Najmanji postotak su krvni delikti i narkomanija sa po 4,55%. U 2010. godini zabilježeno je 5 slučajeva maloljetničke delikvencije. U periodu do 2008.-2011.godine nije zabilježn niti jedan slučaj organiziranog i gospodarskog kriminala, te za trgovinu ljudima i prostituciju. Struktura žrtava i počinitelja nije poznata. Ti podatci ne mogu se dobiti u PU Žepče.

Opasnost od poplava u općini Žepče postoji uz obalu rijeke Bosne, koja protječe samim središtem grada. Uslijed velikih oborina i topljenja snijega u planinama, može doći do plavljenja priobalnog područja. Od izlivanje manjih rijeka iz korita uslijed obilnih padalina, ne prijete veća opasnost. U tijeku je izgradnja nasipa na mjestima kojima prijete poplave.

Klizišta u općini Žepče nisu velika opasnost, javljaju se rijetko i u manjem intenzitetu, te bez većih štetnih posljedica.

Nehigijenskih naselja u općini Žepče nema, kao ni raširenih bolesti unutar općine, koji bi bili posljedica takvih nehygieničkih uvjeta života.

Na području općine Žepče s nešto više od 31 000 stanovnika, godišnje se proizvede oko 5 500 tona otpada. JP Komunalno Žepče godišnje prikupi oko 1 200 tona otpada koji odlaže na regionalnu ili na lokalnu deponiju što predstavlja oko 20% od ukupne količine proizvedenog otpada na području općine Žepče. Od ukupne procjene proizvedenog otpada 10% prikupljaju privatna lica neadekvatnim sredstvima i isto odlažu na lokalnu deponiju bez plaćanja ikakve naknade za korištenje iste. Procjenjuje se da će se 2014. godine količine otpada povećati zbog porasta broja stanovništva. Cilj je do 2014. godine prikupiti 50% otpada i od toga 90% deponirati na regionalnu deponiju Mošćanica u Zenici.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Divlje deponije se nalaze najviše u ruralnim područjima. Velikim dijelom se nalaze u blizini riječnih tokova, pa samim tim onečišćuju i vode, što ima negativne posljedice na ljude, te biljni i životinjski svijet.

Zagađenje i pritisak na tlo postoje i zbog postojanja ruralnih otpadnih voda tj. zagađenja tla otpadnim vodama domaćinstva koja nisu priključena na sustav javne kanalizacije i to u ukupnoj količini otpadnih voda od 746.150 m³/god. Nužno je povećati svijest stanovništva i potaknuti ih na veću brigu i odgovornost prilikom odlaganja otpada, kako bismo očuvali čistu prirodu i okoliš.

Mine zaostale iz prethodnog domovinskog rata još uvijek su prisutne u općini Žepče. Razminiranje se ne provodi. U općini Žepče kao sumnjive površine za postojanje minsko-eksplozivnih sredstava, se evidentira 2.004,25 ha zemljišta ili 13,64 % ukupne površine.

3.2. Analiza pravnog i regulatornog okvira i razvojnih politika

3.2.1. Analiza regulatornog okvira definiranog od strane općine

Ravnopravnost spolova i zabrana bilo kog oblika diskriminacije pa tako i diskriminacije na osnovu spola su pravne oblasti koje ne spadaju u nadležnost jedinica lokalne uprave i samouprave, tako da je u općini Žepče, kao i u ostalim općinama, regulatorni okvir u ovoj oblasti definiran od strane viših razina vlasti, kako međunarodnih, tako i domaćih.

Statut općine Žepče, kao najviši pravni akt lokalne zajednice ne tretira ni u jednom svom članu ravnopravnost spolova. Također, nije pisan gender senzitivnim jezikom.

Jedan od mehanizama koji osigurava zaštitu jednakopravnosti spolova u općini Žepče je Komisija za ravnopravnost spolova OV Žepče. Komisija broji 5 članova od čega su dvije žene. Komisija za ravnopravnost spolova Općinskog vijeća Žepče radi po potrebi kao i na preporuku nadležnih međunarodnih organizacija. Komisija ima propisane obveze i radne zadatke, razmatra probleme vezane za ravnopravnost spolova, surađuje s Policijskom upravom, Centrom za socijalni rad, školama te lokalnim radiom- Radio Žepče. Do sada Komisija za ravnopravnost spolova OV Žepče nije zaprimila ni jedan pismeni ili usmeni zahtjev za rješavanje problema vezanih za ravnopravnost spolova u općini, a i drugim javnim ustanovama kojima je Općina nadležna.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Općina Žepče potpisala je ugovor o partnerstvu sa Gender Centrom Federacije Bosne i Hercegovine i Nizozemskom organizacijom za razvoj SNV za realizaciju trogodišnjeg programa „Lokaliziranje gendera u FBiH“. U cilju što kvalitetnije implementacije projektnih zadataka na području općine Žepče imenovana je Gender radna grupa (23.09.2011.godine) koja broji 17 članova, od čega je 11 žena.

3.2.2. Analiza razvojnih politika općine

Kada su u pitanju razvojne politike općine Žepče može se konstatirati da je općina Žepče izradila i usvojila sljedeće dokumente: Strategija razvoja općine Žepče 2011 – 2018. godine, Strategija za mlade općine Žepče 2009. – 2011. godine, Plan razvoja inkluzivnog obrazovanja u općini Žepče, Plan razvoja socijalne zaštite općine Žepče 2011. – 2013. godina. Uvidom u ove dokumente evidentno je da se oni podjednako odnose na osobe ženskog i muškog spola i da u njima nije posebno obrađivana specifična problematika ni jednog spola, nego su rađeni općenito radi dobrobiti svih građana, kako muškaraca, tako i žena.

Svi gore navedeni dokumenti su novijeg datuma, tako da bi bilo preuranjeno procjenjivati njihov utjecaj na napredak i promicanje osnaživanja žena u sferama politike i ekonomije, a jednako tako i muškaraca.

3.2.3. Veza sa razvojnim politikama viših razina vlasti i analiza njihovog utjecaja

Gender akcijski plan Bosne i Hercegovine je strategijski politički dokument čiji je glavni cilj definiranje strategija i realiziranje programskih ciljeva za ostvarivanje ravnopravnosti žena i muškaraca u BiH. Sadrži aktivnosti koje je potrebno poduzeti u 15 oblasti definiranih planom: ravnopravnost spolova i europske integracije; suradnja i jačanje kapaciteta; makroekonomske i razvojne strategije; gender osjetljivi budžeti; politički život i donošenje odluka; zapošljavanje, prihodi, beneficije, neplaćeni rad i tržište rada; socijalna inkluzija; gender osjetljivi medij; cjeloživotno obrazovanje; zdravlje, prevencija i zaštita; nasilje i trgovina osobama; uloga muškaraca; usklađivanje profesionalnog i porodičnog; gender i održivi okoliš; informacione i komunikacione tehnologije.

Općina Žepče nije do sada implementirala aktivnosti koje se mogu podvesti po implementaciju Gender akcijskog plana Bosne i Hercegovine te stoga možemo reći da nije primjećen bilo kakav uticaj ovog dokumenta na lokalnom nivou.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

3.3.Kulturološke vrijednosti,društveni stavovi i percepcije u lokalnoj zajednici

3.3.1.Kulturološke vrijednosti,društveni stavovi i percepcije koji definiraju poziciju žene i muškarca u sferi ekonomije

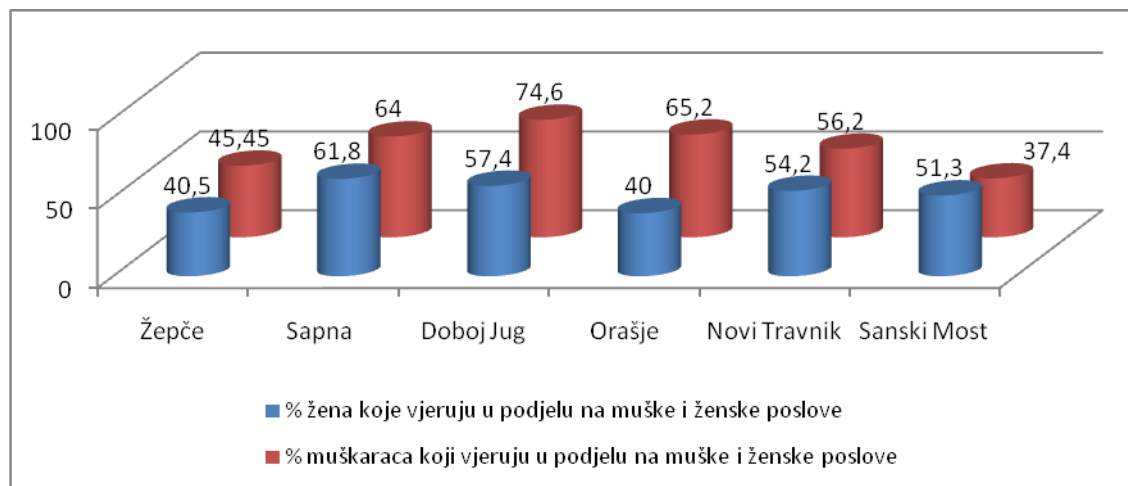
Gender senzitivna analiza je velikim dijelom uvjetovana postojećim kulturološkim i društvenim normama i vrijednostima. Kulturološke i društvene norme i vrijednosti imaju značajan utjecaj i mogu prouzročiti značajne razlike u područjima značajnim za poziciju žene u zajednici. To je pokazala i provedena anketa u općini Žepče. Iako je anketa pokazala da se poboljšao položaj žena prilikom zapošljavanja, za neke žene iz ruralnih sredina ništa se nije promijenilo. Zašto? Zato što patrijarhalno naslijeđeni obrasci o mjestu žene u obitelji i društvu pogoduju održavanju tradicionalizma i u modernim uvjetima. Jedan dio ispitanica iz ruralne sredine otkrile su da žele raditi i traže zaposlenje, ali zbog određenih ograničenja ne mogu naći posao. Najčešći uzrok je starosna dob ispitanica. Te žene su odigrale svoju tradicionalnu ulogu, tj. ostvarile su se kao majke i odgajateljice. One uglavnom rade na neproaktivnim poslovima i nemaju nikakvog društvenog života, jer nemogu uskladiti obiteljski život i karijeru.

Provedena anketa je također pokazala da ima dosta visokoobrazovanih žena i iz ruralnih sredina, tako da se postepeno popravljaju socijalni i ekonomski položaj žene i na selu. Kulturološke i društvene norme su se zadržale i u procesu nasljeđivanja i vlasništva nad imovinom. Većina ispitanica u Općini gotovo da nema nikakve imovine na sebi (samo mali broj iz urbanih sredina). Žene iz ruralnih sredina i ne razmišljaju o tome da budu vlasnice nečega, jer smatraju da je to normalno da su muševci vlasnici svega. Ova anketa je pokazala da i kod nas postoji podjela na muške i ženske poslove i da većina ispitanica/ka smatra da je to normalno. I kod nas postoje određene predrasude prema muškim i ženskim zanimanjima. To se vidi kod upisa djece u srednju školu, jer većina zanatlija su dječaci. Iako imamo ženu u općini Žepče koja vozi autobus, mnogi smatraju da je vozač muško zanimanje i da nije za ženu. Ipak možemo zaključiti da se polako povećava svijest o ulozi, značaju i doprinosu žene u lokalnoj zajednici.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 9. Podjela poslova na muške i ženske

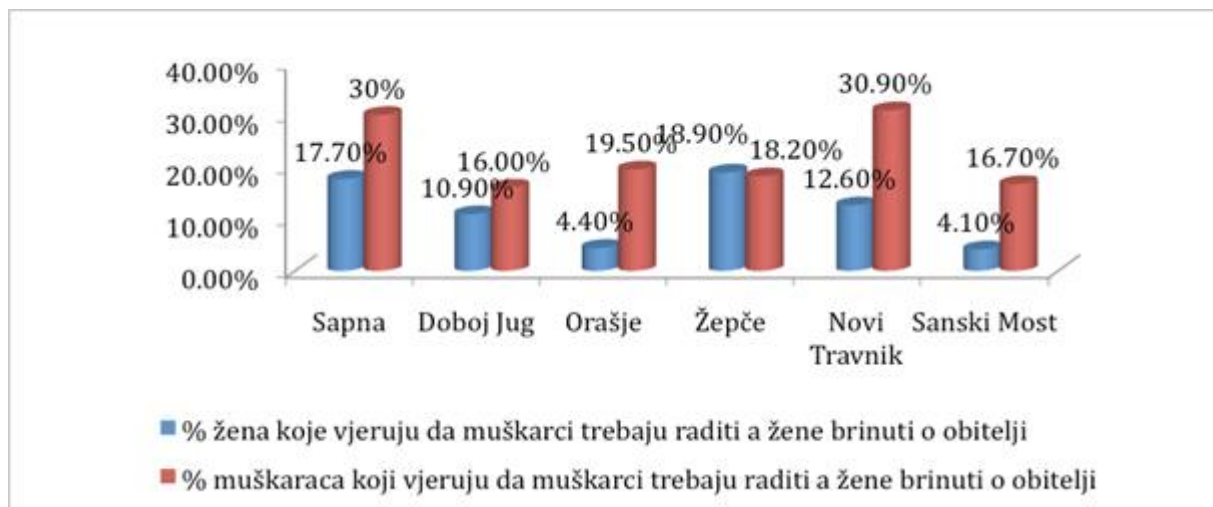
*Izvor: *Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“*

Na području općine Žepče 40,5% anketiranih žena i 45,45% anketiranih muškaraca su mišljenja kako postoje isključivo ženski i muški poslovi. U poređenju sa drugim općinama koje sudjeluju u projektu, ovi postotci su među najnižima. Podjela zanimanja i poslova na muške i ženske utječe na mogućnost zapošljavanja žena. Ako je manji broj zanimanja i poslova koji se smatraju ženskima, manje su i mogućnosti zapošljavanja žena.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 10. Uloge žena i muškaraca u domaćinstvu

*Izvor: *Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“*

Od ukupnog broja anketiranih žena na području općine Žepče, 18,9% vjeruju da je primarna uloga žene reproduktivna, odnosno da je njena osnovna zadaća-briga o obitelji i domaćinstvu, a da muškarci trebaju raditi na plaćenim poslovima.

Općina Žepče je jedina općina gdje je veći postotak žena u odnosu na muškarce ispitanike, mišljenja da žene imaju reproduktivnu a muškarci produktivnu ulogu. Ujedno, ovaj postotak žena je i najveći postotak kada poredimo općinu Žepče sa ostalim općinama koje sudjeluju u projektu.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

3.3.2. Kulturološke vrijednosti, društveni stavovi i percepcije koje definiraju poziciju žene i muškarca u sferi politike (npr. žene moraju glasati kao njihovi muževi)

U posljednjih 10 godina djelomično se povećao broj žena koje imaju sudjelovanje u politici u Općini Žepče. Jedan broj ispitanika podržava ženu u politici i na rukovodećem mjestu. Ali njihove izjave ne odražavaju njihovo stvarno mišljenje. Na pitanje da li bi voljeli da se njihova žena bavi politikom mnogi su odgovorili 'to nju ne zanima, nema ona vremena itd'. To samo pokazuje da oni daju podršku 'drugim' ženama ali ne i svojoj ženi.

Sudjelovanje žena u politici uvjetovano je preovladavajućim stavovima društva o određenim pitanjima. To znači da je važno kako će na određene postupke reagirati društvo tj. što će ljudi reći. Mnogi ne bi mogli podnijeti da im se žene eksponiraju u javnosti, što politika zahtijeva.

Iako je ostvaren napredak o sudjelovanju žena u politici još uvijek se vodi računa o normama zadanog društvenog ponašanja bilo kulturnog ili religijskog. Takve norme se teško mijenjaju i otežavaju ženama da naprave promjene u pravcu jednakopravnog sudjelovanja u politici.

U Općini Žepče politika još uvijek manje privlači žene nego muškarce, jer žene imaju manje vremena za bavljenje politikom. Ženama je teško napraviti balans između obiteljskog i društvenog života. Mnoge ispitanice su izjavile da ne sudjeluju u javnim raspravama i ne iznose svoje mišljenje. Zašto? Zato što nemaju samopouzdanja, ne vjeruju u vlastite mogućnosti i boje se kako će okolina reagirati na njihove izjave.

Vjerske organizacije zagovaraju tradicionalne vrijednosti za očuvanje obitelji kao najveće vrijednosti. Vjera od žene traži da ispuni svoju reproduktivnu ulogu tj. da bude majka i odgajateljica. Vjera također podrazumijeva koncept poslušnosti žene mužu bez kojeg je teško održati tradicionalni model obitelji. Vjerske organizacije imaju stav da je obitelj prioritet za ženu, ali podržavaju žene u politici koje mogu uskladiti obiteljski i društveni život, tj. da obitelj ne trpi ženinu angažiranost u politici.

U općini Žepče je dominantna percepcija političkih stranka. Iako se povećao broj žena u političkim strankama, na većini rukovodećih mjesta su muškarci. Političke stranke žele da se žene aktivnije uključe u politiku, posebno mlade i obrazovane žene. To znači da postoji pozitivna percepcija. Ipak kod političkih stranaka još uvijek dominira stav da žena ne može jednako obavljati rukovodeću poziciju kao muškarac.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Ispitivanje stavova kod ispitanica je pokazalo da postoji velika heterogenost stavova i intenzivna transformacija tradicionalističkih vrijednosti. Među tradicionalnim stavovima su žene koje imaju obitelj i djecu, i uglavnom se radi o nezaposlenim i starijim ženama, dok nova razmišljanja donose mlade djevojke i žene koje su zaposlene. Među tradicionalnim stavovima nalaze se oni koji su vezani za djecu, obitelj i ulogu žene kao majke i domaćice. Ispitanice se slažu da se odluke u domaćinstvu trebaju donositi ravnopravno, te da žene moraju jednako biti plaćene za svoj posao kao i muškarci. Ovi stavovi pokazuju da se mijenja razmišljanja kod žena, ne samo onih mlađih nego i žena srednjih godina te da se gubi patrijarhalni način razmišljanja. Prikaz stavova žena dat je u tabeli 4.

Tabela 4. Rezultati ankete na uzorku 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca)

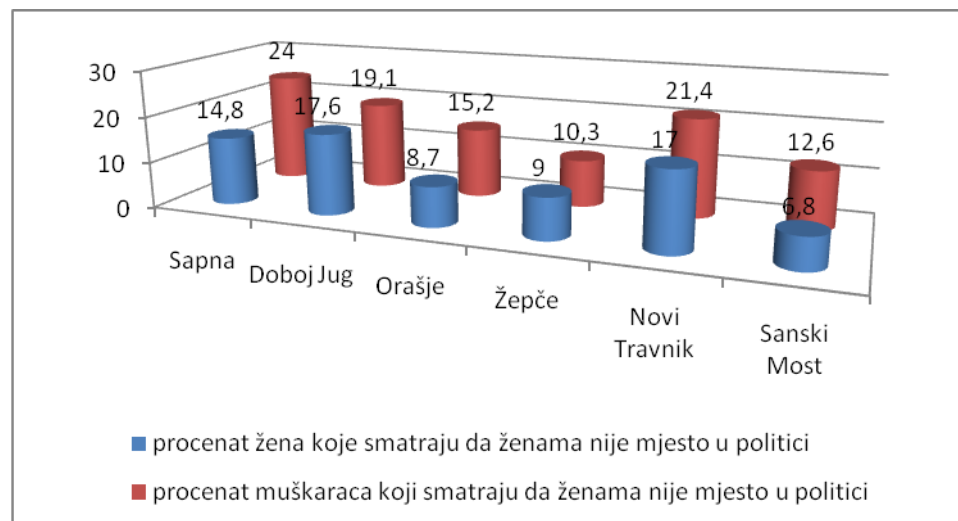
Stavovi %	Uopće se ne slažem	Djelimično se slažem	Potpuno se slažem	Bez odgovora
Žene i muškarci moraju biti jednako plaćeni za jednak posao.	6,14	0	93,85	0
Neki poslovi su muški, a neki ženski.	21,05	37,71	39,47	1,75
Muškarci trebaju raditi, a žene se trebaju brinuti o domaćinstvu i obitelji.	74,56	14,9	17,54	1,75
Muškarci kao glava obitelji trebaju donositi odluke bitne za obitelj.	74,56	13,15	10,52	1,75
Žene su jednako inteligentne kao i muškarci.	4,38	3,50	90,35	1,75
Politika nije za žene	80,70	11,40	7,01	0,87
Za ženu nije primjereno da provodi svoje slobodno vrijeme van kuće.	81,57	10,52	7,01	0,87

*Izvor: *Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“*

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 11. Percepcije o sudjelovanju žena u politici

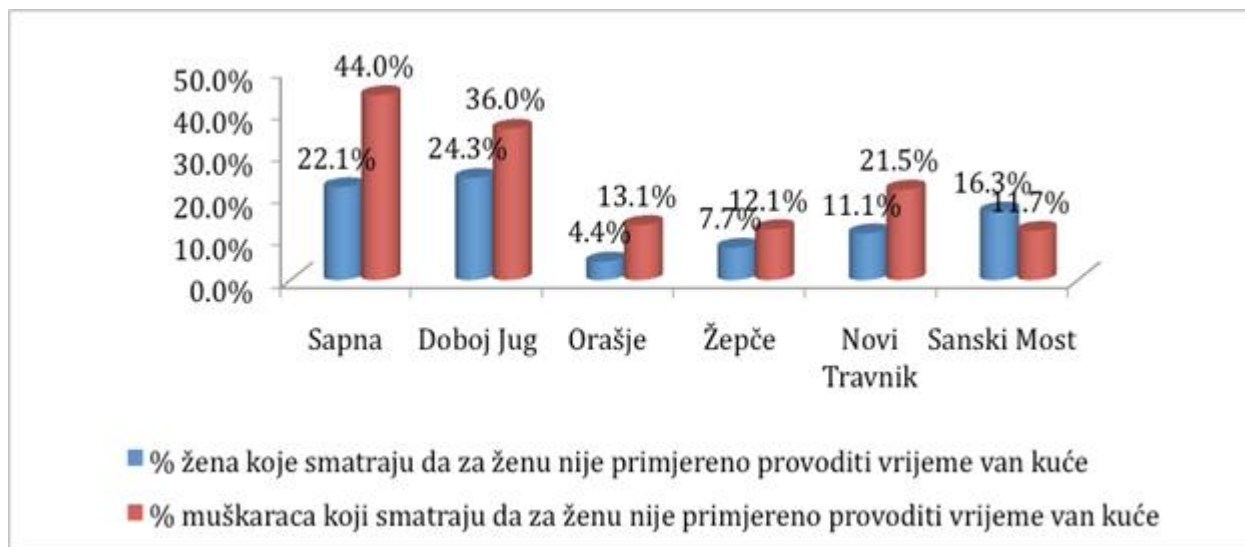
*Izvor: *Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“*

Od ukupnog broja anketiranih žena, 9% ih smatra da politika nije za žene. Isto smatra 10,3% muškaraca. Općina Žepče, u poređenju sa drugim općinama koje sudjeluju u projektu Lokaliziranje gendera u FBiH, ima najmanji postotak muškaraca koji su mišljenja da politika nije za žene.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 12. Stavovi o korištenju slobodnog vremena žena

Izvor: * Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“

Na području općine Žepče 7,7% žena i 12,1% muškaraca su mišljenja da za ženu nije primjereno provoditi slobodno vrijeme van kuće. U poređenju sa drugim općinama učesnicama u projektu još jedino općina Sanski most ima niži postotak muškaraca (11,7%) koji smatraju da za ženu nije primjereno koristiti slobodno vrijeme van kuće.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

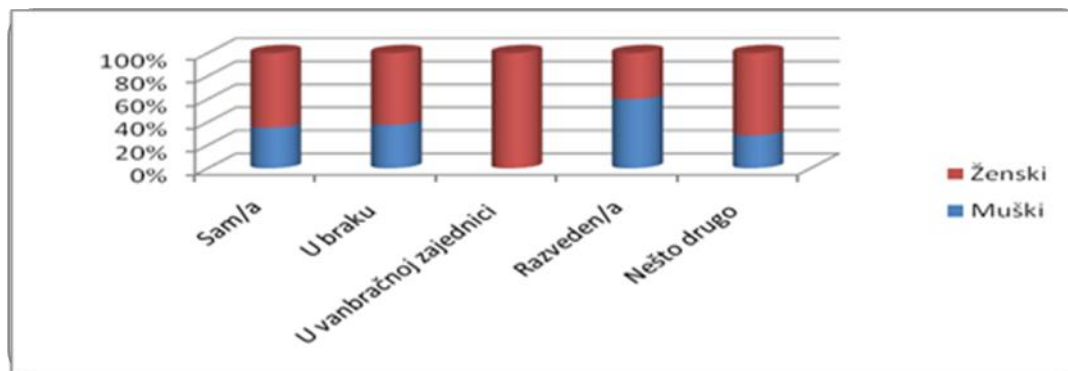
3.4. Ekonomija

3.4.1. Pregled stanja i kretanja u lokalnoj ekonomiji i tržištu rada i dostupnost i kontrola resursa

3.4.1.1. Analiza domaćinstava i kontrole nad resursima i prihodima domaćinstava i proračunom

U općini Žepče u 2010. godini živjelo 31.056 stanovnika odnosno 9.117 domaćinstava, od čega u gradu živi 4.800 stanovnika odnosno 1411 domaćinstava. Prosječna veličina domaćinstava je 3,38 člana, što odgovara prosjeku veličine domaćinstava u BiH. Nešto manji prosjek je kod gradskih domaćinstava i iznosi 3,2. Više od polovine domaćinstava i to 84,53% živi u ruralnim naseljima Općine, dok 15,47% domaćinstava pripada tzv. „gradskim sredinama“. Prosječna gustina naseljenosti je 110 stanovnika /km². Socio-ekonomska slika domaćinstva u općini Žepče pokazuje prisutnost tradicionalnog načina života. Prema anketi koja je provedena među stanovništvom općine Žepče, na uzorku od 180 ispitanika, od čega 66 muških i 114 žena, 72% ispitanika je u braku, dok su njih 19% samci. U 67% domaćinstava žive dvije generacije (roditelji i djeca). Najveći broj domaćinstava (32%) je sa dvoje djece. U prilog tomu su slijedeći pokazatelji:

Graf 13. Bračni status ispitanika i ispitanica

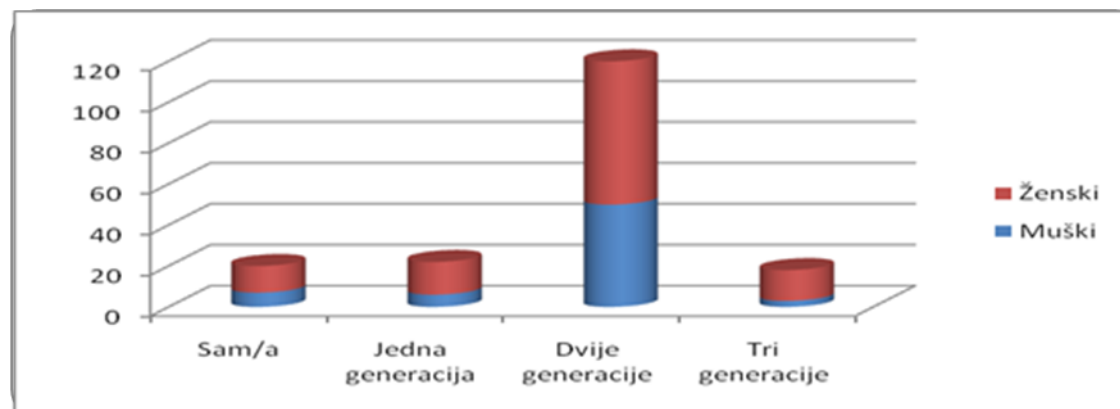

Izvor: * Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 14. Struktura domaćinstava

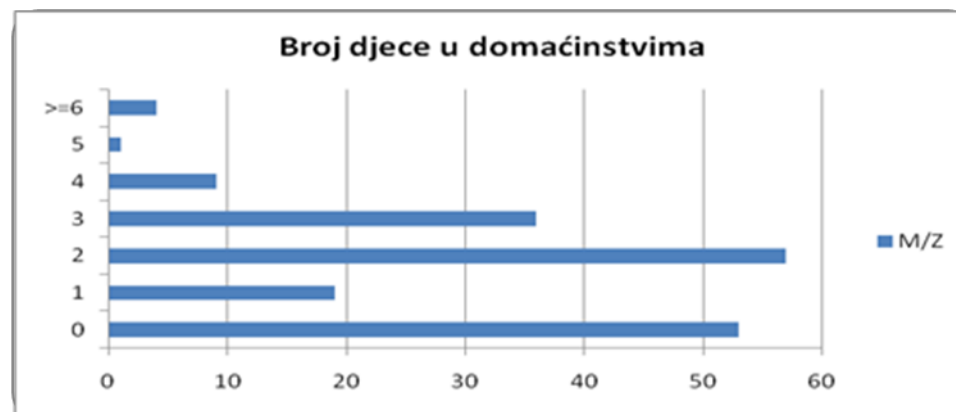

*Izvor: * Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“*

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 15. Broj djece u domaćinstvima

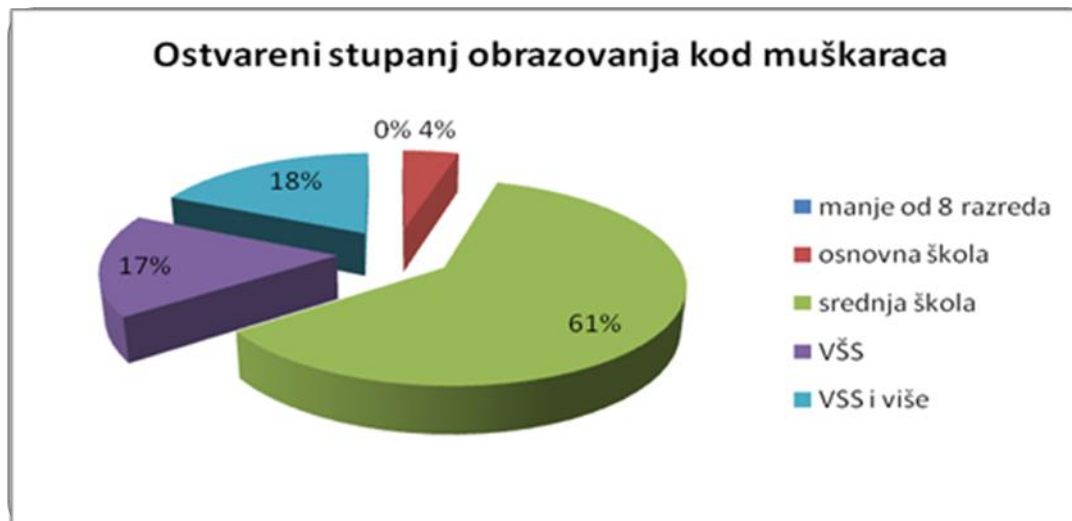
*Izvor: * Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“*

Socio-ekonomska slika domaćinstava u općini Žepče može se upotpuniti i sa analizom razine obrazovanja ispitanika. Najveći broj, 56% ispitanika je sa završenom srednjom školom, 15% ima završenu višu školu i fakultet, 9% završenu osnovnu školu i 6% ima manje od 8 razreda osnovne škole. Sljedeći pokazatelji govore o obrazovanosti stanovništva na osnovu spola:

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 16. Ostvareni stupanj obrazovanja kod muškaraca

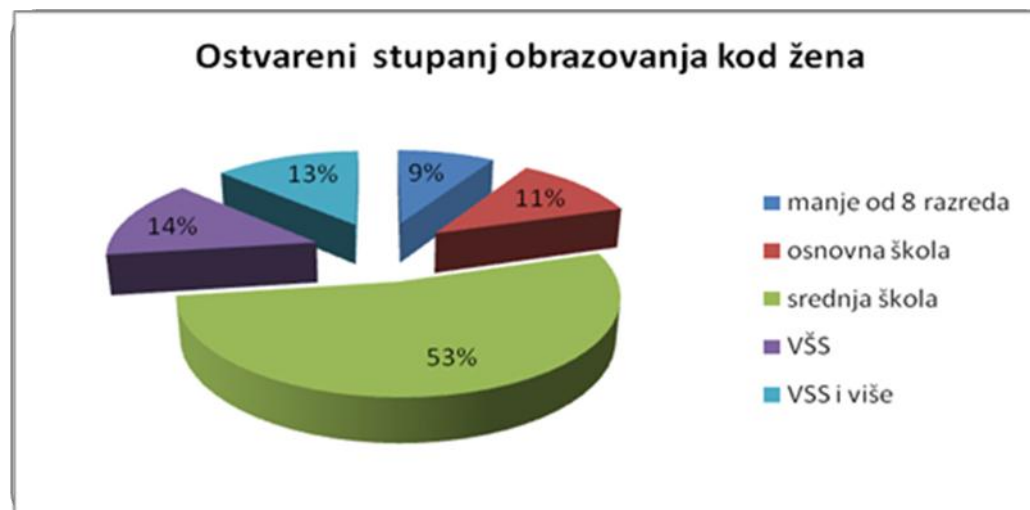

*Izvor: * Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“*

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 17. Ostvareni stupanj obrazovanja kod žena

*Izvor: *Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“*

Odluke u domaćinstvu se uglavnom donose zajedno između supružnika. To potvrđuju podaci iz ankete, 61% žena i 65% muškaraca se izjasnilo da je njihov utjecaj u domaćinstvu jednak kao i kod drugih. Samo 5% žena nema nikakvog utjecaja na odluke u svome domaćinstvu, 4 % ima slabiji utjecaj od drugih, 9% žena same donose odluke, a 21 % žena ima preovladavajući utjecaj kod donošenja odluke.

Gotovo identični rezultati dobijeni su kod pitanja kako ocjenjuju veličinu svoga utjecaja na budžet njihovog domaćinstva. Žene u 64% i muškarci u 66% slučajeva su ustvrdili da je njihov utjecaj jednako kao i kod drugih, 6% žena da ima slabiji utjecaj od drugih u domaćinstvu, 9% da same donose odluke, a njih 20% tvrdi da je njihov utjecaj prevladavajući.

Žene uglavnom same donose odluku o svome zaposlenju (56%), i o vrsti posla koje žele raditi(54%).

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Zajedničke odluke se donose kada je riječ o posuđivanju novca susjedima ili prijateljima (35% odgovora ispitanika žena i muškaraca), kada i gdje provesti godišnji odmor (54% odgovora ispitanika žena i muškaraca); o još jednom djetetu (51% ispitanika žena i muškaraca), o razini vrsti obrazovanja kod djece(59% ispitanika žena i muškaraca) i o odlasku na kulturne događaje (50% ispitanika žena i muškaraca).

Žene imaju na raspolaganju određena finansijska sredstva za svoje osobne potrebe (83% ispitanica). Odluku o kupovini odjeće za sebe u 13% slučajeva žene same donose, njih 8% traži suglasnost od supruga dok 79% žena nije ništa odgovorilo. O kupovini odjeće za djecu 11% žena same odlučuju, 10% traži suglasnost, a 79% žena nije dalo odgovor. Žene se prilikom kupovine namještaja za kuću u 16% slučajeva dogovaraju sa suprugom, 6% žena traži prethodno odobrenje od supruga, 2% samostalno donosi odluke i 77% žena nije odabralo ni jedan od ponuđenih odgovora.

Većina ispitanica je u radnom odnosu, njih 33,33% zaposleno je na neodređeno vrijeme, 11,40% zaposleno na određeno vrijeme, dok svega 1,75% žena radi u vlastitom poduzeću. Na Birou za zapošljavanje prijavljeno je 21,92%, dok 10,52% nezaposlenih žena nije prijavljeno na službeni evidenciju za nezaposlene. Isključivo kućnim poslovima bavi se 11,40% ispitanica. S druge strane, žene pokazuju povećan interes za traženjem zaposlenja za sebe, međutim još uvijek je većina žena koje su pasivne u traženju posla. Pokazuju to rezultati ankete, prema kojoj 50,87% žena nije odabralo ni jedan od ponuđenih odgovora. U traženje posla upušta se 28% ispitanica, dok 9,64% ne želi pronaći posao, a 11,40% se želi zaposliti ali nemogu zbog određenih ograničenja. Na upit koja su to ograničenja, 96,49% nije dalo odgovor.

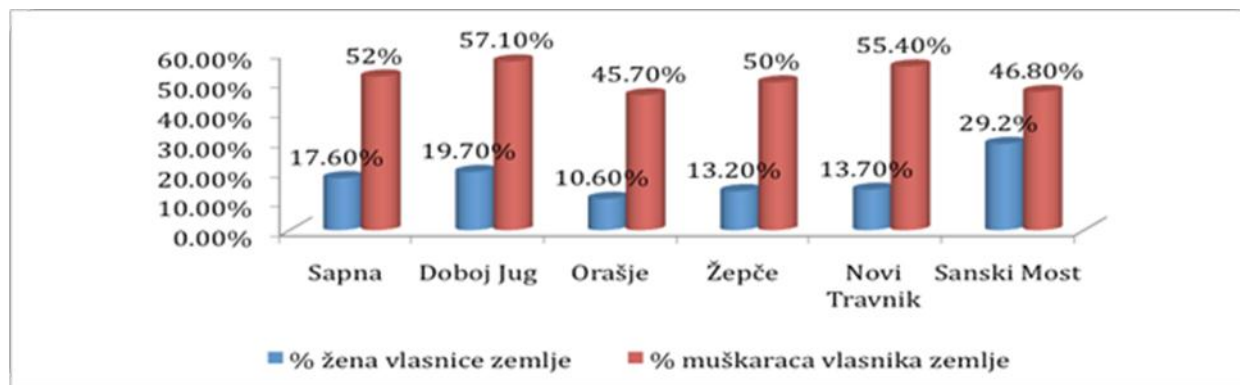
Većina žena je najčešće zaposleno u privatnom sektoru, kod privatnika (više od 55%), a u jednoj trećini slučajeva je zaposleno u državnim firmama.

U anketnom istraživanju korišteno je nekoliko osnovnih indikatora koji nam daju relativno dobru sliku o distribuciji formalnog vlasništva nad resursima između žena i muškaraca.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 18. Vlasništvo nad zemljištem u općini Žepče

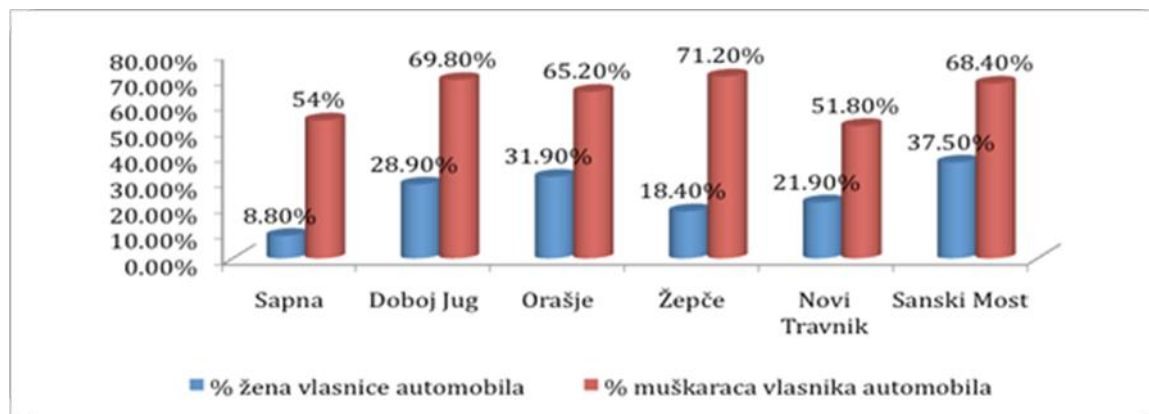
*Izvor: *Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“*

Samo 13,2% žena su vlasnice zemljišta, dok 50% muškaraca imaju formalno vlasništvo nad zemljištem. U poređenju sa drugim općinama, vidimo da općina Žepče spada među općine sa nižim postotkom žena koje su formalno vlasnice zemljišta.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 19. Vlasništvo nad automobilima u općini Žepče

*Izvor: *Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“*

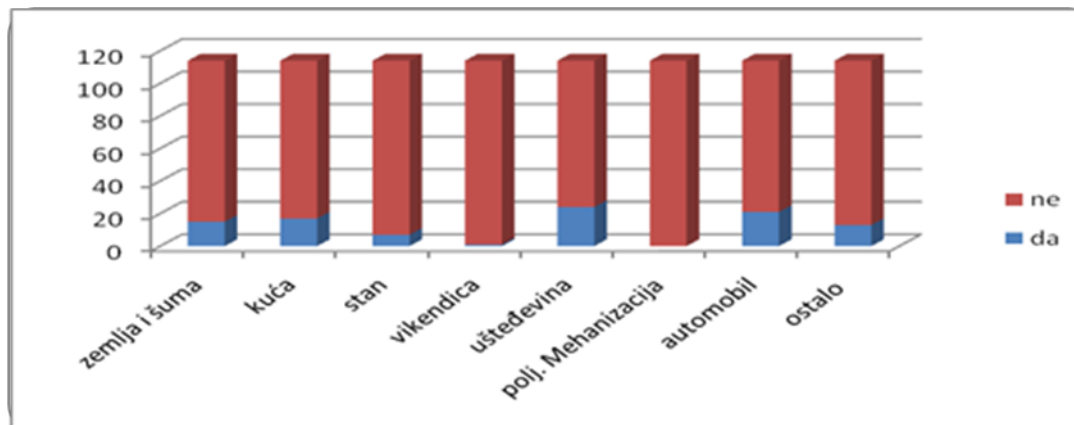
U općini Žepče samo 18,4% anketiranih žena posjeduje automobil na svoje ime. Od općina koje sudjeluju u projektu, jedino općina Sapna ima niži postotak žena vlasnica automobila. Istovremeno na području općine Žepče 71,2% anketiranih muškaraca su vlasnici automobila. Prethodno smo vidjeli da je slična situacija i sa vlasništvom kuća i da postoji generalno pravilo po kojem su pretežito muškarci ti koji su vlasnici resursa.

S druge strane, i vlasništvo nad pokretnom i nepokretnom imovinom ukazuju na postojanje neravnopravnog položaja žena. Uglavnom žene nisu vlasnice zemlje, kuće, stana, vikendice, uštedevine, poljoprivredne mehanizacije, automobila. Vlasništvo pripada mužu i on o tome odlučuje.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 20. Omjer vlasništva i nevlasništva kod žena

Izvor: * Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“

3.4.1.2. Analiza korištenja vremena žena (vrijeme potrošeno na plaćeni rad, neplaćene kućne poslove (briga o djeci i drugim ovisnim članovima, obrazovanje, zabava, politika)

Ova analiza napravljena je na osnovu odgovora koji su dobijeni u anketiranju žena i muškaraca ali i u direktnom razgovoru sa ženama. Iz dobijenih odgovora može se zaključiti da su žene i dalje nositeljice kućanskih poslova u domaćinstvu, i da tome posvjećuje najviše vremena. Ovi poslovi pripadaju kategoriji neplaćenih poslova, čime se žena nalazi u neravnopravnom položaju u odnosu na muža. Pored toga, žene na selu obavljaju poljoprivredne poslove koji ne pridonose ostvarivanju zarade za ženu i pripadaju grupi neplaćenih poslova koje obavljaju žene.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 21. Odnos sati provedenih na plaćenom i neplaćenom poslu od strane žene

*Izvor: * Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“*

Iz provedene ankete je vidljivo da žene najmanje vremena posvećuju društvenim aktivnostima, njih 36%, a kao razlog tomu navode brigu o djeci, kućanske poslove, prezaposlenost na radnom mjestu, ali i nedostatak kvalitetnih rekreativnih sadržaja za žene.

Međutim, ako se generalno uporede dobijeni podaci o broju sati koji se posvećuju konkretnim aktivnostima, evidentno je da žene teško procjenjuju utrošeno vrijeme za određene aktivnosti. Zabrinjava veliki postotak neodgovorenih upitnika od strane žena što može ukazivati da žene ne žele dati odgovore iz njima poznatih razloga, ili da nisu shvatile svoju ulogu u društvu.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 22. Sati utrošeni na kućne poslove od strane žena

*Izvor: *Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“*

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 23. Sati utrošeni na poljoprivredne poslove od strane žena

*Izvor: *Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“*

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 24. Sati utrošeni na društvene aktivnosti od strane žena

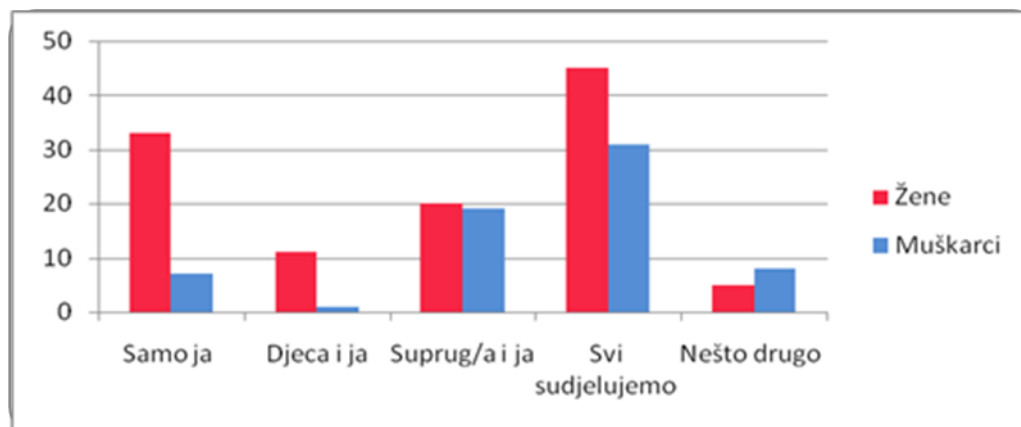

*Izvor: * Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“*

Međutim, mijenja se uloga muškaraca i oni gotovo ravnopravno sudjeluju u obavljanju kućanskih poslova. Podaci koji su dobijeni iz ankete na uzorku od 66 muškaraca pokazuju da 39% muškaraca provodi do 3 sata na obavljanju kućanskih poslova, i pri tome 49% muškaraca kućanske poslove obavlja zajedno sa suprugom.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE
Graf 25. Odgovori žena i muškaraca o obavljanju kućanskih poslova

*Izvor: *Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“*

Na pitanje “Koliko su žene zadovoljne sudjelovanjem muža u obavljanju kućanskih poslova?” Ispitanice su u većini slučajeva izjavile da su zadovoljne, a 42 % ih je odgovorilo da im suprug dosta pomaže prilikom obavljanja poslova u domaćinstvu. Međutim, 38% ispitanica ustvrdilo je da je pomoć muža mala ili nikakva, a 21% ispitanica nije odabralo ni jedan od ponuđenih odgovora.

Ovo može biti posljedica da su muževi više zaposleni i da više pridonose kućnom proračunu, a da su žene više u ulozi majke i domaćice. U prilog tomu su slijedeći pokazatelji:

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 26. Utrošeni sati na kućne poslove i brigu djece od strane muškaraca po tvrdnjama žena

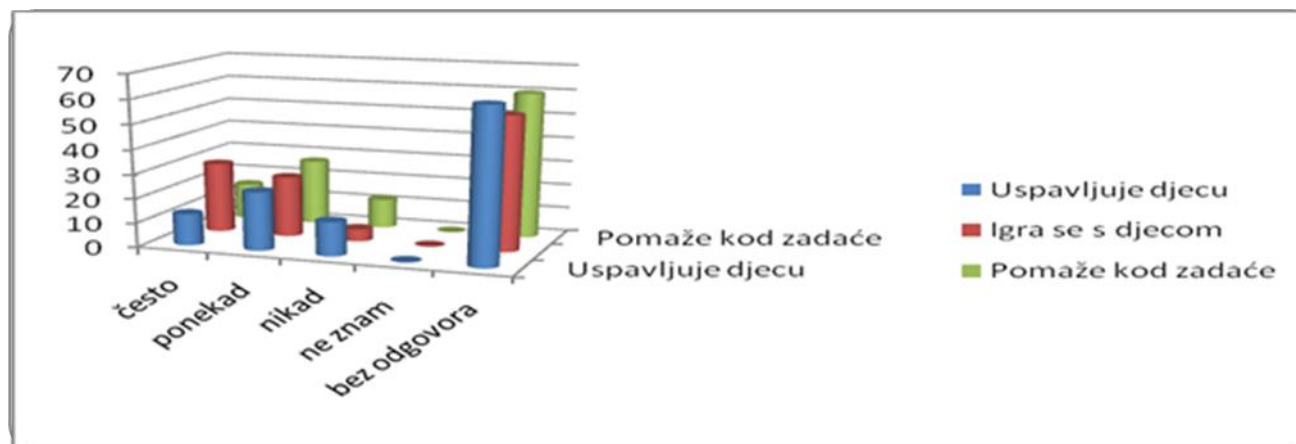
Izvor: *Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“

Već smo ustvrdili da se uloga muža mijenja i da oni također aktivno sudjeluju u odgoju i svakodnevnoj brizi za djecu. Na pitanje „Da li i koliko često vaš suprug brine o djeci?“, ispitanice su u većini slučajeva odgovorile da muževi najviše vremena posvećuju igranju s djecom, a najmanje vremena troše na uspavljivanje, kupanje i hranjenje djece.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 27. Briga supruge o djeci

*Izvor: *Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“*

3.4.1.3. Analiza mogućnosti (prepreka pri zapošljavanju žena)

Osim obaveza u vlastitom domaćinstvu niz drugih faktora sprječava žene u ravnopravnom sudjelovanju na tržištu rada. Već smo utvrdili da žene nemaju pristup ili kontrolu nad resursima čime se smanjuje njihov izgled za ostvarivanje vlastitih prihoda.

Nedovoljan pristup stvarnom vlasništvu dodatno smanjuje žensku produktivnost i mogućnost da se žene aktivnije uključe u plaćene poslove.

Također, žene se susreću s većim teškoćama u pristupu i ostanku na tržištu rada zbog različitih socijalnih faktora koji, među ostalim, uključuju i probleme usklađivanja radnog i obiteljskog života. Nesrazmjerno velik broj žena radi na privremenim, nesigurnim i neprijavljenim poslovima, zbog čega su ranjivije i izloženije siromaštvu. Žene su najčešće zaposlene u trgovačko uslužnoj djelatnosti, zatim u obrazovanju, zdravstvu socijalnoj skrbi. Poslodavci vrlo često učine diskriminaciju kod zapošljavanja žena, a u manjoj mjeri i prilikom određivanja plaće za isti rad između muškarca i žene, kao i kod utvrđivanja uvjeta za napredovanje žena.

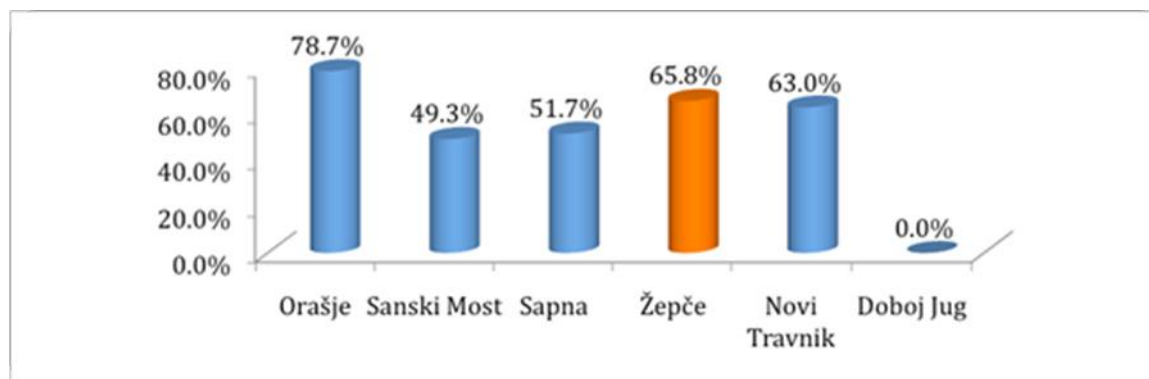
LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Osim uobičajenih prepreka za razvoj poduzetništva, žene se u pravilu moraju suočavati i s drugim problemima, kao što je svladavanje socijalnih i finansijskih prepreka te problema povezanih s nedostatkom potrebnih znanja i vještina.

Postoje i “neaktivne” žene, odnosno one koje posao ne traže aktivno zbog nepostojanja odgovarajuće potražnje na tržištu za uslugama koje nude, osobito kad postoje prepreke za njihovo zapošljavanje, poput dobi, stupnja obrazovanja i trajanja nezaposlenosti. Od žena se još očekuje preuzimanje brige za djecu i kućanske obaveze, zbog čega imaju kraće karijere ili veće prekide zaposlenosti.

U prilog gore navedenom su i podaci dobijeni prilikom anketiranja žena u općini Žepče.

Graf 28. Postotak žena koje smatraju da su muškarci u boljem položaju pri zapošljavanju

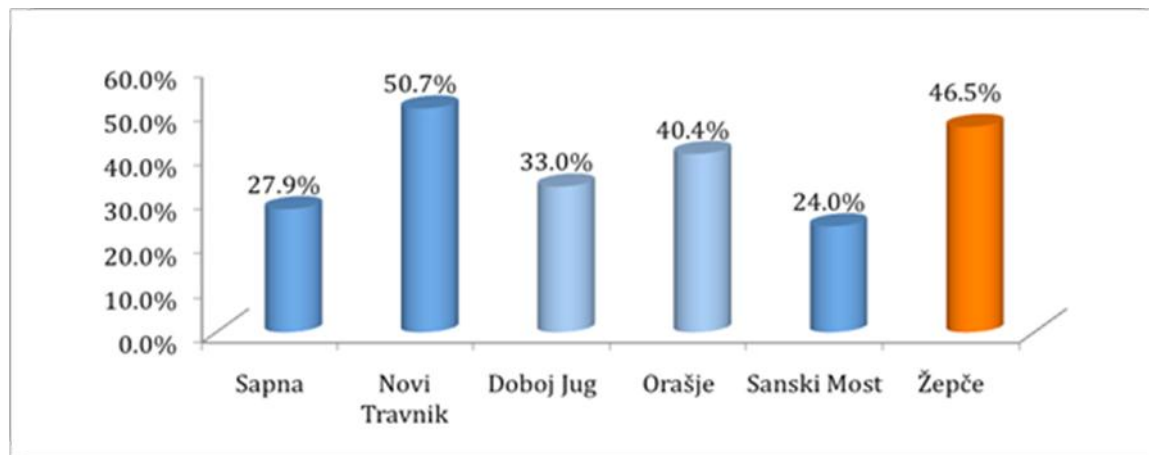
*Izvor: *Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“*

Prema rezultatima anketnog istraživanja, 65,8% žena sa područja općine Žepče smatraju da su u lošijoj poziciji u procesu traženja posla i zapošljavanja od muškaraca. U poređenju sa ostalim općinama koje sudjeluju na projektu jedino općina Orašje ima veći postotak žena koje smatraju da su muškarci u boljoj poziciji na tržištu rada.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 29. Postotak žena koje smatraju da poslodavci diskriminiraju žene u procesu zapošljavanja

*Izvor: *Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“*

Žene imaju podijeljeno mišljenje kada se radi o postojanju diskriminacije kod zapošljavanja; 46% žena tvrdi da ona postoji, dok 47% žena smatra da toga nema u općini Žepče. U poređenju sa drugim općinama, jedino općina Novi Travnik ima veći postotak žena koje smatraju da poslodavci diskriminiraju žene pri zapošljavanju.

U 11% slučajeva žene su bile žrtva diskriminacije, dok je neprijatnosti po spolnoj osnovi tijekom radnog odnosa doživjelo 12% žena.

Za razloge prestanka rada, žene navode otkaz (8,77%) i potrebu da se brinu o djeci (8,77%). Većina zaposlenih žena ne bi mijenjala sadašnje zaposlenje (37,71%), i vjeruju da je njihov posao uglavnom siguran (21,05%), potpuno siguran (16,66%), djelomično siguran (8,77%) i nesiguran (11,40%).

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Žene su pokazale spremnost za daljnjim obrazovanjem, kroz različite vidove edukacije i obuke putem koje će steći više samopouzdanja, ali i unaprijediti sadašnji nivo znanja i vještina (67%). Nešto manji interes iskazan je za mogućnost samozapošljavanja (47%).

Na pitanje da li imaju mogućnost učešća u dobro plaćenim poslovima, 61% žena je odgovorilo da nema. Također, 61% žena smatra da su žene u lošijem položaju od muškaraca u procesu traženja i dobijanja zaposlenja. Manji postotak žena smatra da su šanse za zapošljavanje žena značajno porasle (14%), djelomično porasle (33%), ostale iste (26%), smanjenje (17%), značajno smanjenje (8%) i bez odgovora (2%).

Graf 30. Zainteresiranost žena za dodatnu edukaciju

*Izvor: *Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“*

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 31. Zainteresiranost žena za samozapošljavanje

*Izvor: *Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“*

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 32. Mogućnost učešća žena u dobro plaćenim poslovima

*Izvor: * Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“*

3.4.1.4. Analiza postojanja i dostupnosti javnih usluga za brigu o djeci, starijima i drugima kojima je potrebna briga (usklađenost sa radnim vremenom, troškovi itd.)

U općini Žepče djeluju tri ustanove za brigu o djeci, Dječiji vrtić „Don Ivica Čondrić“ čiji je osnivač Vrhbosanska nadbiskupija Sarajevo, Župni ured Žepče i Privatna ustanova za predškolski odgoj i obrazovanje „Mumi“. Osnovna djelatnost Dječijeg vrtića „Don Ivica Čondrić“ Žepče je odgoj, obrazovanje, njega, smještaj i ishrana djece od 2 godine do polaska u osnovnu školu. Trenutno je upisano 69 djece. Radno vrijeme ustanove je 06:45h do 15:30h. Kada su u pitanju oblici rada u dječijem vrtiću organiziran je cjelodnevni boravak (podrazumijeva boravak od 07:00-15:30h), poludnevni boravak (07:00-12:30h), boravak u igraonici (07:00-11:30h). Djeca koja nisu obuhvaćena redovnim programom predškolskog odgojno-obrazovnog rada imaju mogućnost da se uključe u program „male škole“. Produženi boravak djece u ovoj ustanovi nije posebno organiziran budući da je mala zainteresiranost roditelja.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Privatna ustanova za predškolski odgoj i obrazovanje „Mumi“ trenutno prima 20 djece. U ovoj ustanovi organiziran je produženi boravak djece do 17 sati. Trenutno ovu uslugu koristi 5-6 djece.

Župni vrtić „Ivančica“ u Lug-Branković započeo je s radom 2006.godine. Vlasnik je Rimokatolička župa Svetog Ivana Krstitelja Lug-Branković. Radno vrijeme je od 7 do 15 sati i trenutni broj djece je 30-tak. Najveći broj djece dolazi sa područja mjesne zajednice Lug –Branković, ali ima i iz drugih područja.

Od 1999.godine u župi Lug Branković u okviru Samaritanskog doma aktivno djeluje samaritanska zajednica u okviru koje se okupljaju starije osobe. Dva puta tjedno okupljaju se na cjelodnevno druženje, a osigurana im je i posjeta liječnika 1 puta tjedno. Broj korisnika oko 100 starijih osoba. Organiziraju se kreativne radionice i rekreativna druženja kao što je boćanje, igranje šaha i sl.

U općini Žepče je osnovano Udruženje penzionera/ umirovljenika Žepče. Okuplja oko 300 članova, a osnovna zadaća udruženja je socijalna zaštita siromašnih penzionera na općini Žepče. Nedostaje prostor gdje bi se umirovljenici/penzioneri družili i provodili slobodno vrijeme. Nekadašnja zgrada u kojoj se prije rata nalazio Dom penzionera, danas je u vlasništvu Općinskog suda u Žepču.

Crveni križ Žepče raspolaže sa timom volontera kućne njege koji obilaze stare, invalidne i nepokretne osobe i pružaju pomoć u hrani, higijeni, podjeli donacija u pelenama, invalidskim pomagalima. Ovim programom je obuhvaćeno 110 osoba.

3.4.1.5. Poduzetništvo i mala i srednja poduzeća i pozicija žene - broj poduzeća i poduzetničkih radnji po spolu vlasnika: broj i % poduzeća sa kojima upravljaju žene

Na području općine Žepče djeluje 574 gospodarskih subjekata. Mala i srednja poduzeća čine 45% od ukupnog broja, slijede samostalne trgovinske radnje s 22%, samostalne zanatske radnje s 20%, a najmanje je samostalnih ugostiteljskih radnji 13%. Podaci o broju privatnih poduzeća u vlasništvu žena nisu dostupni jer se vodi službena evidencija o ženama vlasnicama na nivou Općinskog suda u Zenici gdje se i vrši registracija poduzeća. Ni drugi podaci nisu dostupni javnosti.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

U bazi podataka Razvojne agencije Žepče, na uzorku od 261 registriranih poduzeća, prema broju zaposlenih u pojedinim poduzećima, izvršena je procjena o broju vlasnica.

Tabela 7. Tabelarno su prikazani podaci za period od 2008.-2010.godine.

	2008.		2009.		2010.	
Veličina poduzeća	Vl. žena	Ukupno	Vl.žena	Ukupno	Vl.žena	Ukupno
Mikro (do 9 zaposlenih)	18	132	19	142	18	136
Mala (od 10 do 49 zaposlenih)	5	50	6	52	7	53
Srednja (od 50 do 250 zaposlenih)	1	9	0	9	0	10
Velika (preko 250 zaposlenih)	0	1	0	1	0	1
UKUPNO	24	192	25	204	25	200

*Izvor: * Općina Žepče – Odjeljenje za gospodarstvo/privredu; Baza podataka RAŽ-a*

Podaci o broju trgovačkih, ugostiteljskih i zanatskih radnji se ažuriraju od strane općinske službe u Žepču. Međutim, općinska služba raspolaže sa podacima iz 2010. godine iz razloga što se sa svakom promjenom stanja mijenjaju podaci, a prethodni se brišu iz evidencije. Ipak, procjena je da se u periodu od 2006.-2010.godine broj obrta mijenjao za dodatnih do 4 obrta na godinu. Također, u okviru postojeće evidencije se ne razvrstavaju podaci prema spolu, tako da se o broju vlasnica obrta u 2010. došlo na temelju fizičkog brojanja odobrenih zahtjeva.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Tabela 8. Tabelarno su prikazani podaci Općinske službe za gospodarstvo o broju vlasnica obrta za period 2006.-2010.godine.

Vrsta obrta	Broj registriranih obrta									
	2006.		2007.		2008.		2009.		2010.	
	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž
Trg.radnje	0	0	0	0	0	0	0	0	42	62
Ugos. radnje	0	0	0	0	0	0	0	0	48	17
Zanat. radnje	0	0	0	0	0	0	0	0	76	32
Poljop. djelat.	0	0	0	0	0	0	0	0	10	0
Prijevoznici	22	0	22	0	22	0	22	0	22	0
Auto škole	10	0	9	0	7	0	7	0	7	1
Taxi-prijev.	6	0	6	0	6	0	6	0	6	0
UKUPNO	38	0	37	0	35	0	35	0	211	112

Izvor: *Općina Žepče – Odjeljenje za gospodarstvo/privredu

Činjenicu da su žene nedovoljno zastupljene na tržištu rada, na menadžerskim pozicijama i da prosječno zarađuju manje od muškaraca možemo da objašnjavamo strukturnim razlozima, kulturnim i ideološkim praksama, koje vezuju ženu za dom, obitelj, privatnu sferu. Žene još uvijek preuzimaju brigu o djeci, domaćinstvu i bolesnim ili starijim članovima obitelji u mnogo većoj mjeri od muškaraca. Žene u mnogo većoj mjeri obavljaju neplaćeni posao, dok muškarcima preostaje više vremena za karijeru, posao, studiranje. Unatoč tomu, prema rezultatima provedene ankete, žene ne pokazuju značajan interes za pokretanje vlastitog biznisa, njih 52,63% nije zainteresirano za opciju samozapošljavanja.

3.4.1.6. Analiza poljoprivrednog sektora i pozicija žena u toj djelatnosti

Poljoprivreda općine Žepče bazira se na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima. Obim bavljenja poljoprivredom prije rata nije bio u većoj mjeri značajan jer se sva proizvodnja odnosila na podmirenje vlastitih potreba i potrebe ishrane stočnog fonda kod individualnog proizvođača. Danas je poljoprivredna proizvodnja bazirana na ratarstvu, voćarstvu i uzgoju jagodičastog voća, preradi ljekovitog bilja, nešto manje stočarstvu

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

i proizvodnji povrća na otvorenom i u zatvorenom prostoru. Žepački poljoprivrednici gaje određene tradicije koje je veoma teško iskorijeniti. Većina je neobrazovana i veliki postotak ima samo završenu ili čak nezavršenu osnovnu školu.

Parcele poljoprivrednika su veoma usitnjene. Većina parcela je manja od 2 ha. Prema procjenama, od ukupnog broja stanovništva i raspoloživog obradivog i poljoprivrednog zemljišta, na svakog stanovnika otpada 17 ha obradivog i 0,20 ha poljoprivrednog zemljišta. Veoma veliki broj parcela je još uvijek suvlasništvo više članova obitelji koje nisu završile postupak razgraničenja parcela na terenu. Broj prijavljenih djelatnosti iz oblasti poljoprivrede je veoma mali (5) i uglavnom se registriraju radi ostvarivanja određenih poticaja. Takve djelatnosti se nakon godine dana uglavnom odjavljuju. Od ukupnog broja evidentiranih vlasnika nema žena. Iako se zna da su žene uglavnom one koje rade na obiteljskim gazdinstvima, prema anketi, gotovo polovica ispitanica ne troši vrijeme na rad u poljoprivredi (14,03%) , a one koje to čine najčešće taj rad obavljaju do 3 sata dnevno (30,70%).

3.4.1.7. Analiza prosječnih plaća po djelatnostima i po spolu

Prosječna neto plaća u Zeničko-dobojskom kantonu u 2010.godini iznosila je 669,68 KM, što je povećanje za 7,8% u odnosu na prosjek u 2008. godini i 1,33% u odnosu na 2009.godinu. Najveća prosječna neto plaća u ZDK je evidentirana u području finansijskog poslovanja (940,06 KM); javna uprava i obrana-obavezno socijalno osiguranje (940,20 KM); opskrba električnom energijom, plinom i vodom (1.193,68KM), dok je najniža u području ugostiteljstva (417,99 KM).

Prosječna neto plaća u općini Žepče u 2009. godini iznosila je 545,05 KM, dok je u 2010. godine neto plaća iznosila 554,60 KM. Općina Žepče je na 10. mjestu u ZDK od 12 općina. Do podataka oprosječnoj plaći po spolu nismo mogli doći.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Tabela 9. Prikaz broja zaposlenih stanovnika iz Žepča na području općine i van područja općine u BiH za period 2008.-2011.godine

Općina Žepče				
Period:	31.12.2008.	31.12.2009.	31.12.2010.	31.12.2011
Broj zaposlenih:	4.753	4.784	4.912	4.787

Izvor: * Izvještaji o radu Biroa rada općine Žepče (2008.-2011.)

Tabela 10. Prosječna neto plaća u općini Žepče prema stručnoj spremi - 2010.godina

Stručna sprema	NK	OŠ	SSS	VŠS	VSS
Prosječna neto plaća u KM	425	460	645	750	1.000,00

Izvor: * Služba za gospodarstvo i financije - Općina Žepče

3.4.1.8. Analiza zaposlenosti (broj, spolna, obrazovna i starosna struktura, udio u javnom i privatnom sektoru, po granama, prema veličini poduzeća itd.)

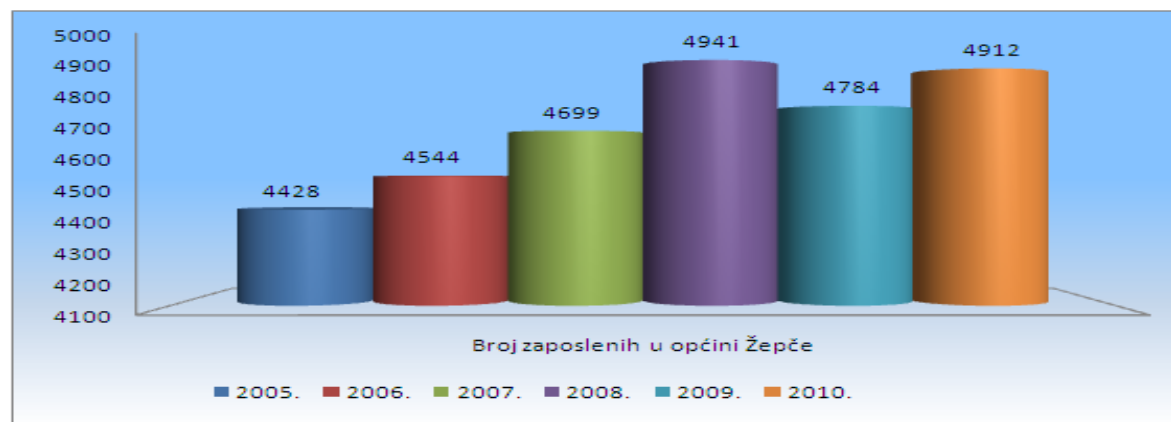
Do podataka o broju uposlenih na području Općine i broja stanovnika koji su sa područja općine Žepče, a uposleni su izvan područja općine, nije moguće doći iz jednog izvora (npr. statistike, zavoda mirovinskog osiguranja, zavoda zdravstvenog osiguranja i sl.). Prema podacima s kojima raspolaže JU „Služba za zapošljavanje ZDK - Biro rada Žepče“, iz 2010. godine, na području općine Žepče je zaposleno 4.337 radnika, a prema procjenama izvan područja općine Žepče u ostalim područjima BiH je zaposleno 575 osoba. Broj uposlenih u inozemstvu nije moguće utvrditi, osim putem izjava tih osoba ili članova njihovih obitelji. Međutim, prema gruboj procjeni, broj zaposlenih u inozemstvu mogao bi se kretati oko 600 osoba, odnosno oko 900 koje rade „na crno“¹.

¹ Izvor: * Izvještaj o radu Biroa rada Žepče, za razdoblje od 1.1.2010. – 31.12. 2010. godine

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 33. Pregled ukupnog broja zaposlenih u općini Žepče, u periodu 2005.- 2010

Izvor: * Strategija razvoja općine Žepče 2011.-2018.

U 2010. godini zaposleno je 689 osoba koje su bile na evidenciji nezaposlenih kod Biroa Žepče. Od ukupnog broja novo-zaposlenih 315 ili 45,71% su žene.

Prema posljednjem izvještaju Biroa za zapošljavanje Žepče, ukupan broj zaposlenih osoba na području općine Žepče i izvan područja općine u BIH krajem 2011.godine bio je 4.787 što je manje za 125 zaposlenih, odnosno 2,54% u odnosu na 2010.godinu. Broj zaposlenih osoba koje su bile na evidenciji nezaposlenih, a zaposlene su u 2011.godini je 600. Od ukupnog broja zaposlenih 231 ili 38,50% su žene.

3.4.1.9. Analiza nezaposlenosti (broj, spolna, obrazovna i starosna struktura, dužina čekanja, itd.)

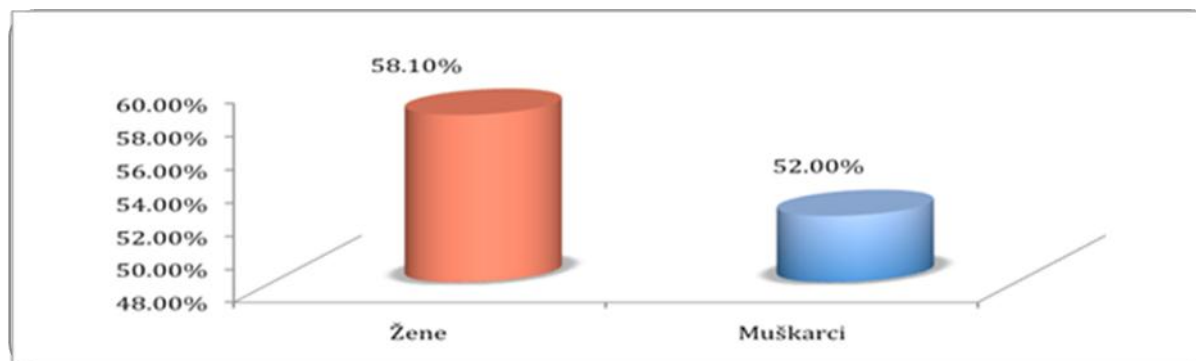
Na dan 31.12.2010.godine na evidenciji nezaposlenih osoba koje traže zaposlenje zatečeno je njih 4.687 ili 42,22%. Sudjelovanje žena u ukupnom broju nezaposlenih je 2.180 ili 46,5 %².

² Izvor: * Izvještaj o radu Biroa rada Žepče, za razdoblje od 1.1.2010. – 31.12. 2010. godine

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 34. Stopa nezaposlenosti žena i muškaraca

*Izvor: * Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“*

Od ukupnog broja žena aktivnih na tržištu rada 58,1% su nezaposlene. Kod muškaraca stopa nezaposlenosti je niža i iznosi 52%.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

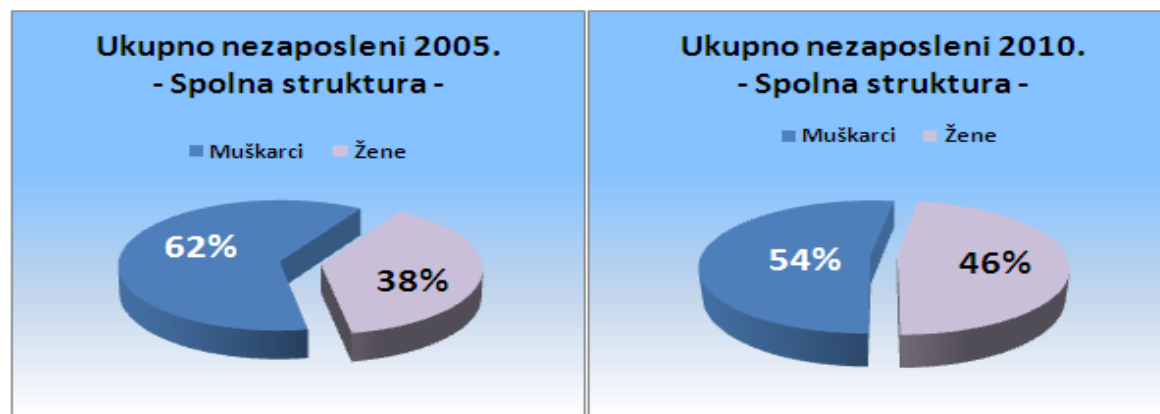
Tabela11.Usporedba nezaposlenosti prema dobnoj i spolnoj strukturi u 2005. i 2010. godini

GODINE	2005.		2010.	
	MUŠKARCI	ŽENE	MUŠKARCI	ŽENE
14 – 18	4	12	10	38
19 – 50	2.535	1.793	1.941	1.870
> 51	573	143	556	272
UKUPNO	3.112	1.948	2.507	2.180

Izvor: Arhiva Biroa za zapošljavanje Žepče*

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE
Graf 35. Usporedba spolne strukture nezaposlenih u 2005. i 2010.godini

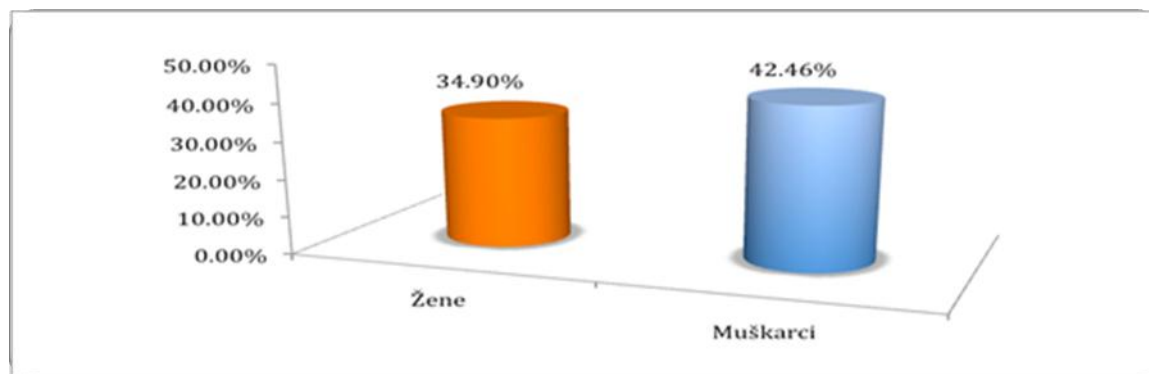
*Izvor: *Strategija razvoja općine Žepče 2011.-2018.*

Razlozi za relativno nisko sudjelovanje žena u formiranoj nezaposlenosti mogli su se prethodnih godina tražiti u malim izgledima za uposlenje pa se ne javljaju na klasičan način na tržište rada i u nerijetkim slučajevima, tradicijskoj naravi. Relativno nisko sudjelovanje žena u registriranoj nezaposlenosti se može objasniti sa niskom stopom ekonomske aktivnosti žena.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 36. Stopa participacije (ekonomske aktivnosti) žena i muškaraca na tržištu rada

*Izvor: * Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“*

Stopa ekonomske aktivnosti žena je iznimno niska i iznosi 34,9%. To znači da od ukupnog broja žena koje su radne dobi samo njih 34,9% je zaposleno ili nezaposleno i traži posao. Ostale su ekonomski neaktivne i nisu prisutne na tržištu rada.

Situacija je nešto bolja kod muške populacije, ali stopa ekonomske aktivnosti od 42,6% je iznimno niska. Ovako niske stope ekonomske aktivnosti mogu biti i indikator velikog neformalnog sektora (sive ekonomije).

Povećanje sudjelovanja žena u formiranoj nezaposlenosti za čak 11.5%, (232 žena više u odnosu na 2005.) je znatna promjena, koja može značiti da su se neki od gore navedenih razloga za neprijavljivanje žena na Biro za zapošljavanje promijenili. Određeni programi pomoći nezaposlenim osobama, posebice usmjereni na nezaposlene žene, stručno obučavanje, promjena tradicijske naravi, sve više navode žensku populaciju da se evidentira na Birou za zapošljavanje, što dovodi do iskazane promjene. Ipak, procjene govore, da je broj zaposlenih žena na području općine Žepče gotovo jednak broju zaposlenih muškaraca.

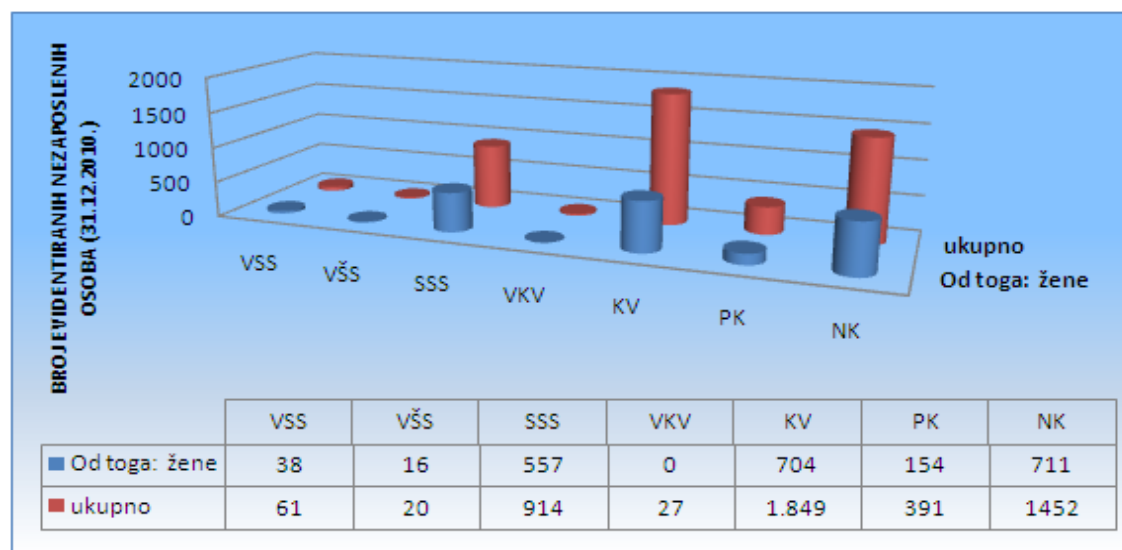
LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Iako je kvalifikacijska struktura i struktura zanimanja neuposlenih i novoprijavljenih osoba, vrlo različita, analizom potreba tržišta rada i ponude radne snage, može se utvrditi da se na evidenciji neuposlenih, radi traženja posla, u pravilu javljaju osobe sa suficitarnim zanimanjima i zvanjima. Nedostaju iz godine u godinu mlađe, radnosposobne osobe sa zanimanjima: zidara, tesara, keramičara, plinskih zavarivača, armirača, iskusnih kuhara, konobara sa poznavanjem jednog od stranih jezika. U strukturi novoprijavljenih je 549 žena ili 42,62 %.

Prema dostupnim podacima na području općine i van područja općine, na kraju 2008. godine bilo je uposleno 4 699 radnika. Broj novoupisanih s evidencije neuposlenih samo u 2008. je 745 radnika, od čega je 207 žena ili 27,78 %.

Za 2010. godinu ukupna registrirana neuposlenost po kvalifikacijskoj strukturi i nekim drugim obilježjima daje se u slijedećim tabelama.

Graf 37. Struktura nezaposlenih osoba u 2010.godini u općini Žepče prema spolu i kvalifikacijama

Izvor: * Izvještaj o radu Biroa rada Žepče, za razdoblje od 01.01.2010.-31.12.2010.godine

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Na evidenciji Biroa rada Žepče zaključno sa 31.12.2011.godine registrirane su 4.783 nezaposlene osobe, što je u odnosu na 2010. godinu više za 96 osoba, odnosno stopa nezaposlenosti je veća za 2,04 % i ima blagu tendenciju rasta u odnosu na prethodnu godinu. Udio žena u ukupnom broju nezaposlenih je 2.254 odnosno 47,12%.

Tabela 12. Registrirana nezaposlenost 31.12.2011.godine po kvalifikacijskoj strukturi i nekim drugim obilježjima, prikazana je u narednoj tabeli:

Rb	Obilježje	Ukupno žena	Stupanj stručnog obrazovanja						
			VSS	VŠS	SSS	VKV	KV	PKV	NKV
1	Ukupan broj osoba koje traže zaposlenje	4.783 (ž)2.254	82 52	24 20	933 573	30 0	1.88 9 735	375 137	1.450 737
1.1	Od uk.br.iz st.1-osobe koje prvi put traže zaposlenje	2.038 (ž)1.183	60 38	2 1	440 287	2 0	713 338	20 12	801 507
1.2	Od uk.br.iz st.1-demob.vojni obveznici	1.240 (ž)99	2 0	2 0	91 20	20 0	516 54	194 6	415 19
1.3	Od uk.br.iz st.1-ratni vojni invalidi	94 (ž) 0	0 0	0 0	7 0	1 0	41 0	14 0	31 0
1.4	Od uk.br.iz st.1-članovi por. pog.bor.	234 (ž)116	2 1	0 0	41 24	2 0	94 42	18 9	77 40
1.5	Od uk.br.iz st.1-ostali invalidi	100 (ž)30	0 0	0 0	11 7	0 0	45 11	14 3	30 9

*Izvor: * Izvještaj o radu Biroa rada Žepče za 2011.godinu*

Glavni izvori nezaposlenosti mogu se sagledati iz strukture novoprijavljenih nezaposlenih osoba u 2011.godini po statusu prijave na evidenciju:

- iz radnog odnosa kao tehnološki ili ekonomski višak..... 239
- rad na određeno vrijeme 143
- sporazumni prekid radnog odnosa..... 67

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

-prestanak rada poslodavca (stečaj, likvidacija).....	35
-neodgovoran odnos prema radu	7
-prestanak rada u inozemstvu.....	68
-školarci.....	275
-preseljenje.....	40
-povratak iz inozemstva.....	32
-ostali.....	297

Učešće žena u ukupnom broju novoprijavljenih je 506, odnosno 42,06%.

Tabela 13. Pregled nezaposlenosti osoba po godinama starosti za 2011. godinu:

od 15 do 18	od 19 do 20	od 21 do 24	od 25 do 27	od 28 do 30	od 31 do 35	od 36 do 40	od 41 do 45	od 46 do 50	od 51 do 55	od 56 do 60	od 61 do 65	Ukupno Žena
146 81	349 168	594 303	350 199	360 184	514 268	565 254	529 252	582 278	468 165	248 79	78 23	4.783 2.254

Izvor: * Izvještaj o radu Biroa rada Žepče za 2011.godinu

Iz priloga u tabeli može se zaključiti da je starosna struktura nezaposlenih osoba jako nepovoljna. Nezaposlene osobe starije od 40 godina koje sudjeluju u ukupnom broju sa 1.905 odnosno 39,82% imaju sve manje šanse da dobiju zaposlenje u konkurenciji sa mladima na tržištu rada.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

3.4.1.10. Analiza neformalnog sektora (sive ekonomije) i sudjelovanje žena

Prema informacijama Biroa za zapošljavanje općine Žepče procjenjuje se da u neformalnom sektoru tzv. “siva ekonomija” radi oko 900 građana, od čega oko 400 unutar same općine, dok ostalih 500 radi izvan. Broj žena nije poznat, ali se može konstatirati da ih je gotovo polovina. Žene uglavnom rade u ugostiteljstvu ili trgovini, za niže plaće, od 350 – 400 KM, i po 14 sati dnevno.

Da smo na pragu vrlo raširenog nelegalnog rada govori podatak da je sa evidencije neuposlenih u 2009.god., zbog neredovitog javljanja i nedostupnosti Birou, objavljena 441 osoba. U većini slučajeva, razlog njihovog nejavljanja jest nemogućnost usklađivanja obveza prema poslodavcu kod koga rade „na crno“, osobito ako nije u Žepču.

Aktivnosti koje su poduzimane na suzbijanju rada na crno (Kantonalna inspekcija, Služba za zapošljavanje...) nisu dale zadovoljavajuće rezultate. Svega 16 nezaposlenih osoba u općini Žepče, sa evidencije nezaposlenih, zatekla je Inspekcija da rade nelegalno, i one su brisane s evidencije u skladu sa zakonom. Očito je da zakonska rješenja nisu efikasna kao što i inspeksijski nadzor nije djelotvoran. Kapaciteti inspekcije rada nisu primjereni veličini problema, da odabir poslodavaca i mjesta za nadzor nisu odabrani na temelju realnih spoznaja o prisutnosti rada „na crno“ (npr. radilišta građevinskih firmi, šumska radilišta, rad u drugim smjenama). Sankcije prema poslodavcima u ovakvim slučajevima moraju biti efikasnije provođene. Iako je rad „na crno“ višestruko poguban, kako za radnike tako i za društvo, u nedostatku legalne alternative, radnici pristaju na rad suprotan zakonu.

3.4.1.11. Analiza programa poticanja zapošljavanja žena (subvencija, obuke, prekvalifikacija itd)

Dostupnost programa poticanja zapošljavanja žena povećala se unazad nekoliko godina. Međutim, još uvijek to nije u dovoljnoj mjeri prepoznato od strane žena, ali i od strane drugih poslodavaca koji bi se opredijelili za zapošljavanja žena.

Prema zvaničnim podacima Biroa za zapošljavanje općine Žepče u ovoj godini (2011.) zaposlene su 54 osobe, od toga 21 žena. Sve žene zaposlene su kroz programe zapošljavanja i samozapošljavanja žena u 2011. godini koji provodi Federalni zavod za zapošljavanje. Kroz program samozapošljavanja žena uz obvezu registracije djelatnosti zaposlene su 2 žene, ostalih 19 žena zaposleno je od strane drugih poslodavaca u općini Žepče. Međutim, dosadašnje aktivnosti ocjenjuju se još uvijek daleko od dovoljnih.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

U cilju ekonomske ravnopravnosti, ženama je potrebno omogućiti pristup poljoprivrednim kreditima i olakšicama, i olakšati zapošljavanje i samozapošljavanje. Više pažnje treba posvetiti kvalitetnom i blagovremenom informiranju i edukaciji žena o pokretanju vlastitig biznisa, kao i o drugim mogućim oblicima zapošljavanja.

Početkom 2010.god., Udruženje 'Žene za Žene International' iz Sarajeva, provelo je obuku i edukaciju 380 nezaposlenih žena i djevojaka. Najveći broj žena bio je iz mjesnih zajednica Željezno Polje, njih 147, grada Žepče 120 i Begovog Hana 118. Cilj udruženja je bio da nakon 12 mjeseci rada žene steknu samopouzdanje, određeno znanje i vještine, a neke od njih se odluče i za pokretanje vlastitih malih biznisa. Rezultati provedenih aktivnosti pokazali su da je ovakav rad prihvaćen kod žena i rado se u njega vraćaju. Brojni su primjeri gdje su žene pokrenule svoje biznise i kroz njih ostvaruju dovoljno prihoda za svoju obitelj.

Mikrokreditna organizacija iz Tuzle MI-BOSPO ima ured u Žepču. Fondacija pruža financijske podrške ženama poduzetnicama.

Razvojna agencija Žepče, je potpisala ugovor o provedbi projekta „Jačanje socioekonomske ravnopravnosti žena u ruralnim MZ općine Žepče. Donator ovog projekta je Gender Centar FBiH. Ovaj projekt će kroz svoje aktivnosti u 2012.godini doprinijeti poboljšanju položaja žena u društvu, kroz samozapošljavanje žena.

3.4.1.12. Analiza dostupnosti i prilagođenosti javnih usluga potrebama žena

Pristup javnim uslugama u općini Žepče podrazumijeva korištenje usluga javnih službi: (pošte, škola, vrtića, doma zdravlja, službe za socijalni rad, biroa za zapošljavanje); kulturnih i sportskih centara (kina, biblioteke, sportske dvorane, sportskih igrališta), rekreacijskih objekata (parkova, šetnica, vanškolskih klubova, centara za rekreaciju žena i muškaraca), i privatnih usluga (banaka, trgovina, privatnih liječničkih ordinacija, kozmetičkih i frizerskih salona).

Pristup uslugama omogućen je svim građanima općine Žepče. Većina usluga skoncentrirana je u gradskom središtu općine. Sva sela u općini Žepče imaju organiziran javni autobusni prijevoz više puta na dan, što omogućuje lokalnom stanovništvu, posebno ženama, lakše obavljanje poslova izvan mjesta stanovanja, posebice kada je žena zaposlena.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Pristup uslugama obrazovanja i zdravstvene zaštite organiziran je i izvan gradskog središta, kroz područne škole odnosno područne ambulante kojima gravitira nekoliko mjesnih zajednica. Udaljenost od mjesta stanovanja do središta gdje se pružaju usluge je zadovoljavajuća i ne bilježe se problemi u pružanju ovih usluga.

Jedan od nedostataka u oblasti zdravstva sa aspekta gendera jeste nepostojanje organiziranog sustava pružanja usluga pedijatra i ginekologa u područnim ambulantama koje se nalaze na ruralnom prostoru Općine. Također, zbog manjeg broja liječnika, ograničeno je i pružanje liječničke pomoći za neka područja gdje je organiziran dolazak liječnika 2-3 puta tjedno. Hitna medicinska pomoć je organizirana 24 sata dnevno, ali se isključivo pruža u Stacionaru Žepče koji se nalazi u gradu. Jedan od prepoznatih problema je nedovoljna ili nikakva opremljenost područnih lokalnih ambulanti. Također, neophodno je unaprijediti sadašnji sustav zdravstvene zaštite žena kroz provedbu mjera usmjerenih ka prevenciji i ranom otkrivanju zloćudnih bolesti, očuvanju reproduktivnog zdravlja žena, smanjenju učestalosti spolno prenosivih bolesti te podizanju razine zaštite i očuvanja zdravlja žena na rad.

U 2011.godine, Gender radna grupa i Komisija za ravnopravnost spolova općine Žepče organizirali su edukaciju za žene o prevenciji raka dojke, koju je održala dr. Larisa Gavran, predsjednica Fondacije "Sanela Redžepagić". Edukaciji se odazvalo oko 60-tak žena, što je bio jedan od pozitivnih primjera informiranja javnosti o važnosti preventivne zdravstvene zaštite žena u općini Žepče.

U općini Žepče omogućeno je organizirano čuvanje djece kroz usluge vrtića „Don Ivica Čondrić“ i Privatne ustanove za predškolski odgoj i obrazovanje **"MUMI" Žepče**. Boravak djece je organiziran od 8 do 15 sati, dok je u privatnoj ustanovi „Mumi“ omogućen i cjelodnevni boravak djece. Postojanje ovih ustanova omogućuje da se žene lakše odlučuju za radni odnos jer je prethodno iskazan problem čuvanja djece u vrijeme kada majka boravi na radnom mjestu. Trenutni kapacitet vrtića su oko 150 mjesta, što nije dovoljno za potrebe općine Žepče. U drugim slučajevima brigu o djeci preuzimaju bake i djedovi, rodbina ili treća osoba koja se angažiraza određenu novčanu naknadu.

Uloga žena u društvu mora biti priznata prilikom određivanja imena ulica/kipova/spomenika/ naziva škola i ustanova. U općini Žepče jedna ulica nosi žensko ime- ul. Anke Topić, što ukazuje da se ovo pitanje još uvijek nije u pravoj mjeri aktualiziralo. Žene nisu u dovoljnoj mjeri aktivne u radu svojih mjesnih zajednica, niti drugih organa u kojima se odučuje o važnim općinskim pitanjima koja se dotiču života lokalnog stanovništva. Na mjestu predsjednice MZ samo su dvije žene (MZ Vinište i MZ Želeća), a žena nema ni u Vijećima MZ.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Bavljenje rekreacijskim aktivnostima za žene nije omogućeno. Postoje pilates i fitnes centar gdje sudjeluje oko 50 žena koje dolaze iz gradskog središta. Ostalih vidova rekreacije nema. Također, nije uobičajeno da se žene organiziraju i zakupe korištenje nekog od igrališta ili sportsku dvoranu za potrebe rekreacije. Nema uređenih terena za trčanje ili pješaćenje koje bi žene mogle koristiti za vlastitu rekreaciju.

4.2. Analiza ključnih aktera –zainteresiranih strana u sferi ekonomije (stakeholder analiza)

U sferi ekonomije, ključni akteri koji mogu imati određeni utjecaj na sferu ekonomije i gender ravnopravnost na području općine Žepče mogu se podijeliti na:

- Stakeholdere iz javnog sektora (općina Žepče, mjesne zajednice, Biro rada Žepče, J.U. “Centar za socijalni rad” Žepče, Razvojna agencija Žepče, Srednja mješovita škola “Žepče”, Katolički školski centar “Don Bosco” Žepče);
- Stakeholdere iz privatnog sektora (nevladina udruženja /udruge poduzetnika/,banke, obrti i mala i srednja poduzeća s područja općine Žepče);
- Stakeholderi iz skupina žena (nezaposlene žene iz ruralnih područja općine Žepče).

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Tabela 14. Prikaz ključnih aktera-zainteresiranih strana u sferi ekonomije

Opis osnovnih karakteristika zainteresirane strane (stakeholder)	Vrste i količine resursa koje kontroliraju i kojima mogu doprinijeti	Interesi/ koristi zbog kojih učestvuju u rješavanju problema	Motivi zbog kojih su zainteresirani za aktivno učešće u promjenama	Na koja pitanja/probleme mogu utjecati ili riješiti
Općina Žepče – najvažnija administrativna i upravljačka institucija u općini.	Općina Žepče ima kontrolu nad svim javnim dobrima, uključujući prirodne resurse općine, ali i nad donošenjem zakonodavnih akata koji su u nadležnosti općine (odluke OV).	Općina Žepče ima socijalni ali i ekonomski interes da učestvuje u rješavanju problema ravnopravnosti žena. Omogućavanje kvalitetnijeg i lakšeg zaposlenja, jednakog tretiranja žena u sferi ekonomije te dostupnost resursima smanjiti će nezaposlenost, socijalne probleme ali i povećati kvalitetu života svih građana.	Poboljšanje kvalitete života građana općine, uključujući održiv ekonomski rast, pomoć marginaliziranim grupama, povećanje zaposlenosti svih kategorija radne snage, i zaštita ljudskih prava.	Općina može utjecati na pitanja poticaja zapošljavanju žena, upravljanje obrazovnim ustanovama – priprema za tržište rada, vrtićima - čuvanje djece zaposlenih majki, podržavanje i izrada razvojnih projekata i strateških dokumenata koji podržavaju ravnopravnost spolova, uvođenje gender senzitivnog budžetiranja.
Mjesne zajednice u općini Žepče – Općina Žepče podijeljena je na 47 MZ, od kojih je samo 1 MZ urbana dok 85% stanovnika općine živi u ruralnim područjima i MZ.	Mjesne zajednice kontroliraju dio javnih resursa koji su na području njihovih MZ (društvene domove, dvorane, javne površine i sl.)	MZ imaju korist od aktivnog učešća žena u životu MZ kroz dobivanje novih rješenja i perspektiva za postojeće probleme, društveno jačanje zajednice, educiranje svih stanovnika, smanjenje socijalnih problema, veću zaposlenost u MZ, doprinoseći tako kvaliteti života u svakoj MZ	Motivi MZ da aktivno učestvuju u rješavanju problema su ekonomsko jačanje svih stanovnika MZ, ekonomski napredak MZ; educiranje i soc.stabilnost stanovništva, što dovodi do najvažnijeg motiva a to je poboljšanje kvalitete života u MZ.	MZ može utjecati na pitanja educiranja žena o lokalnim izborima, upravljanju MZ, procesima donošenja odluka u MZ, pružanju različitih edukacija iz drugih sfera, evidencije socijalnog statusa stanovnika MZ, njihovih problema i načina pomoći
Biro rada Žepče – za ovu ustanovu nadležna je Služba za zapošljavanje	Biro rada ima kontrolu nad evidencijom nezaposlenih	Korist koju Biro rada ima od rješavanja problema jest smanjenje broja nezaposlenih osoba, kvalitetnija ponuda	Motivi za aktivno učešće su smanjenje broja nezaposlenih žena, poboljšanje kvalitete radnih	Biro rada Žepče može utjecati na pitanja informiranja žena o njihovim mogućnostima i pravima na tržištu rada, može sudjelovati u pripremi i

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

ZDK.	osoba, radnih mjesta, ljudskim resursima i tržištem rada	radne snage, zaštita prava svih radnika, lojalnije i konkurentnije tržište rada	mjesta za žene, poboljšanje uvjeta za rad žena na tržištu rada, informiranje i edukacija žena o programima edukacije, zapošljavanja i samozapošljavanja.	podržati strateške dokumente i politike koje promoviraju ravnopravnost spolova.
J.U. "Centar za socijalni rad" Žepče- djeluje od 2007. Godine. Djelatnost Centra je socijalna zaštita, dječja zaštita, socijalni rad i obiteljsko - pravna zaštita, i ostali poslovi koji su regulirani zakonima iz ove oblasti	Centar ima kontrolu na određenom finansijskom pomoći koju dodjeljuje korisnicima, a to uključuje: novčana pomoć u obimu od 40 % potrebnih sredstava, privremene i jednokratne novčane pomoći, usluge soc.i drugog stručnog rada, kućna njega i pomoć, posebni psihosocijalni tretman bračnih drugova koji žele djecu, i trudnica, smještaj djece uz osiguranu ishranu u ustanovama predškolskog odgoja, i osiguranje jednog obroka u vrijeme nastave u školama osnovnog obrazovanja.	Korist koju Centar ima od rješavanja problema je smanjenje korisnika socijalne pomoći, i općenito poboljšani socijalni status građana općine Žepče.	Motivi za aktivno učešće su: informiranje korisnika socijalne pomoći o njihovim pravima, ravnopravnosti spolova, mogućnostima ekonomskog i socijalnog jačanja.	Centar može utjecati na pitanja informiranosti žena o ravnopravnosti spolova, njihovim ljudskim pravima, pružanje novih usluga isključivo za žene (savjetovanje, pomoć kod obiteljskog nasilja..), može podržati i sudjelovati u izradi strateških dokumenata i politika koji promoviraju ravnopravnost spolova i poboljšanje socijalnog statusa žena u zajednici.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Razvojna agencija Žepče (RAŽ) – djeluje od 2010. godine, s ciljem da bude promotor, koordinator i nositelj svih razvojnih aktivnosti na području općine Žepče	RAŽ ima određenu kontrolu nad ljudskim resursima obučanim za pripremu i provedbu razvojnih projekata, stručne edukacije, te pristup informacijama o relevantnim javnim pozivima za razvojne projekte	Korist RAŽ u rješavanju ovih problema ogleda se u ispunjavanju misije RAŽ a to je: „Razvijati konkurentno gospodarstvo i kvalitetne ljudske resurse, stvarati uvjete za visok društveni standard stanovnika općine Žepče u okviru održivog razvoja, graditi i promovirati prepoznatljivost žepackog identiteta.	Motivi RAŽ za aktivno učešće jest ispunjavanje zadaća RAŽ, a to su između ostalog: koncentrirati se na podršku za one grupe koje imaju najteži pristup redovnim ekonomskim i finansijskim tokovima, i posvetiti posebnu pažnju identifikaciji najranjivijih društvenih grupa.	RAŽ može utjecati na pitanja pripreme i provedbe razvojnih projekata koji podržavaju ekonomsko jačanje žena i ravnopravnost spolova, pripremu, podršku i izradu strateških dokumenata koji promoviraju ravnopravnost spolova, kao i na informiranje žena o aktualnim javnim pozivima i natječajima.
SMS „Žepče” - Ukupan broj učenika u šk.god. 2010/2011 je 968. Škola nudi različita tehnička zanimanja za učenike srednjih škola.	SMS „Žepče” kontrolira određeni dio ljudskih resursa za obučavanje srednjoškolaca za različita zanimanja (72 nastavnika), te utječe na kvalitetu i broj radnika za određ. zanimanja na tržištu rada	Koristi koje SMS „Žepče” može imati od rješavanja problema su: veći broj učenika u tipično „muškim” zanimanjima (zbog detaljnog informiranja učenika o zanimanjima i razbijanja stereotipa), bolja informiranost učenika o njihovim pravima, mogućnostima i obvezama na tržištu rada – a iz toga i veća zainteresiranost učenika za aktivno pripremanje za tržište rada, manje socijalnih problema u školi zbog veće ravnopravnosti spolova	Motivi za aktivno učešće su: mogućnost direktnog utjecaja na svijest učenika o ravnopravnosti spolova, o pravima i obvezama na tržištu rada, veća kvaliteta diplomiranih srednjoškolaca kao radnika na tržištu rada, bolja socijalna slika u školi zbog poštivanja ravnopravnosti spolova	SMS „Žepče” može utjecati na pitanja informiranosti srednjoškolaca o ravnopravnosti spolova, informiranosti žena (dipl. učenika) o mogućnostima i pravima na tržištu rada, podržavanje, pripremu i izradu strat. dokumenata, uvođenje gender senzitivnog jezika u školi, i sl.
KŠC „Don Bosco” Žepče- u šk. god. 2010/11 ukupno broji 567 učenika, a sastoji se od dvije srednje škole: Opća gimnazija i Tehničko-	KŠC „Don Bosco” kontrolira određeni dio ljudskih resursa za obučavanje srednjoškolaca za različita zanimanja (41 nastavnik), te	Koristi su: veći broj učenika u tipično „muškim” zanimanjima (zbog detaljnog informiranja učenika o zanimanjima i razbijanja stereotipa), bolja informiranost učenika o njihovim pravima, mogućnostima i obvezama na	Motivi za aktivno učešće su: mogućnost direktnog utjecaja na svijest učenika o ravnopravnosti spolova, o pravima i obvezama na tržištu rada, veća kvaliteta diplomiranih srednjoškolaca kao radnika na tržištu rada,	KŠC „Don Bosco” može utjecati na pitanja informiranosti srednjoškolaca o ravnopravnosti spolova, informiranosti žena (dipl. učenika) o mogućnostima i pravima na tržištu rada, podržavanje, pripremu i izradu strat. dokumenata, uvođenje gender senzitivnog jezika u školi, i sl.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

obrtička škola koja nudi različita zanimanja.	utječe na kvalitetu i broj radnika za određ. zanimanja na tržištu rada	tržištu rada – a iz toga i veća zainteresiranost učenica za aktivno pripremanje za tržište rada, manje socijalnih problema u školi zbog veće ravnopravnosti spolova	bolja socijalna slika u školi zbog poštivanja ravnopravnosti spolova	
- NVO sektor /udruge poduzetnika/- u Žepču postoje dvije udruge poduzetnika: „Udruga poduzetnika i poslodavaca – UPIP“ i „Motrix“ i - MSP sektor općine Žepče broji ukupno 256 poduzeća i 318 obrta	Udruge poduzetnika imaju baze i kontakte svih važnijih privatnih poduzeća i poslodavaca u općini. Osim toga, provode razvojne projekte, održavaju edukacije za različite ciljne grupe, a UPIP ima kontrolu nad dva poslovna inkubatora. MSP sektor ima kontrolu nad većinom radnih mjesta na području općine.	Koristi su: povećanje broja žena – poduzetnica, bolja informiranost žena o mogućnostima zapošljavanja njihovo aktivno uključivanje u razvojne projekte udruga.	Motivi za aktivno učešće su: poboljšati kvalitetu ponude radne snage, potaknuti žene na samozapošljavanje, bolja učinkovitost žena-zaposlenica kada su uvjeti rada kvalitetniji i kada se promovira ravnopravnost spolova na radnom mjestu. Promoviranje svjetskog fenomena ženskog poduzetništva kao rješenja za period recesije i krize.	Udruge poduzetnika mogu utjecati na informiranje radnika o ravnopravnosti spolova, zaštitu prava žena na radu, pripremu i izradu strateških dokumenata, i razvojnih projekata o promoviranju ravnopravnosti spolova na tržištu rada
Fin. institucije koje posluju na području općine- djeluje 5 banaka i 2 mikrokreditne organizacije	Banke i mikrokreditne organizacije imaju najveću kontrolu nad finansijskim resursima.	Koristi: više kvalitetnih zahtjeva za kredite od žena poduzetnica, veća sigurnost otplate zajmova, raznolika ponuda programa financiranja, socijalna odgovornost banke-promocija banke u zajednici	Motivi za aktivno učešće: kvalitetniji zahtjevi za kredite od žena poduzetnica, veća sigurnost otplate zajmova, raznolika ponuda programa financiranja, socijalna odgovornost banke-promocija banke u zajednici	Fin. institucije mogu utjecati na ponudu. programa financiranja/kredita, i drugih pogodnosti isključivo za žene, poduzetnice, samohrane majke, i sl. tako će poboljšati svoju sliku u javnosti, ali i dobiti puno kvalitetnije klijente, koji sigurnije vraćaju kredite.
Nezaposlene žene i žene iz ruralnih dijelova općine –	Ova skupina stakeholdera nema kontrolu nad većim	Koristi: veća zaštita prava, bolji uvjeti rada, lakši pronalazak kvalitetnog zaposlenja, bolja	Motivi: poboljšati zapošljavanje žena na kvalitetnijim radnim	Ova skupina stakeholdera može utjecati na određena pitanja samo kroz aktivno učešće i zajednički

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

na području općine trenutno je 2180 nezaposlenih žena, a s obzirom da 85% stanovništva živi u ruralnim dijelovima općine, žene koje žive na selu su najzastupljenije u strukturi stanovnica općine Žepče.	materijalnim resursima, ali predstavljaju neiskorišten ljudski resurs i potencijal	usklađenost privatnog i poslovnog života, dostupnost javnih usluga u ruralnim sredinama (struja, voda, kanalizacija, vrtići i škole)	mjestima uz bolje uvjete rada, poboljšati ukupnu kvalitetu života i socijalni status žena u ruralnim područjima, postaviti ravnopravnost spolova kao prioritet u svakoj lokalnoj zajednici	nastup, što trenutno nije slučaj. Žene mogu sudjelovati kao korisnice u raznim razvojnim projektima, i tako ostvariti sredstva i potrebne obuke za usavršavanje i konkurentnost na tržištu rada. isto tako mogu sudjelovati u radnim grupama pri izradi strateških dokumenata, na javnim raspravama, u školskim odborima, i aktivno se uključiti u javni, politički život zajednice, kako bi promijenile trenutni položaj žena u općini na bolje.
---	---	---	---	--

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

4.3.SWOT analiza pozicije žena u sferi tržišta rada ekonomije,i dostupnosti i kontrole resursa

4.3.1.SWOT analiza pozicije žena u sferi tržišta rada

SNAGE	SLABOSTI
○ Više od pola ispitanih žena ima SSS, and čak 27% VŠS i VSS ○ Više od pola ispitanih žena same donose odluku o zaposlenju i vrsti posla (56%) ○ Povećan interes ispitanih žena za daljnjim obrazovanjem (67%) i samozapošljavanjem (47%)	○ Samo 33% ispitanih žena radi na neodređeno vrijeme, ○ Samo oko 2% ispitanih žena radi u vlastitom poduzeću ○ Većina ispitanih nezaposlenih žena pasivna u traženju posla ○ Većina nezapos. ispit. žena provodi vrijeme na neplaćenom poslu (kućanica) ○ Niska aktiviranost i organiziranost žena na području općine Žepče u uvođenju promjena na tržištu rada
PRILIKE	PRIJETNJE
○ Razvojni projekti u lok. zajednici koji podržavaju zapošljavanje i samozapošljavanje žena ○ Javni pozivi Fed. Zavoda za zapošljavanje za prekvalifikaciju i dodatno obrazovanje žena	○ Slab sustav informiranja žena u ruralnim sredinama o mogućnostima zapošlj.i samozapošlj. ○ Problem usklađivanja radnog i obiteljskog života – pritisak poslodavaca i tradic. načina života ○ Diskriminacija žena od strane poslodavaca kroz niže plaće, uvjete napredovanja, i porodične dopuste ○ Veliki broj žena radi na privremenim,

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

nesigurnim i neprijavljenim poslovima.

4.3.2.SWOT analiza pozicije žena u sferi ekonomije

SNAGE	SLABOSTI
○ Porast zaposlenosti žena na području općine Žepče u zadnjih 5 godina ○ Porast broja zaposlenih žena s VŠS i VSS kvalifikacijama	○ U službenoj statistici ne vodi se evidencija žena – vlasnica poduzeća, ili utjecaj žena na ekonomiju ○ Prema procjenama, žene vlasnice samo mikro i malih poduzeća u općini Žepče ○ Žene vodi tradicija i strah da preuzmu „velike“ odgovornosti
PRILIKE	PRIJETNJE
○ Trend promoviranja ženskog stila rukovođenja i uspješnih žena poduzetnica na razini regije ○ Projekti lokalne zajednice na temu ekonomskog jačanja žena	○ Banke teže odobravaju kredite ženama poduzetnicama ○ Ravnopravnost spolova još uvijek nije tertiarni akao prioritet u razvojnim i drugim strateškim dokumentima općine

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

4.3.3.SWOT analiza pozicije žena u sferi dostupnosti i kontrole resursa

SNAGE	SLABOSTI
○ 25% ispitanih žena vlasnica je obiteljske uštede ○ žene čine većinu zaposlenog osoblja u zdravstvu, administraciji, obrazovanju, sudstvu i kulturi.	○ Žene nisu vlasnice pokretne i nepokretne imovine
PRILIKE	PRIJETNJE
○ Uvođenje gender senzitivnog budžetiranja u općini ○ Projekti općine koji podržavaju ravnopravnost spolova i donošenje novih zaonskih regulativa za dobrobit žena	○ Marginalizacija žena u javnim politikama, što ograničava i dostupnost i kontrolu resursa ○ Žene nemaju pristup moći i forumima gdje se kreira politika i donose odluke, te su i dalje isključene iz ključnih tijela koja rade na značajnim reformama

3.5. Politika i civilno društvo

3.5.1.Pregled stanja u sferama politike i funkcioniranja civilnog društva

3.5.1.1. Analiza političke situacije na razini općine, političkih stranaka i aktivnosti koje poduzimaju u povećanju učešća žena u političkom životu

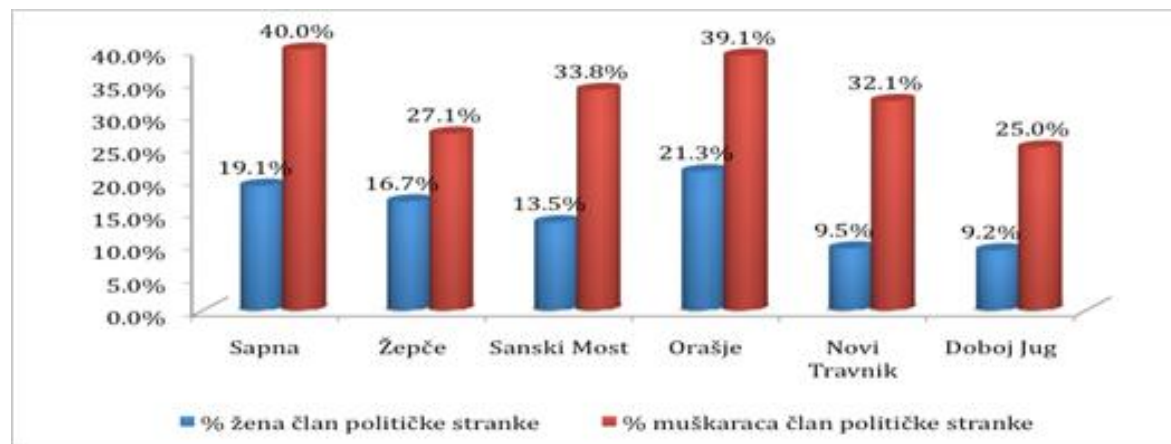
Iako žene čine oko 50,1% stanovništva općine Žepče, i dalje spadaju u marginalizirane skupine kada je riječ o svim javnim i društvenim procesima, pa tako i politici. Žene nisu ravnopravne sa muškarcima u ostvarivanju prava sudjelovanja u političkom i javnom životu. Žene nemaju snažniji politički utjecaj i njihovo prisustvo u političkim tijelima nema veći politički značaj, iz čega proizlaze posljedice kao što su ograničene mogućnosti političke participacije žena kao i participaciju kroz puko prisustvo bez političkog utjecaja. Potrebno je učiniti dodatne napore za

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

postizanje rodne ravnopravnosti u procesima donošenja odluka, kako adekvatnom legislativom, tako i senzibilizacijom političkih stranaka za pitanja rodne ravnopravnosti te osnaživanjem samih žena za ostvarivanje svojeg prava na sudjelovanju u procesima donošenja političkih odluka.

Graf 38. Postotak žena i muškaraca članova političkih stranaka

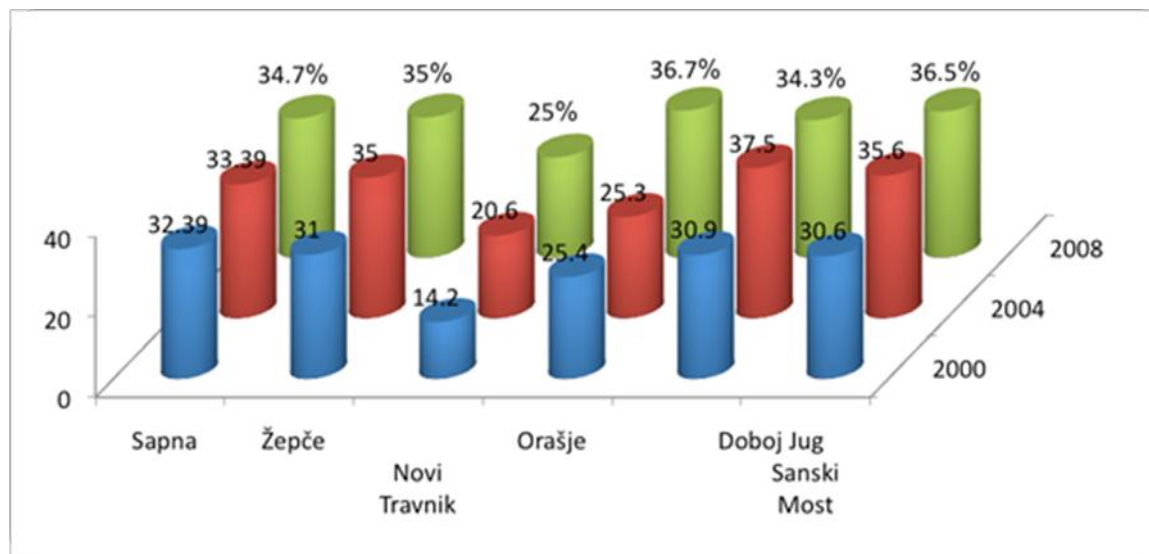
*Izvor: *Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“*

Od ukupnog broja anketiranih žena 16,7% su članice neke od političkih stranaka. Postotak muškaraca članova političkih stranaka je nešto veći i iznosi 27,1%.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 39. Postotak žena na izbornim listama stranaka

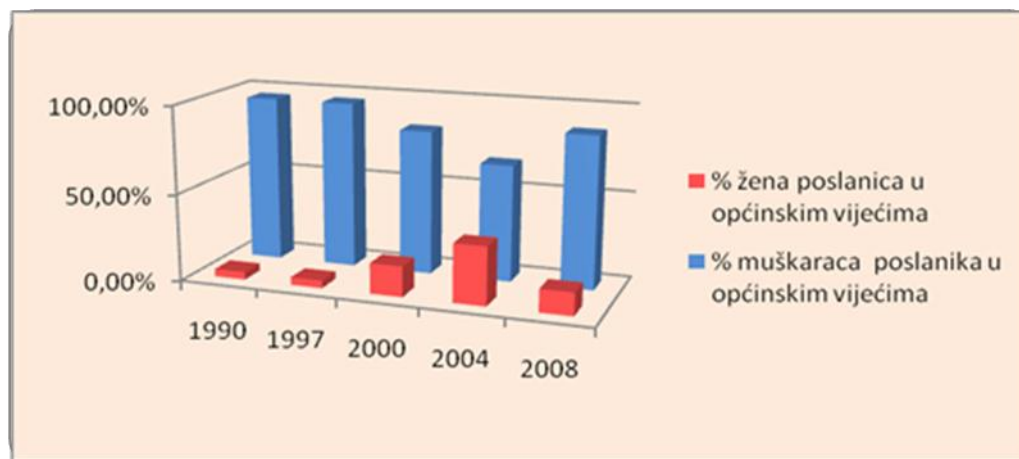
*Izvor: * Podaci dobiveni u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“*

Političke stranke u općini Žepče, kao i političke stranke u drugim općinama su morale ispoštovati zakonske minimume kada je u pitanju postotak žena na njihovim izbornim listama. Na lokalnim izborima koji su održani 2008. godine, političke stranke u općini Žepče su imale 35% žena na izbornim listama. Taj postotak ne odstupa puno od postotka žena na izbornim listama političkih stranaka u drugim općinama. Međutim, taj postotak se nije transformirao u približno isti postotak žena koje su izabrane u općinsko vijeće.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 40. Grafički prikaz broja žena i muškaraca u općinskim vijećima u općini Žepče

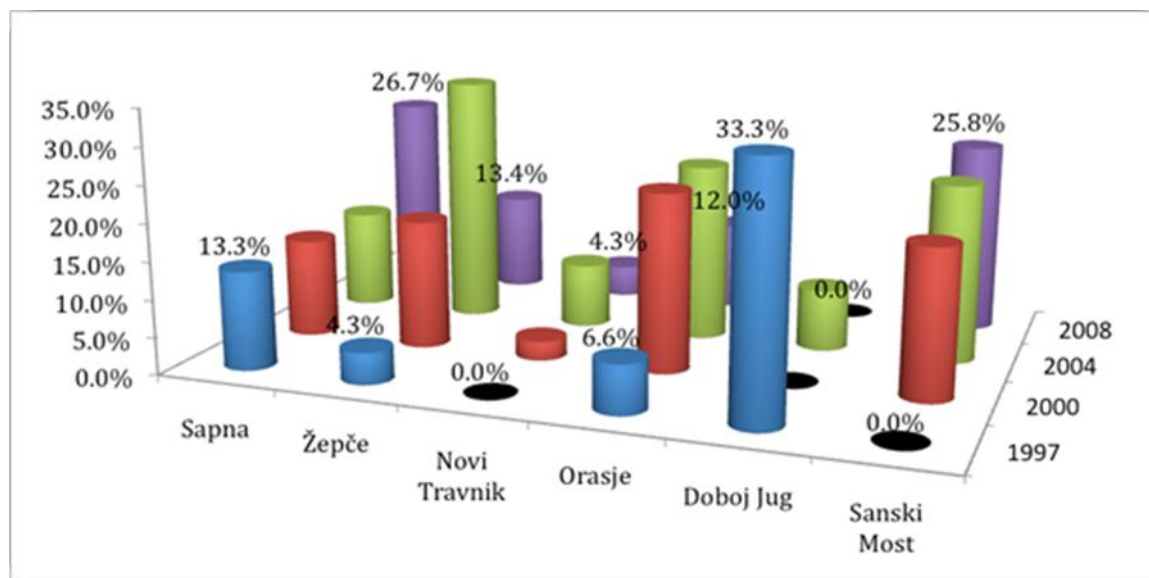
Izvor: * Stručna služba Općinskog vijeća Žepče

Iz ovog grafa možemo vidjeti koliko je zapravo velika razlika u broju muškaraca i žena u općinskim vijećima, gdje je 1990. i 1997. godine bilo samo 4,34% žena u općinskim vijećima.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 41. Postotak žena vjećnica u općinskom vijeću

Izvor: * Podaci dobiveni u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“

Do 2000.god. taj broj se postupno povećavao, da bi 2004. godine dosegao svoj maksimum od 33,3%. U 2008.godini taj broj je ponovno opao na 13,04%. Sa 13,04% vijećnica u općinskom vijeću, općina Žepče spada među općine sa niskim postokom žena vijećnica.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 42. Postotak žena i muškaraca na upravljačkim pozicijama u općinskim vijećima u općini Žepče

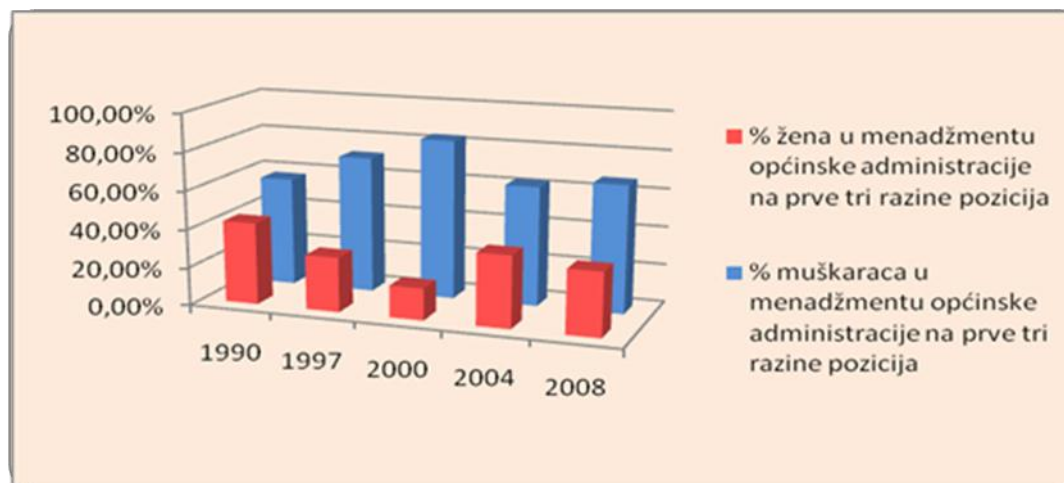
Izvor: * Stručna služba Općinskog vijeća Žepče

Postotak žena na upravljačkim pozicijama u općinskim vijećima je konstantno nizak od 1990. sve do 2008. godine bez značajnijih oscilacija i povećanja, a kreće se od 4,34% pa do 4,76%.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 43. Postotak žena i muškaraca u menadžmentu općinske administracije na prve tri razine pozicija u općini Žepče

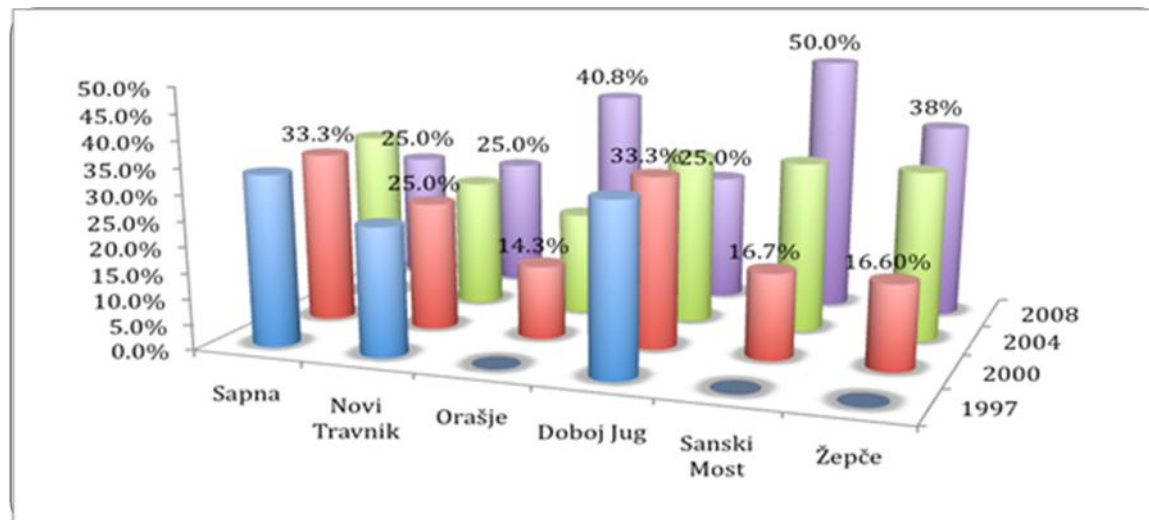
*Izvor: * Stručna služba Općinskog vijeća Žepče*

Zastupljenost žena u menadžmentu općinske administracije, na prve tri razine pozicija je značajno veća u odnosu na broj žena vijećnica u općinskim vijećima i broj žena na upravljačkim pozicijama u općinskim vijećima. Godine 1990. je zastupljenost žena u menadžmentu općinske administracije bila najveća, 42,85%. Najniži udio žena u menadžmentu općinske administracije je bio 2000. god., samo 16,6%. U periodu od 2004. do 2008. god. taj udio oscilira između 33% i 38%.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 44. Postotak žena u menadžmentu općinske administracije

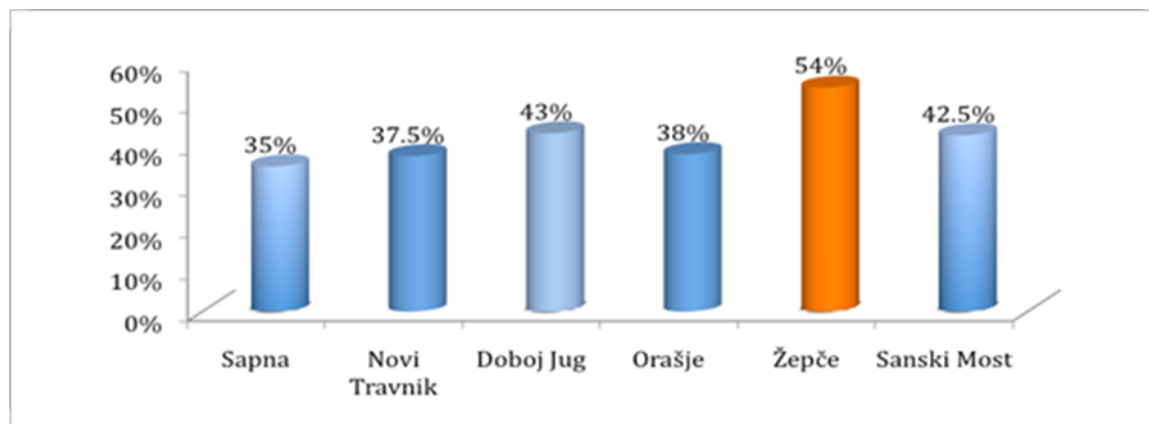
Izvor: * Podaci dobiveni u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“

U poređenju sa drugim općinama koje sudjeluju u projektu, općina Žepče ima relativno visok postotak žena u menadžmentu općinske administracije.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 45. Postotak žena zaposlenih u općinskoj administraciji

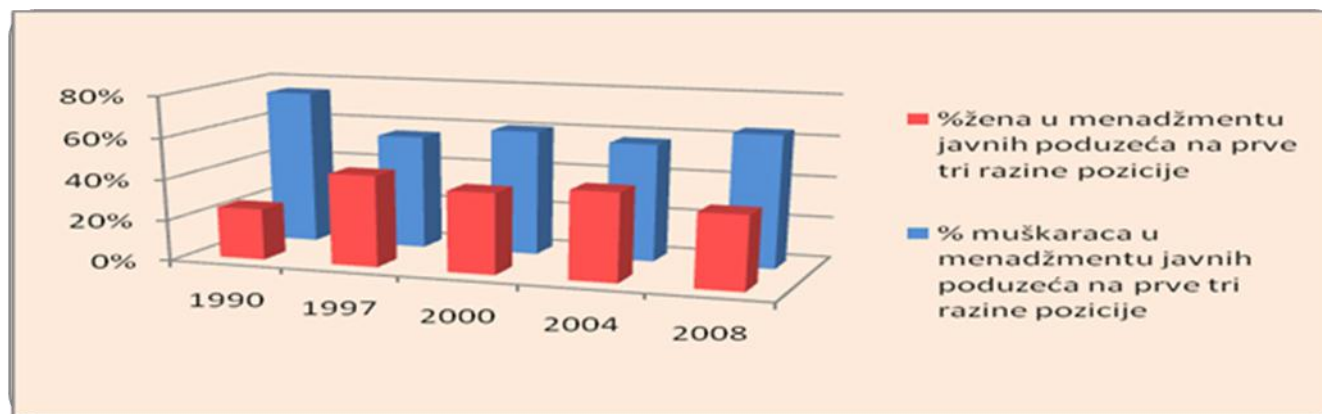
*Izvor: *Podaci dobiveni u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“*

Od ukupnog broja zaposlenih u administraciji općine Žepče 54% su žene. U poređenju sa drugim općinama koje sudjeluju u projektu, općina Žepče ima najveći postotak zaposlenih žena.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Graf 46. Postotak žena i muškaraca u menadžmentu javnih poduzeća na prve tri razine pozicije u općini Žepče

*Izvor: * Stručna služba Općinskog vijeća Žepče*

Zastupljenost žena u menadžmentu javnih poduzeća na prve tri razine pozicija se od 1990.do 1997.godine gotovo udvostručila. U periodu od 1997. pa do 2008.god. zastupljenost žena se kreće od 35% pa do 44%.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

3.5.1.2. Analiza funkcioniranja izbornog sustava na razini općine

Graf 47. Postotak žena i muškaraca s pravom glasa u općini Žepče

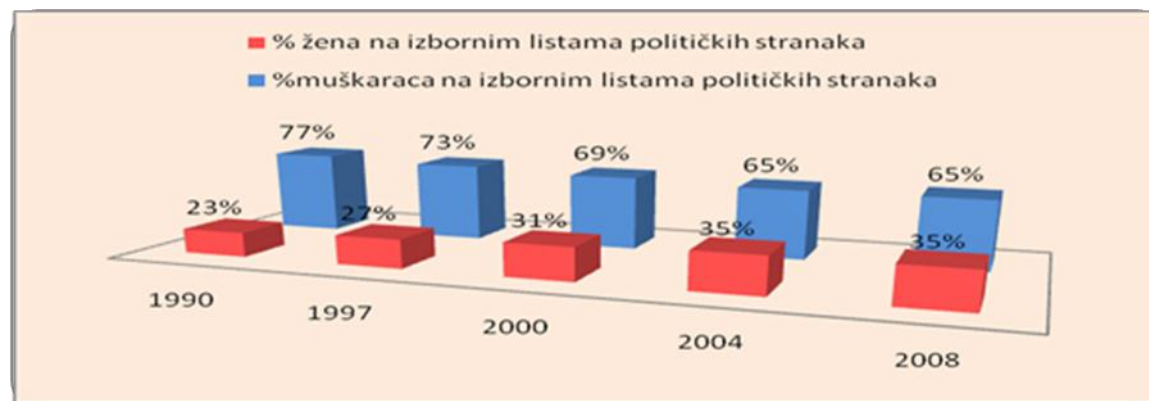

*Izvor: * Izborna komisija općine Žepče*

Iz ovog grafa možemo vidjeti da je od ukupnog broja osoba s pravom glasa na izborima veći udio žena, za do čak 14 %.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE
Graf 48. Postotak žena i muškaraca na izbornim listama političkih stranaka

*Izvor: * Izborna komisija općine Žepče*

Udio žena na izbornim listama političkih stranaka je dosta nizak. Međutim u periodu od 1990. pa do 2008. godine njihov broj se lagano povećava. Godine 1990. je bio 23% da bi se 2008. god. popeo na 35%. Prema anketi provedenoj u općini Žepče, na 180 ispitanika od kojih je 114 žena i 66 muškaraca, 15 žena i 15 muškaraca je izjavilo da su članovi neke političke stranke, tj. 13% žena i 22% muškaraca su članovi neke političke stranke. Zainteresiranost za politiku i politička pitanja u općini Žepče, prema provedenoj anketi, je mala. Svega 4,3% žena od 114 anketiranih je izjavilo da je jako zainteresirano za politiku i politička pitanja, 31% je izjavilo da je djelomično zainteresirano, te 37% da uopće nije zainteresirano za politiku i politička pitanja.

Kod muških ispitanika, 23% je izjavilo da je jako zainteresirano za politiku i politička pitanja, 35% da je djelomično zainteresirano i 15% da uopće nije zainteresirano za politiku i politička pitanja.

Prema rezultatima ankete na prethodnim izborima, od ukupno 114 anketiranih žena, 73% ih je izašlo na izbore, te od ukupno 66 anketiranih muškaraca na izbore je izašlo čak 92%.

Utjecaj žena na političke odluke u općini Žepče, prema provedenoj anketi:

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

- Žene imaju veoma jak utjecaj na političke odluke u općini – smatra 4% ispitanika
- Žene ostvaruju umjereno snažan utjecaj na političke odluke u općini – smatra 17% ispitanika
- Žene imaju slab utjecaj na političke odluke u općini – smatra 55% ispitanika
- Žene nemaju nikakav utjecaj na političke odluke u općini – smatra 23% ispitanika
- Bez odgovora - 1% ispitanika

Žene koje su politički aktivne u općini Žepče, se prema mišljenju ispitanika:

- Snažno bore za ravnopravnost žena u svim sferama života – smatra 13% ispitanika
- Bore se jednako i za prava žena i za prava muškaraca – smatra 19% ispitanika
- Samo djelomično i povremeno se bore za ravnopravnost žena u svim sferama života – smatra 44% ispitanika
- Uopće se ne bore za ravnopravnost žena u svim sferama života – smatra 22% ispitanika
- Bez odgovora – 3% ispitanika

Prema provedenoj anketi, 92% muškaraca i 96% žena je odgovorilo da bi glasalo za žene kandidatkinje na izborima. Ovaj podatak je vrlo pozitivan i pokazuje da se postupno mijenja svijest društva i ljudi uopće, kada su u pitanju žene i njihova funkcija u društvu. Na žene se više ne gleda samo kao na majke i domaćice, već kao, na iako nježniji spol, koji može potpuno ravnopravno svojim radnim sposobnostima parirati muškarcima u bilo kojim poslovima, pa tako i u politici.

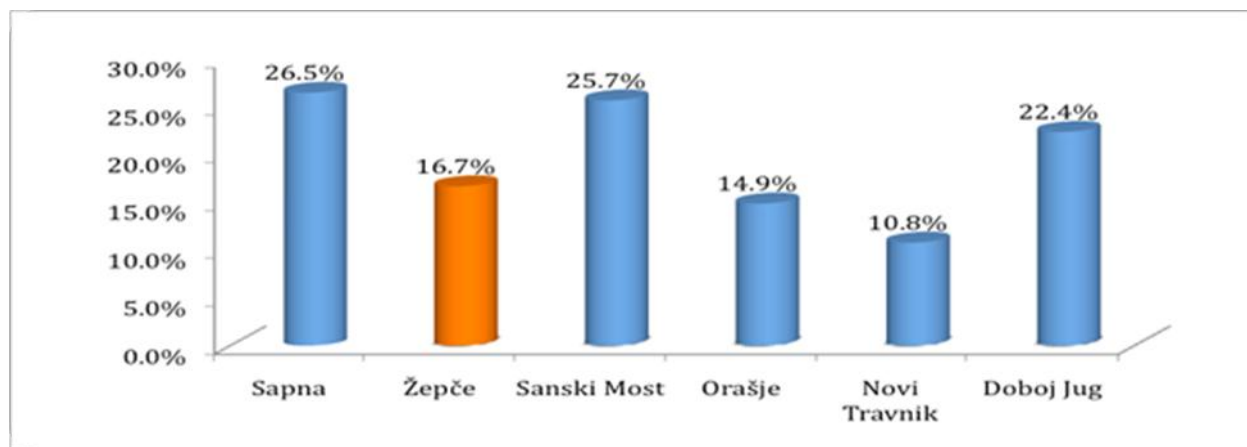
Prema provedenoj anketi, na pitanje „Da li žene mogu obavljati rukovodeće funkcije jednako kao muškarac?“ - 89% anketiranih muškaraca i 97% anketiranih žena smatra da žene mogu obavljati rukovodeće funkcije jednako kao muškarac. Politika nije za žene, s ovom izjavom se slaže čak 79% ispitanika, od čega je 28% muških i 51% ženskih. Smatramo da je potrebno uključiti jednak broj muškaraca i žena u donošenje odluka na svim nivoima vlasti. Izgradnja suvremenog društva također ovisi i od ženskih radnih sposobnosti, iskustava i stavova. Nedostatak ravnoteže između društvenog utjecaja žena i muškaraca znači redukciju u mnogim mogućnostima društva. Ravnomjerna zastupljenost spolova garantira i bolji ekonomski razvoj. Žene trebaju biti ravnopravne s muškarcima u svim sferama života, pa tako i u politici.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

3.5.1.3. Funkcioniranje civilnog društva na razini općine i analiza ženskih udruženja, njihova misija i aktivnosti i razine suradnje sa javnim sektorom

Graf 49. Postotak žena koje su članice neke od nevladinih udruga / organizacija

*Izvor: *Anketa provedena na 180 ispitanika (114 žena i 66 muškaraca u općini Žepče) u sklopu Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“*

Sa 16.7% žena koje su članice neke od nevladinih udruga, općina Žepče spada među općine sa relativno niskom stopom participacije žena u civilnom društvu.

U općini Žepče trenutno funkcionira samo jedna udruga žena pod nazivom Udruženje žena „Begov Han“ B. Han, Žepče. Udruga je registrirana 2009. godine i okuplja cca 100 žena. Udruženje je vrlo aktivno i najsvidljiviji su uzor samoorganiziranja žena u ruralnim sredinama.

U proteklom periodu organizirale su: obuku za plasteničku proizvodnju povrća i proizvodnju ljekovitog bilja. Ukupan broj obučanih žena je cca 300 što je rezultiralo afirmacijom određenog broja žena upravo na plasteničkoj proizvodnji zdrave hrane kao i prikupljanju eko-ljekovitog bilja kojeg na ovim prostorima ima u obilnim količinama. Sve polaznice su dobile certifikat. Sa „Medikom“ Zenica organizirale su šestomjesečni tečaj

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

za krojenje, šivenje i tapacirung, za 60 žena koje su po završetku dobile i certifikat o završenom tečaju. Budući da je većina žena-polaznica bila samo sa završenom osnovnom školom, ovaj certifikat im je omogućio lakši pristup do novih radnih mjesta kao PK radnice (polukvalificirane). Udruženje organizira sekciju folklora i pjevačku skupinu s kojima su više puta nastupale na raznim kulturno-zabavnim programima. Svake godine organiziraju po dva izleta koje samofinanciraju žene.

Udruženje žena „Begov Han“ je zadovoljno sa suradnjom i potporom Općinskog načelnika Žepča, kao i suradnjom s JU „Dom kulture“ Žepče, a smatraju da bi suradnja sa njihovom MZ „Begov Han“ mogla biti još na boljoj razini. Trenutni problem im je neriješeno pitanje prostorija za rad, budući da su privremeno dobile od Općine Žepče uporabnu dozvolu za korištenje bunkera (betonskog skloništa) iz II Svetskog rata koji se nalazi u Begovom Hanu i za kojeg je neophodna kvalitetna sanacija. Prostor im je neophodan jer žele nastaviti sa organizacijom raznih radionica i osnaživanju žena iz ruralnih sredina.

Sudeći po ovim aktivnostima, ovakve i slične udruge žena bi bile preporučljive za sva naša područja, a osobito ruralna gdje je još većina žena slabog-nižeg obrazovanja, društveno neaktivno i žive isključivo monotonim životom. Na ovom uzoru žena iz Begovog Hana jasno se mogu identificirati potrebe ali i mogućnosti samoorganiziranja žena u ruralnim sredinama. Sudeći po dosadašnjoj praksi, nikada nije izostajala niti pomoć od strane zakonodavne i izvršne vlasti općine Žepče, što dovoljno ukazuje na problem nepostojanja inicijative samoorganiziranja žena na ovim prostorima.

Nažalost, ovo je trenutno i jedino registrirano udruženje žena u općini Žepče. Vrijedno je spomenuti da je sve do 2001. godine na ovom području funkcioniralo još jedna udruga žena pod nazivom; „Žepačka žena“, koje je u poslijeratnom periodu imala vrlo zapažen broj aktivnosti na osnaživanju žena žepačkog kraja kako kroz organizaciju raznih radionica (kućna radinost) tako i kroz više edukativnih tribina-radionica koje su bile usmjerene na zaštitu prava žena i jednakopravnosti spolova.

3.5.1.4. Postojanje i analiza funkcioniranja neformalnih grupa žena, njihovih aktivnosti i utjecaja

U općini Žepče trenutno postoji samo jedno aktivno neformalno udruženje žena, točnije djevojaka/djevojčica starijeg školskog uzrasta, pod nazivom „KOŠNICA“. Udruženje broji 12 djevojaka-srednjoškolki. Inicijator formiranja ovog udruženja je Središte za mladež „Putokazi“ Žepče u suradnji sa udruženjima „Kult“ i „BH Expert“ iz Sarajeva koji kroz projekt - Jačanje omladinskih liderki u omladinskim organizacijama pokušavaju

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

kroz različite radionice (kombinacija znanja , praktičnih vježbi i iskustva) osnažiti djevojke/djevojčice starijeg školskog uzrasta za buduće liderke u svojim organizacijama i preuzimanju odgovornosti za sebe i odgovornosti za razvoj svoje zajednice. Ovaj projekt pomaže općinskim strukturama i organizacijama mladih da povećaju društvenu angažiranost djevojaka-žena u lokalnim zajednicama i pruža im mogućnost za ravnopravno sudjelovanje ženske populacije u radu i životu općine. Projekt traje dvije godine tj. od 2010.– 2012. godine.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Tabela 15. Sudjelovanje žena u radu sindikata, njihov broj i aktivnosti u sindikatima i analiza rada sindikata s aspekta osnaživanja pozicije žena

R. Br.	Naziv	Uk. čl. Sind.	Ženskih Čl.sind.	Muških Čl.sind.	Predsjednik/ca sindik.(m/ž)	Napomena/aktivnosti
1.	OPĆINA	62	34	28	Muškarac	Organiziraju redovito obilježavanje 8 Marta/Ožujka Dana žena, sva druga prava žena regulirana su zakonima i u potpunosti se primjenjuju
2.	JU“Dom Zdravlja“	76	56	20	Muškarac	Sindikat nije provodio nikakve posebne aktivnosti na osnaživanju žena.
3.	PU “Žepče“	50	4	46	Muškarac	Sindikat se nije bavio nikakvim aktivnostima glede organiziranja žena i posebne zaštite njihovih prava jer su prava žena riješena Zakonom o unutarnjim poslovima i Zakonom o policijskim službenicima.
4.	Elektroprivreda poslovnica-Žepče	9	8	1	muškarac(sindikalni povjerenik)	1 žena je član Skupštine NSUEP HZ HB Mostar 1 žena je zamjenica sindikalnog povjerenika podr.Žepče Sindikat sudjelovao u potpis. Kolektivnog ugovora gdje su kvalitetno definirana i zaštićena prava žena(ravnopravnost u bodovanju, prijemu na posao, trudniško i sl)
5.	JP “Komunalno“	7	0	7	Muškarac	Nisu provodili nikakve aktivnosti glede osnaživanja žena.
6.	„Glazbena škola“	55	34	21	Žena	Organizacija Dana žena, posjete bolesnim kolegama-cama, obilježavanje i drugih obljetnica zajedno sa svim uposlenicima
7.	SMŠ“Žepče“	115	52	63	žena	Ranije su imali određene aktivnosti glede osnaživanja žena kroz razne seminare, a sada ne.
8.	O.Š.“Žepče“	80	54	28	Žena	Svake godine se organizira proslava za uposlenice u povodu Dana žena. Druge aktivnosti za osnaživanje žena nisu provodili.
9.	O.Š.“A.V.IIha mija“ Ž.Polje	31	22	9	Žena	Sindikat škole ne provodi nikakve posebne aktivnosti glede osnaživanja žena.
10.	O.Š.“Alija Nametak“ Begov Han	42	25	17	Muškarac	Žene čine 80% kolektiva i zajedno sa muškarcima aktivno sudjeluju u radu škole. Posebnih aktivnosti na jačanju prava žena nemaju.
	UKUPNO	485	289	196		

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Napomena:

* O.Š. "Fra Grga Martić" Ozimica i K.Š.C "Don Bosco" Žepče nemaju sindikalnu organizaciju kao što nemaju ni gotovo sve naše firme koje su u privatnom vlasništvu, a koje upošljavaju znatan broj uposlenika.

* Vrijedno je spomenuti da u JU "Dom zdravlja sa stacionarom" Žepče od tri člana UO nema niti jedne žene, O.Š. "A.V. Ilhamija" Ž. Polje od pet članova Školskog odbora nema niti jedne žene, JP "Komunalno" Žepče, od tri člana nema niti jedne žene, u SMŠ "Žepče" i ravnatelj/direktor i njegova dva pomoćnika su muškarci, što sve dovoljno govori o neravnopravnom položaju žena u upravljačkim tijelima ovih ustanova-institucija i nužnosti mijenjanja zakona, ali i svijesti žena i muškaraca o bitnosti stvaranja povoljnijeg i ravnopravnijeg ambijenta za žene u našoj općini Žepče.

3.5.1.6. Analiza prioriteta žena koje se nalaze na rukovodećim i menadžerskim pozicijama u lokalnoj vlasti

Na rukovodećim i menadžerskim pozicijama lokalne vlasti u općini Žepče nalazi se manji broj žena koje svoje poslove i zadaće rade odgovorno i savjesno i za koje su više puta i javno pohvaljene. Na mjestu direktorica javnih ustanova i poduzeća su 4 žene. U općinskoj administraciji zaposleno je 40 žena, od ukupno 74 uposlenika. Na rukovodećim funkcijama su 2 žene. Na dužnostima Upravnih i Nadzornih odbora obrazovnih ustanova i javnih poduzeća su 2 žene.

Žene bi trebale biti daleko aktivnije u društvenom životu Općine. Također bi se trebalo inzistirati na potpunom reciprocitetu u svim institucijama, politici, upravnim i nadzornim odborima i sl. u općini Žepče.

3.5.2. Analiza ključnih aktera (zainteresiranih strana) u sferi politike i civilnog društva (stakeholder analiza)

Ključni akteri u sferi politike i civilnog društva su političke stranke, politički aktivne žene, NVO, organizacije i zajednice žena. Ravnopravnost spolova u općini Žepče nije postignuta niti u političkom životu. U političkim strankama te na mjestima donošenja odluka, žene su i dalje nedovoljno zastupljene. Rezultati izbora su najbolji pokazatelj stvarne političke participacije žena, ali i utjecaja koji su izmjene izbornih pravila imale na puno uživanje prava žena na javni i politički život. Na prvi pogled, najveći broj političkih stranaka prihvaća ravnopravnost žena, njihovo

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

članstvo i aktivnosti. Međutim, postoji cijeli niz prepreka sa kojima se žene suočavaju u svom djelovanju unutar političkih stranaka. Političke stranke su vjeran odraz tradicionalističkog odnosa društva prema sudjelovanju žena u javnom i političkom životu. Neki muškarci u političkim strankama vide žene kao majke i domaćice i ignoriraju njihovu tendenciju za bavljenje politikom. Politički aktivne žene, ili one sa političkim iskustvom, također ukazuju na snažno preferiranje muških kandidata u strankama. Političke stranke često ne uvažavaju specifična ženska pitanja, a istovremeno uskraćuju ženama mogućnost da govore u ime stranke ili da je predstavljaju. Na iznimno malu zastupljenost žena u politici utjecala su ratna razaranja, promjene izbornog sustava, ekonomska kriza, te kontinuirano nasilje nad ženama kao jedan od ključnih faktora.

Prosjek zastupljenosti žena u politici je daleko ispod minimuma od 30%, na koji su se zemlje članice UN-a obavezale Pekinškom deklaracijom.

Opterećenje žena brojnim obavezama u privatnoj sferi, te preovladavajući stav društva da politika nije za žene, utiče na otežan pristup upravljanju i odlučivanju. Zato one nemaju dovoljno mogućnosti da utječu na odluke koje bi poboljšale njihov položaj.

U posebno nepovoljnom položaju su žene na selu, žene sa invaliditetom, samohrane majke, izbjeglice i raseljena lica, žene žrtve nasilja i druge višestruko marginalizovane skupine. Ove skupine žena trpe diskriminaciju i po osnovu pola i po osnovu nekog drugog svojstva ili situacije u kojoj žive, što dodatno otežava njihov položaj.

Ovakva situacija zahtijeva promjenu svijesti i stavova o tradicionalnim, patrijarhalnim i stereotipnim ulogama žena i muškaraca cijelog društva, uključujući institucije i zaposlene u institucijama sistema, civilni i privatni sektor kao i sve pojedince/pojedinke koji svi zajedno moraju biti nosioci promjena. Naročito je značajno utjecati na promjene stavova i prihvatanje rodne ravnopravnosti kao vrijednosti za sve, naročito kod djece i omladine, u čemu obrazovanje i mediji imaju posebnu važnost za postizanje ovog cilja.

Stvarna ravnopravnost se može postići tek ukoliko žene i muškarci ravnopravno dijele pozicije na tzv. mjestima moći i odlučivanja. Međutim muškarci su još uvijek ti koji drže pozicije višeg statusa i imaju moć donošenja odluka.

Nekoliko uspješnih i politički aktivnih žena iz općine Žepče članice su Zajednice žena HDZ BiH koja se zalaže za promicanje ljudskih prava i sloboda, jednakopravnosti spolova u društvu, političkom odlučivanju i obitelji. Cilj i djelovanje Zajednice žena HDZ BiH Kraljica Katarina Kosača

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

jeste promicanje ravnopravnosti spolova, kao temeljnog kriterija demokracije, zalaganje za što bolji i kvalitetniji život obitelji, koja je temelj zdravog i sretnog društva u cjelini.

U općini Žepče djeluje Komisija za ravnopravnost spolova općine Žepče koja svojim radom daje veliki doprinos poboljšanju položaja žena u općini Žepče. Komisija djeluje aktivno pri Općinskom vijeću Žepče, kao zakonodavnom organu u općini, i broji 5 članova, od čega su dvije žene. Komisija ima propisane obveze i radne zadatke; razmatra probleme vezane za ravnopravnost spolova, i ostvaruje kontakte sa mjerodavnim institucijama u općini Žepče.

Centar za pravnu pomoć ženama, koji u općini Žepče u 2012.god prestaje s radom, svojim aktivnostima u dosadašnjem radu značajno je pomogao ženama u ostvarenju i zaštiti osnovnih ljudskih prava, a posebno ženskih prava.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Tabela 16. Prikaz ključnih aktera-zainteresiranih strana u sferi politike

Opis osnovnih karakteristika zainteresirane strane (stakeholder)	Vrste i količine resursa koje kontroliraju i kojima mogu doprinijeti	Interesi/ koristi zbog kojih učestvuju u rješavanju problema	Motivi zbog kojih su zainteresirani za aktivno učešće u promjenama	Na koja pitanja/probleme mogu utjecati ili riješiti
Političke stranke	Političke stranke su uključene u sva politička događanja općine, donošenje važnih odluka, izbore...	Omogućiti ženama jednakopravan položaj kao i muškarcima u svim sferama politike,	Doprinijeti ravnopravnosti žena i muškaraca u političkom životu općine, smanjiti podzastupljenost žena u političkim strankama	Mogu utjecati na ravnopravnu zastupljenost žena u političkim strankama, ravnopravnost u donošenju bitnih odluka, povećati udio žena na izbornim listama...
Udruženje žena	Sve aktivnosti koje udruženje provodi	Popraviti društveni, socijalni i ekonomski položaj žena u društvu	Identificirati potrebe i mogućnosti žena, te povećati samoinicijativu žena prvenstveno ruralnih područja	Mogu utjecati na povećanje samosvijesti žena o mogućnostima koje im se pružaju kroz udruženja, zajednički rad i pokretanje novih aktivnosti

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

3.5.3.1.SWOT analiza pozicije žena u sferi politike

SNAGE	SLABOSTI
○ Broj visokoobrazovanih žena se postupno povećava ○ Sposobnost, inovativnost i poduzetnost žena ○ Povećan interes žena za zapošljavanjem u odnosu na prošle generacije	○ Nemogućnost samostalnog odlučivanja unutar obitelji ○ Ekonomska ovisnost o muškarcima, neposjedovanje imovine ○ Manja društvena moć žena ○ Nedostatak rodno senzitivne educiranosti ○ Žene nemaju stvarne moći i utjecaja, te su na gotovo svim pozicijama angažirane na administrativno-tehničkim, računovodstvenim i pomoćnim poslovima ○ Nizak stepen samopoštovanja i samopouzdanja ○ Nedostatak liderstva
MOGUĆNOSTI	PRIJETNJE
○ Udruživanje žena s ciljem većeg utjecaja na pozitivne promjene i promociju ženskih ljudskih prava i rodne ravnopravnosti ○ Donešen Zakon o broju žena koji se mora angažirati na svim nivoima odlučivanja u državnim, regionalnim i međunarodnim institucijama ○ Prevažilaženje tradicionalnih normi ○ Povećanje broja žena na rukovodećim mjestima	○ Spolna diskriminacija ○ Nedostatak podrške ženama na pozicijama moći ○ Nepovjerenje društva u „ženu“ ○ Ne glasanje za ženu na izborima zbog raznih uvjerenja ○ Negativan utjecaj medija na sliku „žene“ u društvu ○ Nedostatak sistematskog napretka u pogledu jednake zastupljenosti žena i muškaraca u procesu donošenja odluka ○ Nedovoljna zastupljenost žena u javnom životu i politici zbog patrijahalnih normi i vrijednosti ○ Kulturološka uvjerenja o ženama ○ Ravnopravna zastupljenost žena u politici ne znači i stvarnu moć ○ Tradicionalni, patrijahalni i konvencionalni stavovi društva o ulozi žene ○ Manja mogućnost zapošljavanja u odnosu na muškarce ○ Rodne uloge žene ○ Žene manje plaćenje od muškaraca za isti posao

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

3.5.3.2. SWOT analiza pozicije žena u sferi civilnog društva

SNAGE	SLABOSTI
○ Povećanje svijesti žena ○ Povećanje broja visokoobrazovanih žena ○ Povećan broj žena koje bi se samozaposlile	○ Kulturološka uvjerenja o ženama ○ Tradicionalni, patrijahalni i konvencionalni stavovi društva o ulozi žene ○ Manja društvena moć i privilegija žena ○ Neposjedovanje imovine ○ Nedovoljna educiranost ○ Tradicionalni odgoj ○ Patrijarhalni ustroj društva ○ Nizak stepen samopoštovanja i samopouzdanja ○ Ekonomska ovisnost o muškarcima
MOGUĆNOSTI	PRIJETNJE
○ Zakon o ravnopravnosti polova koji ženama osigurava određena prava ○ Osnivanje Udruženja žena ○ Zakon o zabrani diskriminacije žena	○ Manja plaćenost žena u odnosu na muškarce za isti posao ○ Spolna diskriminacija ○ Manja mogućnost za zaposlenje u odnosu na muškarce ○ Manja zastupljenost žena na rukovodećim funkcijama ○ Religijske zajednice koje potiču građane na vraćanje tradicionalnim vrijednostima života, a na štetu prava žena ○ Nedovoljno činjenje od strane države da se ženama omogući jednak pristup ○ Mjestima odlučivanja, ekonomskim resursima

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

3.6. Analiza općinskog proračuna

Proračun općine Žepče za 2012.godinu iznosi pet milijuna i 740 tisuća KM što je povećanje od 500 tisuća KM od prošlogodišnjeg plana koji je iznosio 5 milijuna i 265 tisuća KM. Krajem 2011. godine rađen je rebalans proračuna za 2011., a povećanja prihoda i rashoda odnosila su se uglavnom na namjenska sredstva za izgradnju puteva iz GSM licence u visini od cca. 500.000 KM.

Planirani redoviti rashodi približni su visini sredstava iz 2011.godine. Plaće i ostala primanja radnika zadržana su na razini prošlogodišnjih i čine manje od 20% od ukupnog općinskog proračuna. Na visini prošlogodišnjih su i izdaci za tekuće transfere, koji obuhvataju 23% od ukupnog općinskog proračuna. Veći novčani iznosi planirani su za sportske aktivnosti i razvoj poljoprivrede, a značajan dio novca predviđen je kroz kapitalna ulaganja za sufinansiranje projekata od općeg interesa koji su već započeti ili se očekuje njihova implementacije, kao što su nastavak radova na školi u Ponijevu, Glazbenoj školi, početak izgradnje sale za tjelesni odgoj u Begov Hanu kao i nastavak radova u Poslovnoj zoni "Polja".

Kapitalna ulaganja u mjesne zajednice i dalje čine izdatci za sufinansiranja izrade projekata izgradnje lokalne infrastrukture kao što su putevi, vodovodi, kanalizacija i dr.

Iz općinskog proračuna u periodu od 2010. do 2012.godine za gender komponentu sredstva se nisu znatno uvećavala, nego je u ovom periodu za uposlenice: JU "Dom kulture" Žepče, Razvojne agencije Žepče, JU "Opća biblioteka" Žepče, Centar za socijalni rad, dječijih vrtića u Žepču, izdvojeno cca. 226.500,00 na godišnjem nivou.

Iz općinskog proračuna u 2010.godini financirane su kulturne manifestacije koje su podržavale gender komponentu, 60%, u iznosu od 22.800 KM.

Pored ovih izdvajanja iz proračuna općine Žepče, za spomenutu gender komponentu, u postotku od 50% planiranih ili izvršenih iznosa izdvaja se kroz:

- kulturne manifestacije,
- sportske aktivnosti,

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

- za rad kroz razna udruženja,
- povremene pomoći za socijalne potrebe,
- raseljene osobe,
- centre za djecu sa posebnim potrebama,
- stipendirane studenata,
- sufinanciranje pripravnika i volontera,
- realizaciju programa omladinske politike,
- transfere za subvencije u poljoprivredi,
- transfere za parlamentarne stranke.

3.6.1. Budžet općine Žepče – ROB situaciona analiza

Budžet općine Žepče za 2011. godinu iznosi 7.175.200, 00 KM (ukupni prihodi sa primicima). Porezni prihodi koji se sastoje od direktnih i indirektnih poreza čine veći dio budžeta, tačnije 67.1%. Ostali primici su namjenska budžetska sredstva – finansiranje projekata kroz kapitalne primitke, te ostale tekuće potpore. Što se tiče rashodovne strane budžeta, nije rađena rodna analiza budžetskih stavki. Specifično, ne postoji rodna statistika rashoda (npr. ko je korisnik javnih rashoda i u kojoj mjeri). Obzirom da se ne radi rodna analiza budžeta kao prvi korak (izdaci se ne prati po bilo kojoj strukturi, pa tako i rodnoj strukturi), nije se radilo ni na restrukturiranju budžeta u cilju rodne ravnopravnosti. Iako se nije radila sistematska rodna analiza budžeta, kao primjer rodne analize može se uzeti oblast sporta, za koju slijedi inicijalna rodna analiza.

Razvoj kulture i sporta, u cilju očuvanja tradicije i stvaranja konkurentnih uslova za psiho-fizički razvoj, istaknut je kao jedan od strateških ciljeva općine Žepče. Na području općine Žepče djeluje 13 sportskih klubova i udruženja.

Na području Općine djeluje 10 kulturnih udruga i 13 sportskih klubova i udruženja, od čega je samo 1 ženski klub – ženski odbojkaški klub 'Žepče'. Klub je osnovan 2009. godine sa ciljem da se pokloni više pažnje ženskoj populaciji koja je favoriziranjem muškog sporta zapostavljena,

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

te da se što veći broj ženske djece i djevojaka skloni s ulice. Alarmantno je da je na početku formiranja kluba broj članica iznosio 70 dok sada broji 60 članica.

Postoji veći broj isključivo muških sportskih klubova kao što je košarkaški klub 'Orlovik' i rukometni klub 'Žepče'. Broj djevojaka u ostalim mješovitim sportskim klubovima je znatno manji od broja muškaraca. U narednoj tabeli dat je prikaz broja muških i ženskih članova u 13 sportskih klubova i udruženja.

Tabela 16. Sportski klubovi i udruženja općine Žepče

RB.	Naziv kluba	Broj čl.	M	Ž
1.	Košarkaški klub 'Žepče'	75	45	30
2.	Košarkaški klub 'Orlovik'	70	70	0
3.	Rukometni klub 'Žepče'	140	140	0
4.	Karate klub 'Viktorija'	100	40	60
5.	Džudo klub 'Mahnjača'	27	20	7
6.	Kajak – kanu klub '550'	25	15	10
7.	Teniski klub 'Club T'	80	45	35
8.	Planinarsko društvo 'VIS'	100	70	30
9.	Sportsko – ribolovno društvo 'Bosna'	84	80	4
10.	Eko–rafting klub 'Žepče'	20	18	2

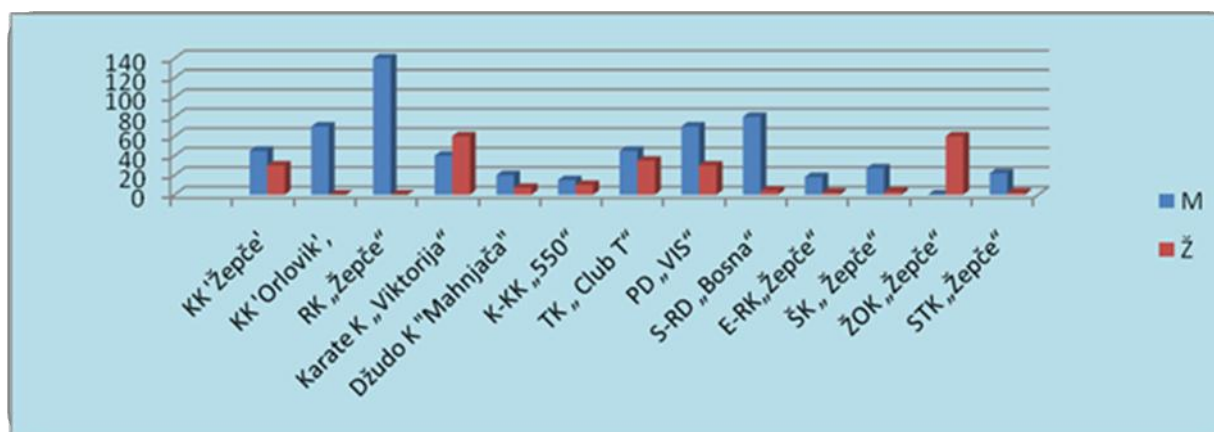
LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

11.	Šahovski klub 'Žepče'	30	27	3
12.	Ženski odbojkaški klub 'Žepče'	60	0	60
13.	Stolnoteniski klub 'Žepče'	24	22	2

Izvor: *Strategija razvoja općine Žepče 2011.-2018.

Grafičkim prikazom podataka datih u tabelarnom prikazu, rodni jaz je vrlo uočljiv.

Graf 50. Spolna struktura članstva sportkih klubova i udruženja općine Žepče

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

*Izvor: * Gender situaciona analiza općine Žepče 2012. godina*

Za navedene sportske klubove i udruženja, u 2011. godini izdvojeno je 107.000,00 KM budžetskih sredstava. Ako uzmemo baznu rodnu analizu budžeta, od ukupnih 835 članova uključenih u sportske klubove i udruženja, njih 592 (70.9%) su članovi muškog spola, dok njih 243 (29.1%) su članice ženskog spola. Uzimajući ukupni budžet koji se izdvaja za ovu oblast, 75.863,00 KM se izdvaja na osobe muškog spola, dok se 31.137,00 KM izdvaja na osobe ženskog spola – što svakako ukazuje na spolni debalans raspodjele javnih prihoda u oblasti sporta. Dubljom analizom može se uvidjeti koliki je procenat dječaka i djevojčica koji koriste sportske kapacitete, u kojoj mjeri itd.

4. Lokalni gender akcioni plan

4.1. Definiranje i opis ključnih pitanja/problema

4.1.1 Ključna pitanja u području ekonomije

Na osnovu dobivenih podataka iz Gender senzitivne situacione analize Općine Žepče identificirani su sljedeći ključni problemi u području ekonomije:

1. Postotak od 49,59% nezaposlenih žena u dobi od 19-50 godina starosti, na evidenciji Biroa za zapošljavanje općine Žepče i nedostatak programa prekvalifikacije i dokvalifikacije i programa cjeloživotnog učenja namijenjenih djevojkama i ženama u općini Žepče
2. Nizak postotak od 26,2% žena vlasnica privatnih biznisa u općini Žepče
3. Nedostatak podrške (novčane i savjetodavne) za samozapošljavanje žena u stjecanju alternativnih izvora prihoda

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

1. Postotak od 49,59% nezaposlenih žena u dobi od 19-50 godina starosti, na evidenciji Biroa za zapošljavanje i nedostatak programa prekvalifikacije, dokvalifikacije i programa cjeloživotnog učenja namijenjenih djevojkama i ženama u općini Žepče

Analizirajući podatke dobivene u Gender senzitivnoj situacionoj analizi općine Žepče došli smo do podataka da je čak 49,59% nezaposlenih žena u dobi od 19-50 godina starosti na evidenciji Biroa za zapošljavanje.

Razlozi za relativno visok postotak nezaposlenih žena u radno aktivnoj dobi su:

1. neprimjeren sustav informiranja žena u ruralnim područjima o mogućnostima zapošljavanja i samozapošljavanja;
2. pasivnost žena u pronalaženju zaposlenja;
3. većina žena provodi vrijeme na neplaćenom poslu-kućanice i isključivo preuzima brigu o djeci i starijim osobama u domaćinstvu ,a što je uvjetovao tradicionalan način života;
4. žene imaju problem s usklađivanjem privatnog i poslovnog života;
5. žene su diskriminirane od strane poslodavaca kroz niže plaće; uskraćivanje mogućnosti za napredovanje u profesionanom poslu i nemogućnost korištenja porodiljnih dopusta u privatnim firmama;
6. na tržištu rada se nudi manje poslova za žene;
7. nedostatak programa prekvalifikacije i dokvalifikacije za žene kojima bi žene mogle steći dodatna znanja i vještine i povećati mogućnost za zapošljavanje i samozapošljavanjem;
8. nedostatak usluga vrtića gdje bi žene mogle ostaviti djecu za vrijeme radnog vremena (posebno izraženo u udaljenim ruralnim područjima).

Ovim problemom su jednako pogođene žene iz ruralnih i urbanog područje općine Žepče, obrazovane i žene s nižim stupnjem obrazovanosti. Posljedice ovakve situacije prvenstveno negativno utječu na žene, njihove obitelji i društvo općenito, a odražavaju se na sve segmente života.

Riješavanjem ovog problema utjecati će se na poboljšanje kvalitete života žena i njihovih obitelji, na poboljšanje pristupa i kontrole nad resursima od strane žena, osigurat će se prihodi i financijska sigurnost kod žena, i povećati mogućnosti povećanja broja žena vlasnica biznisa.

Edukacija žena je jedan od prvih koraka koje je potrebno učiniti na putu ka provedbi ravnopravnosti spolova, a povećanjem educiranosti žena doprinijeti će se povećanju zaposlenosti žena, pokretanju biznisa od strane žena, ekonomskom osnaživanju žena, poboljšanju financijske sigurnosti žena, boljem pristupu i kontroli nad resursima te kvaliteti života žena.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Daljnja istraživanja stanja i položaja nezaposlenih žena na prostoru općine Žepče identificirala su slijedeće mjere i aktivnosti kojima bi se adekvatno odgovorilo na izazove identificirane ovim ključnim pitanjem i to:

1.1. Provođenje programa edukacije i prekvalifikacije za žene u cilju smanjenja nezaposlenosti žena i povećanja konkurentnosti žena na tržištu rada u općini Žepče

Prema podacima dobivenim u GSSA općine Žepče, žene u odnosu na muškarce imaju općenito niži stupanj obrazovanosti, što ih stavlja u neravnotežan položaj kada je u pitanju pronalazak zaposlenja. Iako se situacija postepeno mijenja, još uvijek je puno više niskoobrazovanih žena, a ponuda programa prekvalifikacije i dokvalifikacije je nedostatna, a zbog loše materijalne situacije i ograničenog pristupa resursima često i nepristupačna ženama. Potrebe tržišta za određenom radnom snagom i kvalifikacijama često ne odgovaraju onoj kojom raspolažu žene, zbog čega je potrebno omogućiti ženama da kroz programe prekvalifikacije i dokvalifikacije steknu nove vještine i znanja i tako postanu konkurentnije na tržištu rada i lakše pronađu zaposlenje. Prema anketi provedenoj tijekom izrade GSSA, dobili smo podatak da je čak 67% žena zainteresirano za edukaciju i prekvalifikaciju, što nam pokazuje da su žene voljne da uče i napreduju. Programi prekvalifikacije i dokvalifikacije za žene mogu se provesti u suradnji s srednjim školama u općini Žepče i Centrom za obrazovanje Žepče.

1.2. Uspostava informacijsko-edukacijskog centra za podršku nezaposlenim ženama u općini Žepče

Nedovoljna informiranost žena o mogućnostima zapošljavanja, natjecajima za posao i općenito otežan pristup informacijama imaju veliki utjecaj na otežan pronalazak zaposlenja i visok postotak nezaposlenih žena. Kroz ovaj centar žene će se informirati o njihovim pravima na tržištu rada i mogućnostima samozapošljavanja, žene će povećati znanje i vještine kroz programe obuke i edukacije, pružiti će se podrška razvoju poduzetničkog duha kod žena, razviti će se svijest kod javnosti o poduzetništvu žena kao pokretaču lokalne ekonomije.

1.3. Unapređenje sustava predškolskog odgoja i obrazovanja i usluga jaslica u općini Žepče

Kapaciteti vrtića od 150 mjesta ne zadovoljavaju potrebe općine Žepče, te često brigu o djeci preuzimaju bake i djedovi, rodbina ili treća osoba koja je angažirana za određenu novčanu naknadu. Ženama koje imaju djecu vrtićke dobi veliki problem predstavlja nedostatak smještajnih

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

kapaciteta vrtića, neprilagođeno radno vrijeme vrtića potrebama zaposlenih majki, nepristupačnost vrtića za udaljenija ruralna područja. Potrebno je proširiti smještajne kapacitete vrtića, prilagoditi radno vrijeme potrebama zaposlenih majki, prolagoditi usluge potrebama djece s posebnim potrebama, organizirati prijevoz za djecu iz udaljenih područja, organizirati usluge čuvanja djece u udaljenim ruralnim područjima, kroz formalne i neformalne radno intenzivne lokalne projekte. Zbog ovog problema majke često odustaju od posla kako bi brinule o djeci.

2 . Nizak postotak od 26,2% žena vlasnica privatnih biznisa u općini Žepče

Podaci o broju privatnih poduzeća u vlasništvu žena u općini Žepče nisu dostupni jer se službena evidencija o ženama vlasnicama vodi na razini Općinskog suda u Zenici gdje se i vrši registracija poduzeća, izuzev obrta koji su u nadležnosti Općine.

Ovaj podatak od 26,2% žena vlasnica privatnih biznisa u općini Žepče, dobiven je na temelju baze podataka Razvojne agencije Žepče na uzorku od 261 registriranih poduzeća.

Prema tim podacima 47% žena je vlasnica obrta, 12,5 % žena je vlasnica MSP-a. Prema rezultatima ankete u općini Žepče samo 2% žena radi u vlastitom poduzeću.

Činjenicu da su žene nedovoljno zastupljene na tržištu rada, na menadžerskim pozicijama i da prosječno zarađuju manje od muškaraca možemo da objašnjavamo strukturnim razlozima, kulturnim i ideološkim praksama, koje vezuju ženu za dom, obitelj , privatnu sferu. Prema rezultatima provedene ankete, žene ne pokazuju veliki interes za pokretanje vlastitog biznisa, njih 52,63% nije zainteresirano za opciju samozapošljavanja. Značajan utjecaj na ovakav stav kod žena ima i vlasništvo nad pokretnom i nepokretnom imovinom. U većini slučajeva muškarci su vlasnicizemlje, kuće, stana, vikendice, uštedevine, poljoprivredne mehanizacije, automobila... Zbog ograničenog pristupa i kontrole nad resursima smanjuje se mogućnost žena za pokretanjem vlastitih biznisa. Žene se često zbog nedovoljno samopouzdanja i straha od velike odgovornosti ne odlučuju za pokretanje vlastitog biznisa, čemu pridonosi nedostatak potrebnih vještina i znanja za bavljenje biznisom.

Rješavanjem ovog pitanja utjecati će se na poboljšanje pristupa i kontrole nad resursima od strane žena, one će se ekonomski osnažiti, povećati će se financijska stabilnost žena, doprinijeti će se ekonomskom napretku zajednice/društva, povećati će se kvaliteta života žena i njihovih obitelji. Također, utjecat će se na angažman žena u političkom životu kao i njihov rad u NVO.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Raskorak između sadašnje situacije i situacije kakva bi trebala biti je veliki, jer je trenutna situacija daleko od one koju ravnopravnost spolova zagovara.

Na temelju prikazanog problema niskog postotka žena vlasnica privatnih biznisa u općini Žepče identificirane su slijedeće mjere i aktivnosti kojima bi se adekvatno odgovorilo na izazove identificirane ovim ključnim pitanjem i to:

2.1. Pružanje poticaja za pokretanje samostalnih biznisa od strane žena u ruralnim područjima

Mogućnost za smanjenje nezaposlenosti žena prvenstveno u ruralnim područjima općine Žepče, koja čine 85% općine Žepče, nalazi se u pokretanju samostalnih biznisa od strane žena u plasteničkoj proizvodnji, voćarstvu, pčelarstvu, uzgoju i skupljanju ljekovitog bilja, izradi suvenira, proizvodnji domaćih tradicionalnih proizvoda, proizvoda od vune, tkanju, vezenju, šivanju, uzgoju cvijeća, proizvodnji proizvoda od mlijeka itd. Nebrojene su mogućnosti koje se pružaju ženama koje žive u ruralnim područjima, koja zbog vrlo povoljnih prirodnih uvjeta i tradicije proizvodnje omogućavaju uspješno bavljenje ovim poslovima. Provedba edukacije, stručna i finansijska podrška za pokretanje samostalnih biznisa, pomoći će ženama da svoje poslove unaprijede i pretvore u biznis od kojega će imati primanja.

2.2. Poboljšanje kontrole i pristupa resursima od strane žena u općini Žepče

Gotovo svaka žena, a posebno one koje žive u ruralnom području se susreće sa određenim nizom problema kao što su pristup obrazovanju, resursima i zdravstvenoj zaštiti, zbog tradicionalnih podjela rodni uloga, brige o obitelji, o imanju, neposjedovanja vlastitog zemljišta i drugih materijalnih sredstava, te zbog slabe mobilnosti. Ruralnim ženama je potrebno omogućiti da ostvare svoja prava koja su manje-višeslobodno dostupna ženama koje žive u urbanim okruženjima, jer je njima mnogo lakše doći do svih neophodnih institucija, a povećanjem mobilnosti ruralnih žena, te nesmetanim pristupom obrazovanju, resursima i zdravstvenoj zaštiti bi se pozitivno uticalo na smanjenje jaza između ruralnih žena i muškaraca, ali i na smanjenje siromaštva. Također, bolji pristup obrazovanju i zdravstvenoj zaštiti im omogućava da bolje sudjeluju u procesu razvoja i da ravnopravnije sudjeluju u mogućnostima koje kreira razvoj i prednostima koje nudi. Obrazovne institucije, škole i fakulteti kroz programe edukacije mogu utjecati na svijest učenika o ravnopravnosti spolova.

2.3. Unapređenje institucionalne podrške ženama poduzetnicama i vlasnicama privatnih biznisa

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Rodna neravnopravnost u oblasti poduzetništva je veoma izražena. Izvorni poduzetnički duh je nedovoljno razvijen i kod žena i kod muškaraca, a poduzetnička aktivnost kod žena je znatno manja nego kod muškaraca. Ovo je razumljivo jer žene nisu ohrabrivane ni od strane društva ni od strane obitelji da se bave samostalnim biznisom, imaju manje vremena za biznis jer su tradicionalno angažirane za rad u okviru domaćinstva i brige o djeci koji nije plaćen, imaju manje resurse, nerazvijene poslovne mreže, kao i otežan pristup informacijama o biznis prilikama.

S obzirom daje vrlo mali broj žena u općini Žepče vlasnica privatnih biznisa i poduzeća, svega 26,2%, potrebno je kroz razne olakšice i poticaje za poduzetnice afirmirati ih kako bi se povećao njihov broj. Time bi se povećali i pristup i kontrola nad resursima, žene bi se ekonomski osnažile, povećao bi se njihov angažman u javnom i političkom životu, što bi imalo pozitivan utjecaj na cjelokupnu društvenu zajednicu. Prioriteno je stvaranje poslovnog ambijenta za razmah ženskog poduzetništva i što brži razvoja malih i srednjih poduzeća u vlasništvu žena. Programi podrške ženskom poduzetništvu nisu ekscipitno gotovo nigdje navedeni. Obrazovanje za biznis je važna karika u lancu podrške samozapošljavanju i treba da bude obvezni dio svih vidova institucionalne podrške.

3. Nedostatak podrške za žene u stjecanju dodatnih izvora prihoda

Veliki dio radnog vremena žene u općini Žepče provedu na neplaćenom poslu kao što su poljoprivredni poslovi, kućanski poslovi, briga o djeci i obitelji. Prema podacima dobivenim u GSSA općine Žepče, 31% žena utroši do 3 sata dnevno na poljoprivredne poslove, 3% žena utroši do 6 sati na poljoprivredne poslove, a 2% žena utroši čak više od 8 sati na poljoprivredne poslove.

Nedovoljno su informirane o mogućnostima neformalnog zapošljavanja i samozapošljavanja koje im donosi prihode; poslovi u seoskom turizmu, proizvodnja organske i tradicionalne hrane, gajenje i plasman ljekovitog bilja, izrada suvenira, i sl.

Na temelju prikazanog problema identificirane su slijedeće mjere i aktivnosti kojima bi se adekvatno odgovorilo na izazove identificirane ovim ključnim pitanjem imajući na umu da će:

- Rješavanje ovog problema je urgentno jer pogađa značajan dio populacije žena iz ruralnih područja.
- Povećanjem podrške doprinijeti će se povećanju sati plaćenog rada za žene, pokretanju biznisa od strane žena, ekonomskom osnaživanju žena, poboljšanju financijske sigurnosti žena, boljem pristupu i kontroli nad resursima, kvaliteti života žena.

3.1. Podrška nezaposlenim ženama/djevojkama za ostvarivanje dodatnih izvora prihoda „na kućnom pragu“

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Informiranje i provođenje edukacije žena/djevojaka o mogućnostima ostvarivanja prihoda "na kućnom pragu", te kako da od $\frac{3}{4}$ vremena koje provedu na neplaćenim poslovima pronađu način kako će svoj posao usavršiti i prilagoditi na način da od njega mogu ostvariti zaradu i osigurati si određenu finansijsku dobit.

S obzirom na visoku nezaposlenost i činjenicu da je općina Žepče 85 % ruralno područje, s tradicijom bavljenja poljoprivredom i sa stalnim razvojem ruralnog turizma, ženama se može dati prilika za povećanje samopouzdanja i motivacije kroz posebno osposobljavanje u turizmu i poljoprivrednoj proizvodnji kako bi lakše ostvarile prihode. Predloženim mjerama i projektima želimo da žene osposobimo da na kućnom pragu proizvedu od već postojećeg proizvod sa dodanom vrijednošću.

3.2. Podrška umjetničkom i kulturnom stvaralaštvu žena, tradicionalnim vještinama i zanatima

S obzirom da smo izradom GSSA općine Žepče dobili podatke koji pokazuju da žene u općini Žepče vrlo malo vremena posvećuju slobodnim aktivnostima, društvenom životu i hobijima odlučili smo da pokrenemo aktivnosti koje će to promijeniti. Žepče je sredina koja je poznata po velikom broju „umjetničkih duša“, spisateljica, slikarica, kiparica, žena koje se bave izradom ručnih radova, tradicionalnih nošnji i odjevnih predmeta, suvenira, nakita... Potrebno je prije svega promovirati njihov rad, omogućiti im da kroz edukacije usavrše i podijele svoje vještine s drugim ženama, međusobno se druže i kvalitetno provedu slobodno vrijeme. Nagrađivanjem najboljih radova, žene bi se potaklo da se dodatno posvete ovim aktivnostima, imale bi određenu korist od svog rada, te bi na taj način u pozitivnom svjetlu promovirale općinu.

4.1.2 Obrazloženje odabira projekata/mjere/aktivnosti

Odabir projekata za ekonomsko osnaživanje žena u općini Žepče uvjetovan je prvenstveno glavnim problemom koji se tiče ovog područja, a to je visoka stopa nezaposlenih žena u radno aktivnoj dobi. Većina predloženih projekata ima za rezultat da smanji broj nezaposlenih osoba, ili omogućiti lakši pristup zaposlenju i učini žene konkurentnijim na tržištu rada. Osim toga otvaraju se mogućnosti za ostvarivanje profita i ostvarivanje kreativnih inicijativa kod žena.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Provedbom ovih projekata doprinijeti će se poboljšanju kvalitete života žena i njihovih obitelji, utjecat će se na poboljšanje pristupa i kontrole nad resursima od strane žena, osigurati će se prihodi i financijska sigurnost kod žena. Smatramo da je edukacija jedan od glavnih koraka koje je potrebno provesti na putu ka ekonomskom osnaživanju žena, te smo iz tog razloga u predloženim projektima predvidjeli upravo edukacije koje imaju za cilj da ženama omoguće stjecanje novih vještina i znanja, povećaju šanse za zapošljavanje, samozapošljavanje i učine ih financijski stabilnim i neovisnim.

4.1.3.Obrazloženje rezultata i utjecaja projekata

Predloženi projekti imaju zadatak da podignu svijest javnosti o položaju žena, omoguće bolji pristup informacijama, potaknu na udruživanje i zajednički rad žena, doprinesu educiranosti žena, upoznaju se s novim tehnologijama poljoprivredne proizvodnje i mogućnostima pokretanja samostalnih biznisa, ostvarivanja prihoda iz alternativnih izvora, gdje je poseban naglasak dat na žene iz ruralnih područja i društveno marginalizirane žene.

Navedenim projektima će se doprinijeti ekonomskom osnaživanju žena i djevojaka općine Žepče.

4.2.1. Ključna pitanja u području politike

1. Nizak postotak žena od 16,7% uključenih u rad nevladinih organizacija i političkih stranaka u općini Žepče

Jedan od razloga niskog postotka žena koje sudjeluju u radu nevladinih organizacija i političkih stranaka je prvenstveno nedovoljna zainteresiranost žena za ovakav vid angažmana. Zbog preuzimanja brige o djeci i obitelji žene imaju manje vremena da se posvete drugim aktivnostima. Nedostatak usluga vrtića, gdje bi žene mogle ostaviti djecu za vrijeme angažmana u radu NVO i politici.

Ovim problemom su pogođene sve žene iznad 16 godina starosti, iz urbanog i ruralnih područja općine Žepče.

Rješavanje ovog pitanja je urgentno jer je općina Žepče jedna od općina s najmanjim postotkom žena uključenih u rad NVO-a i političkih stranaka. Povećanje postotka žena uključenih u rad NVO i političkih stranaka doprinijeti će se poštivanju i provedbi Zakona o ravnopravnosti

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

splova, smanjiti će se diskriminacija žena, povećati će se broj žena na rukovodećim funkcijama, pozitivno će se utjecati na pozitivne promjene i promociju ženskih ljudskih prava i rodnu ravnopravnost. Cilj nam je da se udio žena aktivnih u radu NVO-a i političkih stranki poveća na 25%.

Na temelju prikazanog problema niskog postotka žena od 16,7% uključenih u rad nevladinih organizacija i političkih stranaka u općini Žepče identificirane su slijedeće mjere i aktivnosti kojima bi se adekvatno odgovorilo na izazove identificirane ovim ključnim pitanjem i to:

1.1. Provođenje javnih kampanja za podizanje svijesti kod žena

Provođenjem javnih kampanja kojima će se poticati žene na uključanje u politički i društveni život, doprinijeti će se povećanju sudjelovanja žena u radu političkih stranaka, radu mjesnih zajednica, vijeća, nevladinih organizacija. Da bi se povećao angažman žena u političkom i društvenom životu zajednice nužno je educirati žene o nužnosti aktivnog sudjelovanja žena u radu političkih stranaka, mjesnih zajednica, vijeća i utjecaju na donošenje odluka koje će imati pozitivan utjecaj na postizanje rodne ravnopravnosti i povećanje zastupljenosti žena.

Povećanje participacije žena u političkom i društvenom životu zajednice kroz provedbu javnih kampanji, u cilju postizanja rodne ravnopravnosti u procesima donošenja odluka, osnaživanjem žena za ostvarivanje prava na sudjelovanje u procesima donošenja odluka, senzibilizacija političkih stranaka za pitanje rodne ravnopravnosti i povećanje samoinicijative žena s posebnim naglaskom na žene iz ruralnih područja općine Žepče.

1.2. Pokretanje inicijative za aktivnije uključivanje žena u rad NVO-a i zadruga

Općina Žepče, u poređenju s drugim općinama, se nalazi među općinama s najnižim postotkom žena aktivnih u radu nevladinih organizacija. Samo 22,7% žena je aktivno u nevladinom sektoru. Potrebno je provesti aktivnosti koje će afirmirati žene na udruživanje u zadruge, udruženja i potaknuti ih na zajedničko djelovanje i organiziranje u cilju ostvarivanja zajedničkih ciljeva i interesa. Provođenjem edukacija za žene, pružanjem potpore i poticaja udruženjima žena, pomoć pri izradi biznis planova i projektnih prijedloga osnažiti će rad postojećih i budućih ženskih nevladinih organizacija. Cilj je povećati samosvijest žena o mogućnostima koje im se pružaju kroz organiziranje u udruženja, zadruge, zajednički rad i pokretanje novih zajedničkih aktivnosti.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

1.3. Pokretanje institucionalne podrške za pravnu i psihološku pomoć ženama

U Žepču je djelovao Centar za pravnu pomoć ženama do početka 2012.godine, kada je prestao s radom zbog nedostatka finansijskih sredstava. Nakon zatvaranja ovog centra žene se mogu obratiti za pomoć u Zavod za besplatnu pravnu pomoć u Zenici, koji mnogim ženama nije pristupačan zbog udaljenosti od Žepča.

Ženama je potrebno omogućiti besplatnu pravnu, psihološku, savjetodavnu pomoć, promociju i unapređenje ženskih ljudskih prava, te podignuti svijest žena o njihovim pravima i zagovarati provedbu Zakona o ravnopravnosti spolova, s posebnim naglaskom na žene žrtve nasilja i žene žrtve diskriminacije.

2. Niska zainteresiranost djevojaka i žena za aktivan angažman u javnom i političkom životu u ostvarivanju rodne ravnopravnosti u općini Žepče

Zainteresiranost žena za politiku i politička pitanja u općini Žepče, prema provedenoj anketi, je mala. Svega 4,3% žena od 114 anketiranih je izjavilo da je jako zainteresirano za politiku i politička pitanja, a 37% da uopće nije zainteresirano. Od 114 anketiranih žena 73% ih je izašlo na izbore.

Rješavanjem ovog problema doprinijeti će se promjeni tradicionalnih, patrijahalnih i konvencionalnih stavova društva o ulozi žene, doprinijeti će se povećanju spolne ravnopravnosti, dogodit će se napredak u jednakopravnosti i zastupljenosti žena i muškaraca u procesu donošenja odluka, povećati će se samopouzdanje i samopoštovanje kod žena, žene će dobiti veću društvenost i privilegije, doći će do ekonomskog napredka društva/zajednice te će se povećati kvaliteta života žena i njihovih obitelji.

Na temelju prikazanog problema niske zainteresiranosti djevojaka i žena za aktivan angažman u javnom i političkom životu u ostvarivanju rodne ravnopravnosti u općini Žepče identificirane su slijedeće mjere i aktivnosti kojima bi se adekvatno odgovorilo na izazove identificirane ovim ključnim pitanjem i to:

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

2.1. Unapređenje postojećih i izradanovih metoda za provođenje „Zakona o ravnopravnosti spolova“

Jednakost i ravnopravnost spolova nisu isključivo pitanja socijalne pravde, nego predstavljaju neophodan uvjet za društveni i ekonomski razvoj, s posebnim naglaskom na smanjenje siromaštva i poboljšanje kvaliteta života svih građana. Zakonom o ravnopravnosti spolova predviđena je obaveza donošenja plana akcije za promoviranje ravnopravnosti spolova. Potrebno je unaprijediti postojeće i izraditi nove metode koje će pospješiti provođenje ovog zakona u svim područjima koja imaju bilo kakav utjecaj na ženu i njen položaj u društvu.

2.2. Povećati udio žena na rukovodećim pozicijama i poticati žensko liderstvo

U općini Žepče, žene su vrlo malo zastupljene na rukovodećim pozicijama. Što se tiče područja politike, žene nemaju snažniji politički utjecaj i njihovo prisustvo u političkim tijelima nema veći politički značaj. Od 47 mjesnih zajednica u općini Žepče, samo 2 imaju za predsjednice žene. Na mjestu direktorica javnih ustanova i poduzeća su 4 žene. U općinskoj administraciji zaposleno je 40 žena od ukupno 74 uposlenika. Na rukovodećim funkcijama su 2 žene. Na dužnostima Upravnih i Nadzornih odbora obrazovnih ustanova i javnih poduzeća su 2 žene. Žene bi trebale biti daleko aktivnije u društvenom životu općine, i trebalo bi se inzistirati na potpunom reciprocitetu u svim institucijama, politici, upravnim i nadzornim odborima u općini Žepče.

Potrebno je podizanje samopuzdanja i samopoštovanja kod žena, potaknuti ih na udruživanje s ciljem većeg utjecaja na pozitivne promjene i promociju ženskih ljudskih prava i rodne ravnopravnosti. Ženama na pozicijama moći pružiti podršku, pokazati povjerenje u „ženu“, glasati za žene na izborima, težiti razbijanju tradicionalnih, patrijalhalnih i konvencionalnih stavova društva o ulozi žene. Na ovaj način bi se povećala participacija žena u političkom životu lokalne zajednice, potakle bi se žene iz različitih političkih stranaka da rade zajedno na promociji i afirmaciji žena koje su liderke u različitim oblastima društvenog, poslovnog i političkog života u Općini, kao i na povećanju broja liderki.

3. Niska dostupnost javnih usluga za djevojke i žene u ruralnom području općine Žepče u oblastima zdravstva i društvenih djelatnosti (kultura, sport i rekreacija)

Većina usluga je skoncentrirana u urbanom središtu općine Žepče. Veliki problem predstavlja nepostojanje organiziranog sustava pružanja usluga pedijatra i ginekologa u područnim ambulantama koje se nalaze u ruralnom području općine Žepče. Zbog manjeg broja liječnika

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

ograničeno je pružanje liječničke pomoći u ruralnim područjima gdje liječnik dolazi 1-2 puta tjedno. Područne ambulate su neadekvatno opremljene. Nedovoljno je unaprijeđen sustav zdravstvene zaštite za žene i neprovide se mjere usmjerene ka prevenciji i ranom otkrivanju zloćudnih bolesti, očuvanju reproduktivnog zdravlja žena, smanjenju učestalosti spolno prenosivih bolesti te podizanju razine zaštite i očuvanja zdravlja žena. Nepostoje organizirani tečaj i edukacije za trudnice i porodilje.

Nedovoljna je ponuda sportskih i rekreacijskih aktivnosti za žene, osim pilatesa i fitnesa, i nema uređenih terena za pješčenje, trčanje ili vožnju biciklom. Prema anketi 33% žena provede do 3 sata dnevno na društvene aktivnosti, dok 67% žena nije odgovorilo, što bi se moglo protumačiti da uopće nemaju vremena za društvene aktivnosti.

Žene općenito posvećuju malo vremena brizi o sebi i svome zdravlju. Briga o djeci, obitelji, kućanskim poslovima i obavezama su na prvom mjestu. Niska dostupnost javnih usluga rezultira nekvalitetnim iskorištavanjem slobodnog vremena od strane žena.

Ovim problemom su pogođene žene i djevojke svih starosnih dobi, iz urbanog i ruralnih područja općine Žepče, gdje su posebno ugrožene žene iz ruralnih područja.

Rješavanje ovog pitanja je od iznimne važnosti jer dostupnost uslugama zdravstva pa i društvenih djelatnosti utječe ne samo na žene nego i na cjelokupnu društvenu zajednicu u svakom segmentu života. Njegovim rješavanjem osiguralo bi se bolje zdravstveno stanje žena, djevojaka i djece, povećao bi se natalitet, smanjio broj žena koje umiru od zloćudnih ženskih bolesti, smanjila smrtnost djece i novorođenčadi, smanjio broj spontanih pobačaja, žene bi kvalitetnije iskoristile slobodno vrijeme.

Posljedice ove situacije se odražavaju na žene i djevojke svih starosnih skupina, a posebno su ugrožene trudnice, porodilje, mlade djevojke, ali i žene starije životne dobi koje trebaju redovite liječničke preglede. Rješavanjem ovog pitanja doprinijelo bi se rješavanju i drugih problema kao što su povećan broj radno sposobnih žena, samim time i ekonomsku neovisnost žena i kvaliteti života žena.

Budući da je dostupnost javnih usluga za djevojke i žene u općini Žepče vrlo niska, svako povećanje dostupnosti će značiti veliki pomak u rješavanju ovog problema.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Na temelju prikazanog problema niske dostupnosti javnih usluga za djevojke i žene u urbanom području općine Žepče, u oblastima zdravstva i društvenih djelatnosti (kulture, sporta i rekreacije) identificirane su sljedeće mjere i aktivnosti kojima bi se adekvatno odgovorilo na izazove identificirane ovim ključnim pitanjem i to:

3.1. Usklađivanje javnih usluga zdravstva s potrebama djevojaka i žena u općini Žepče

Rješavanje ovog pitanja je od iznimne važnosti jer dostupnost ulugama zdravstva pa i društvenih djelatnosti utječe ne samo na žene nego i na cjelokupnu društvenu zajednicu. Ovim pitanjem se trebaju pozabaviti zdravstvene ustanove s područja općine Žepče, općinska služba za opću upravu i društvene djelatnosti, sportski klubovi i udruženja, Komisija za ravnopravnost spolova općine Žepče, Gender radna grupa općine Žepče i Razvojna agencija Žepče.

Potrebno je organiziranje obrazovnih tečaja za trudnice i porodilje, organiziranje ginekoloških pregleda, organiziranje pregleda i testiranja žena na zloćudne bolesti i bolesti ženskih spolnih organa, edukacije o prevenciji i zaštiti od zloćudni i zaraznih bolesti, organiziranje besplatnih pregleda za žene u udaljenim ruralnim područjima i žene lošeg imovinskog stanja koje si ne mogu priuštiti ovakve preglede, kao ni dolazak na njih.

3.2. Inkorporiranje gender pristupa u javne politike (proračun/budžet općine)

Za uspješnu provedbu LGAP-a potrebno je približiti lokalnoj politici i organima koji su direktno uključeni u proces donošenja odluka važnost primjene Zakona o ravnopravnosti spolova, te provesti edukacije o nužnosti provedbe gender politike za sve osobe koje rade na izradi proračuna/budžeta općine, edukacije o gender senzitivnom budžetiranju, načinu i metodama uvođenja gender senzitivnog budžeta.

Cilj nam je doprinijeti uvođenju procedura gender senzitivnog budžetiranja u općini Žepče u skladu sa Gender akcionim planom BiH, što će ujedno značiti i realizaciju dijela operativnog plana gender mehanizama u BiH na ovom području. Potrebno je da se osposobe općinski uposlenici, iz službe financija, predstavnici Komisije za ravnopravnost spolova, u oblasti gender senzitivnog budžetiranja za samostalno sprovođenje analize općinskih budžeta.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

3.3. Osigurati sportske i kulturne sadržaje dostupne svima, a prilagođene potrebama žena

Ženama u općini Žepče bavljenje rekreacijskim aktivnostima nije omogućeno. Osim pilatesa i fitnesa koje pohađa oko 50 žena, drugih vidova rekreacije za žene nema. Nema uređenih terena za trčanje ili pješčenje koje bi žene mogle koristiti za rekreaciju. Također nije uobičajeno da se žene organiziraju i zakupe korištenje nekog od igrališta ili sportsku dvoranu za potrebe rekreacije, što muškarci često rade. Od 13 sportskih klubova samo je jedan ženski (Ženski odbojkaški klub „Žepče“), dok su u drugim klubovima u većini slučajeva isključivo muškarci. Potrebno je afirmirati sportska i kulturna udruženja na uključivanje većeg broja žena u sportska i kulturna događanja u općini.

4.2.2. Obrazloženje odabira projekata/mjere/aktivnosti

Na području općine Žepče, u području politike identificirana je velika neravnopravnost žena u participaciji, pristupu i kontroli nad resursima, što utječe na cjelokupni javni i privatni život žena, posao, slobodne aktivnosti kao i kvalitetu života. Odabrani projekti obuhvaćaju značajan dio populacije žena u općini Žepče i bitni su za rješavanje pitanja vezanih za poziciju žena u političkom i društvenom životu zajednice. Projekat će doprinijeti promjeni tradicionalnih, patrijahalnih i konvencionalnih stavova društva o ulozi žene, smanjiti će se spolna diskriminacija žena, doći će do napretka u jednakopravnosti i zastupljenosti žena i muškaraca u procesu donošenja odluka, povećati će se samopouzdanje i samopoštovanje kod žena, žene će imati veću društvenu moć i privilegije, što će na kraju doprinijeti ekonomskom napretku društva i zajednice.

Navedenim projektima povećati će se postotak žena uključenih u rad NVO i političkih stranaka doprinijeti će se poštivanju i provedbi Zakona o ravnopravnosti spolova, povećati će se broj žena na rukovodećim funkcijama, pozitivno će se utjecati na pozitivne promjene i promociju ženskih ljudskih prava i rodnu ravnopravnost.

Realizacijom navedenih projekata doprinijeti će se boljoj zdravstvenoj zaštiti žena i djevojaka općine Žepče, te će se osigurati mogućnosti za aktivno i kvalitetno provođenje slobodnog vremena od strane žena.

4.2.3. Obrazloženje rezultata i utjecaja projekta

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

S obzirom da su žene u općini Žepče, u skoro svim segmentima života u neravnopravnom položaju u odnosu na muškarce, realizacijom ovih projekata prvenstveno će se podignuti svijest javnosti i samih žena o nužnosti sudjelovanja žena u političkom i društvenom životu svake zajednice, pa tako i općine Žepče.

Izradom i primjenom novih metoda za provođenje „Zakona o ravnopravnosti spolova“ i doprinijeti će se jednakosti i ravnopravnosti muškaraca i žena u svim oblastima društvenog rada u javnoj i privatnoj sferi.

Budući da je OV Općine Žepče već donijelo zaključak o uvođenju gender senzitivnog jezika i prikupljanju, vođenju, analiziranju i prikazivanju statističkih podataka i službenih evidencija gender senzitivno, svi budući normativno-pravni akti će sadržavati gender komponente, što će uz obučeno općinsko osoblje i službe, za izradu gender senzitivnog budžeta onemogućiti neravnopravnost spolova koja je bila i više nego očita.

4.3.5. Vremenski plan implementacije

Lokalni Gender akcioni plan bit će implementiran u periodu od 2012-2014. godine, dakle u trogodišnjoj vremenskoj projekciji.

Za svaki pojedinačni projekat utvrđen u akcionom planu bit će posebno planirana dinamika implementacije, koja će prije svega zavisiti o raspoloživih budžetskih sredstava i potencijalnim donatorima, te zainteresiranim stranama za svaki od predmetnih projekata.

U provoj godini implementacije akcionog plana, možemo se osloniti na sredstva iz Programa „Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine“, koja bi pomogla da se implementira jedan-dva projekta, dok će ostali period implementacije zavisiti uglavnom od potencijalnih donatora ili eventualno viših nivoa vlasti.

4.3.6. Finansijski plan

Za finansijski plan također važi projekcija od tri budžetske godine, odnosno od 2012-2014. godine, stim da se u prvoj godini zasniva na 100% sredstvima iz Programa Lokaliziranje gendera u Federaciji Bosne i Hercegovine. Ostale godine implementacije su projekcija svih identificiranih

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

projekata sa planom raspodjele poznatih ili potencijalnih izvora finansiranja pojedinih projekata od viših razina vlasti, donatorskih sredstava i drugih subjekata.

Svaki projekat iz akcionog plana u svojoj dinamici ima točno utvrđen finansijski plan kao i poznate odnosno potencijalne izvore sredstava, što je sastavni dio tabele akcionog plana. U slučaju da se u planiranom roku ne osiguraju finansijska sredstva iz drugih izvora (vanjskih izvora), potrebna sredstva će se nastojati osigurati iz općinskog proračuna.

4.3.7. Organizacijska struktura za implementaciju akcionog plana

U implementaciji LGAP-a općine Žepče sudjelovat će Gender radna grupa općine Žepče, Komisija za ravnopravnost spolova Općinskog vijeća općine Žepče, javne institucije, nevladine organizacije, lokalna razvojna agencija te ostali subjekti i pojedinci. Pomenuti akteri svojim zakonskim i drugim ovlaštenjima, te raspoloživim kapacitetima mogu doprinijeti blagovremenoj i kvalitetnoj implementaciji projekata, a u skladu sa projektnim prijedlozima ostvariti potencijalnu korist, koja se odnosi prije svega na ekonomsko i političko osnaživanje žena, usklađeno sa konkretnim programom te njegovim krajnjim rezultatom.

Njihova obveza je da u procesu implementacije akcionog plana pruže svu potrebnu kadrovsku i materijalnu pomoć u skladu sa raspoloživim kapacitetima i ovlaštenjima koja posjeduju za proces implementacije konkretnog programa-mjere.

Informacije o pojedinim fazama implementacije konkretnih programa, uključeni akteri će biti obavezni dostavljati Gender radnoj grupi koja je obavezna iste distribuirati prema donatorima.

Gender radna grupa općine Žepče će biti zadužena za koordinaciju, praćenje i ocjenjivanje uspješnosti implementacije LGAP-a.

Gender radna grupa općine Žepče će biti :

- koordinator aktivnosti nadzora i ocjenjivanja uspješnosti implementacije LGAP-a;
- organizator sastanaka, okruglih stolova, medijske promocije projekta;

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

- odgovorna za organiziranje i provođenje monitoringa i evaluacije;
- razviti plan komunikacije s zainteresiranim stranama i medijima;
- odgovorna za revidiranje i ažuriranje lokalnog akcionog gender plana;
- odgovorna za izvještavanje prema donatorima i sudionicima a u implementaciji projekta.

U procesu praćenja biti će uključena i Komisija za ravnopravnost spolova Općinskog vijeća općine Žepče.

4.3.8. Monitoring i evaluacija

LGAP općine Žepče je usmjeren na ekonomsko i političko osnaživanje žena. Za monitoring i evaluaciju LGAP-a općine Žepče odgovorni su članovi Gender radne grupe općine Žepče koji imaju zadatak da prate aktivnosti provedbe, prikupljaju informacije potrebne za analizu ostvarenih ciljeva i rezultata i osiguraju ostvarenje rezultata projekata.

Mjerenje uspješnosti implementacije LGAP-a će se raditi u odnosu na očekivane rezultate definirane u svakom pojedinačnom projektu i mjeri.

Uspješnost implementacije LGAP-a pratit će se monitoringom svakih šest mjeseci.

Evaluacija uspješnosti implementacije LGAP-a radit će se godinu i pol od dana od početka implementacije LGAP-a i nakon tri godine po završetku implementacije LGAP-a.

Provođenjem ovog Plana za osnaživanje žena i mjera predviđenih kao plan djelovanja po određenim pitanjima omogućit će se poboljšanje njihovog položaja u ovoj općini.

Gender radna grupa će periodično informirati OV općine Žepče i sve aktere uključene u implementaciju aktivnosti iz LGAP-a, kao krajnje korisnike projekata, o rezultatima praćenja i procjene.

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

5. PRILOZI

5.1. Prilog 1

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Područje	Ekonomija	Potencijalni nositelj implementacije	Ciljna grupa	Očekivani rezultat	Period imp.- datum (od-do)	Izvor financiranja						
						Ukupno KM	Prorač. (KM)	Kredit (KM)	Viši nivo vlasti (KM)	Javna pod. (KM)	Donat. (KM)	Privat. sektor (KM)
Participacija	Povećanje prilika za socio-ekonomsko osnaživanje žena u ruralnim područjima općine Žepče	Općina Lokalna razvojna agencija Biro za zapošljavanje NVO sektor	Nezaposlene žene općine Žepče Uključeno: 30 korisnica	-Podignuta razina informiranosti žena o njihovim pravima na tržištu rada i mogućnostima samozapošljavanja u okviru vlastitih domaćinstava -pokrenuti mini biznisi od strane žena -razvoj socijalnog poduzetništva u općini Žepče	2012.-2013. (10 mj.)	35.000	5.000	-	-	-	25.000	-

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

	Programi podrške ženskom poduzetništvu	Općina , lokalna razvojna agencija	Žene početnice u biznisu Žene vlasnice obrta i poduzeća	Povećan broj žena koje su pokrenule vlastiti biznis Otvaranje novih biznisa od strane žena Unapređenje konkurentnosti postojećih ženskih biznisa Povećanje broja uposlenih u ženskim biznisima Uspostavljeni modeli sufinanciranja ženskog poduzetništva	2013-2015.	50.000	15.000	-	-	-	10.000	25.000
	Ekonomsko osnaživanje društveno marginalizovanih žena	NVO, Javne ustanove, Centar za socijalni rad, Lokalna razvojna agencija	Zene zrtve nasilja, i samohrane majke koje su nezaposlene i nalaze se na birou za zapošljavanje općine Žepče Uključeno: 30 korisnica	1. Nezaposlene zene zrtve nasilja, i samohrane majke osposobljene za pokretanje projekata za samozapostljavanje. 2. Nezaposlene zene zrtve nasilja, i samohrane majke posjeduju vjestine i znanje iz pisanja CV-a, molbi za posao, pisma motivacije, rada na racunaru, vjestine prezentacije, potrebne za bolju konkurnetnost na trzistu rada. 3. Unapredjene licne i drustvene vjestine, te povecano samopostovanje i samopouzdanje nezaposlenih zena zrtava nasilja, i samohranih majki	2013.-2014. (10 mj.)	30.000	2.000	-	3.000	-	25.000	-

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Edukacija nezaposlenih žena	NVO, obrazovne ustanove, lokalna razvojna agencija	neuposlene žene Ukupno :15 žena	Korisnice projekta stekle nova znanja i vještine za organiziranje domaćinstava kao malih gospodarskih subjekata u ruralnim područjima; ;Poboljšan stupanj educiranosti žena, kao i mogućnosti i sposobnosti žena za pokretanje vlastitih poslovnih aktivnosti, izradu biznis plana i projektnog prijedloga	2012.-2013. (11 mj.)	24.000	-	-	4.000	-	20.000	-
Novim znanjem do posla“, programi prekvalifikacije za žene	Općina, obrazovne ustanove, lokalna razvojna agencija, NVO sektor.	Dugoročno nezaposlene žene, nezaposlene bez obrazovanja i vještina, žene iznad 40 godina, samohrane majke. Uključeno: 25 korisnica	Unaprjeđena specifična i praktična znanja te vještine kod nezaposlenih žena radi povećanja njihove zapošljivosti kroz programe prekvalifikacije	2012.-2013. (12 mj.)	50.000	-	-	15.000	10.000	25.000	-
E- centar za žene	Općina Žepče, Lokalna razvojna agencija	Žene u općini Žepče	Uspostavljeni mehanizmi i instrumenti podrške ženama u njihovom cjeloživotnom učenju i razvoju vještina za potrebe održivog biznisa	2013-2014	30.000	3.000	-	2.000	-	25.000	
Javna kampanja „Pokreni samostalni biznis „	Općina, lokalna razvojna agencija, NVO sektor	Djevojke i žene starosne dobi od 18 godine i više, iz urbanog i ruralnih područja općine Žepče Žene koje su	1. Povećana motiviranost žena za pokretanje biznisa te povećan broj žena vlasnica samostalnih biznisa 2. Povećane prilike za razvoj ženskog poduzetništva u općini Žepče-usvojene politike podrške ženskom poduzetništvu 3.Poboljšanje sudjelovanja žena u	2012.-2014. (16 mj.)	30.000	-	-	5.000	5.000	20.000	-

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

			vlasnice obrta ili namjeravaju registrirati obrt, javne institucije, i drugi organi koji donose odluke Uključeno 20 žena	ruralnom razvoju								
	Promocija stvaralaštva žepačkih književnica	javne ustanove kulture, obrazovne institucije, NVO sektor	Žene svih dobni skupina koje se bave spisateljstvom s područja općine Žepče Uključeno 20 korisnica.	Poboljšanje društveni položaj žena spisateljica i upoznata javnost s njihovim radom i kvalitetom njihovih djela Ženama, spisateljicama omogućeno da od vlastitog rada steknu određena finansijska sredstva i ekonomski se osnaže, te da se aktivno uključe u kulturni i društveni život zajednice.	2012.-2013. (6 mj.)	10.000	2.000	-	2.000	-	6.000	-
	Radionice umjetničkog kreativnog aktivizma, Ženska R.U.K.A	NVO sektor, javne ustanove kulture,	Žene svih dobi Uključeno 50 žena.	Stvaranje ženske mreže radi uzajamne suradnje i podrške; organizirani programi osposobljavanja vezanih uz stjecanje vještina iz kreativne umjetnosti nužnih za participaciju ciljne skupine na tržištu rada; uspostavljeni uvjeti za ulazak na tržište rada kroz stečene vještine, doprinos turističkoj ponudi općine Žepče	2012.-2013. (4 mj.)	10.000	2.000	-	2.000	2.000	3.000	-

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Pristup i kontrola	Informatičko obrazovanje žena	lokalna razvojna agencija , obrazovne institucije	Žene svih dobi (nezaposlene i zaposlene) Uključeno 50 žena.	Povećana motivacija žena za cjeloživotnim učenjem u općini Žepče ; Unaprijeđeno znanja u oblasti IT tehnologije kod dugotrajno nezaposlenih žena iznad 35 godina starosti općine Žepče	2012.-2013. (6 mj.)	12.000	-	-	3.000	4.000	5.000	-
	Centar za besplatnu pravnu i psihološku pomoć u općini Žepče	NVO, javne ustanove, centar za socijalni rad lokalna razvojna agencija	Žene (socijalno ugrožene, marginalizirane, djevojke i studentice, visoko i nisko obrazovane, udate, udovice, razvedene , u vezama institucionalno registrovanim, svih dobnih skupina; svih statusa, ...	-Stvoren servis za direktnu pomoć ženama; - Promovirana prava ciljne grupe na način da se zadovolje njihove potrebe za pravnom pomoći i socijalnom inkluzijom; - Ostvarena bolja educiranost žena o njihovim pravima; - smanjenje nasilja u obitelji i vezama uopće; - demokratičniji odnosi u sredini u kojoj se provodi projekt; - Više žena angažirano kroz društveni aktivizam u MZ i drugim sredinama u Žepču...	2012.-2014. 12 mj.)	20.000	-	-	5.000	5.000	15.000	-

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

	Unapređenje zdravstvene zaštite žena i djevojaka u ruralnim područjima općine Žepče	Općina, Zdravstvene ustanove , NVO, lokalna razvojna agencija	Žene i djevojke iz ruralnog područja općine Žepče, koje obuhvata oko 85% područja općine Žepče Uključeno : do 100 žena	Omogućen pristup uslugama zdravstvenih pregleda; Nabavljen jedan mamograf za žene i djevojke u općini Žepče; Povećan broj žena koje su pravovremeno otkrile bolest i izliječile se; Poboljšani uvjeti življenja u ruralnim mjesnim zajednicama općine Žepče Povećan broj preventivnih pregleda	2012.-2013. (8 mj.)	140.000		-	40.000	20.000	80.000	
Područje	Politika	Potencijalni nositelj implementacije	Ciljna grupa	Očekivani rezultat	Period imp.- datum (od-do)	Izvor financiranja						
						Ukupno (KM)	Proračun	Kredit (KM)	Viši nivo vlasti (KM)	Javna pod. (KM)	Donat. (KM)	Privat. sektor (KM)
Participacija	Povećanje učešća žena u političkom životu općine Žepče	NVO sektor	Žene starosne dobi od 16 godina i više, zainteresirane za politiku i sudjelovanje u političkom životu zajednice, namijenjen ženama iz urbanog i ruralnih područja općine Žepče Uključeno: do 40 žena.	1. Povećan broj politički aktivnih žena u općini Žepče i povećana svijest žena o nužnosti sudjelovanja žena u političkom životu i borbi za ravnopravnost. 2. Žene se educirale, stekle nova znanja i informirale se kroz provedbu edukacije, javnu kampanju i predstavljanje uspješnih političarki. 3. Povećanje učešća žena u političkim strankama sa trenutnih 25% do 30% u periodu 8 mjeseci, koliko traje projekt.	2012.-2013. (8 mj)	14.000		-	-	4.000	10.000	-

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

	Gender senzitivno budžetiranje	Općina, NVO, Javne ustanove, lokalna razvojna agencija	Općinski službenici u službi za budžet i financije, predstavnici Komisije za ravnopravnost spolova općine Žepče Uključeno do 25 osoba.	1. Osposobljeni općinski službenici za izradu gender senzitivnog budžeta i njegovo provođenje; 2. Analiziran općinski budžet i specifične potrebe krajnjih korisnika sa aspekta gendera, te su stečeno znanje učesnici primjenili na identificiranim problemima; 3. Uposlenici općine, služba financija, i Komisije za ravnopravnost spolova Žepče educirani za izradu gender senzitivnog budžeta	2012.-2013. (6 mj.)	5.000	2.000	-	-	-	2.000	-
	Podrška udruživanju žena u udruženja i zadruge	Lokalna razvojna agencija, NVO sektor	Žene u općini Žepče	1. podrška samoorganiziranju žena kroz zadruge i NVO sektor 2. Razvijeni kapaciteti rukovodstva udruženja i zadruga žena (organizacijske sposobnosti, pisanje projekata izrada strateškog plana) 2. uspostavljena bolja suradnja i umrežavanje udruženja sa drugim ženskim organizacijama u BiH 3. poboljšanja suradnja udruženja žena sa vladinim institucijama u donošenju odluka u lokalnoj zajednici i raspodjeli i kontroliranju sredstava u zajednici	2013.-2015. (6 mj.)	20.000	3.000	-	5.000	2.000	10.000	-

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

	Žena liderka iz ruralne sredine	NVO, javne ustanove,	Žene iz ruralnih MZ Uključeno do 100 žena.	Održana predavanja u svih 47 MZ, kojima su se žene educirale i stekle nova znanja Analizirano političko stanje i broj politički aktivnih žena u svakoj MZ Postignuta dobra suradnja žena iz različitih političkih stranaka Podignut nivo svijesti žena iz ruralne sredine ali i šire javnosti, o rodnoj jednakosti, u smislu odgovarajuće zastupljenosti žena i muškaraca na rukovodećim mjestima	2012.-2013. (9 mj)	10.000	1.000	-	-	1.000	8.000	-
--	---------------------------------	----------------------	---	--	-----------------------	--------	-------	---	---	-------	-------	---

LOKALIZIRANJE GENDERA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

5.2. Prilog 2

Članovi i članice Gender radne grupe općine Žepče:

1. Branka Janko, koordinatorica projekta
2. Ankica Marković
3. Lucija Tomas
4. Marijana Matijević
5. Asim Sinanović
6. Ljuba Tadić
7. Biljana Šišić
8. Stanko Knežević
9. Nijaz Derlić
10. Brigita Lovrić
11. Ilija Barešić
12. Marinko Kelavić
13. Sabina Maličbegović
14. Almira Omerčić
15. Marina Šupuković
16. Elma Ajanović
17. Edin Šišić